

Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL, EMILE) az európai iskolákban

Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL, EMILE) az európai iskolákban

A fordítást az EURYDICE Magyarországi Képviselet készítette és gondozta az angol nyelvű változatból.

Eurydice
Az európai oktatási információs hálózat

Ezt a kiadványt az Eurydice Európai Központja jelenteti meg az Európai Bizottság (Oktatási és Kulturális Főigazgatóság) anyagi támogatásával.

Elérhető angol (Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe) és francia (*L'enseignement d'une matière intégré à une langue étrangère (EMILE) à l'école en Europe*) nyelven.

ISBN 92-79-00580-4

A kiadvány az Interneten is elérhető (<http://www.eurydice.org>).

Szöveg lezárva: 2005. november.

© Eurydice, 2006.

A jelen kiadvány tartalmának részbeni, nem kereskedelmi célú sokszorosítása engedélyezett, feltéve, ha az idézett szöveg előtt teljes körűen hivatkoznak az „Eurydice-re, az európai oktatás információs hálózatára”, valamint feltüntetik a dokumentum megjelenésének dátumát.

A dokumentum egészének sokszorosítása iránti kérélmeket az Eurydice Európai Központjához kell eljuttatni.

Borítófotó: © Jose Ortega/Van Parys Media, Brüsszel, Belgium.

Eurydice
Európai Központ
Avenue Louise 240
B-1050 Brüsszel

Tel.: +32 2 600 53 53
Fax: +32 2 600 53 63
E-mail: info@eurydice.org
Internet: <http://www.eurydice.org>

Belgiumban nyomtatva

ELŐSZÓ

A többnyelvűség az európai identitás középpontjában áll, minthogy a nyelvek valamennyi európai polgár kulturális azonosságtudatának alapvető aspektusát jelentik. Éppen ezen okból tartozik – most első ízben – nyíltan európai biztos feladatkörébe a többnyelvűség. Megtiszteltetésnek tartom, hogy én lehetek ez a biztos.

Hivatalba lépésem után alig egy évvel a Bizottság elfogadta első közleményét a többnyelvűség témájában. A többnyelvűség ösztönzését célzó új keretstratégia áttekinti a helyzetet, kiindulópontként kezelve a 2002. márciusi, barcelonai európai tanácsi találkozó következtetéseit, amelyek jelentős lendületet adtak a nyelvtanulásnak, valamint az európai nyelvi sokféleség fenntartására irányuló törekvéseknek. A stratégia kellő figyelmet szentel az európai szinten elhatározott tevékenységeknek, s emellett egy sor javaslatot tartalmaz a gazdaság és a társadalom vonatkozásában, illetve az európai polgárokkal való kapcsolattartás terén.

Ebben az összefüggésben maradván, a gyakran „tartalomalapú nyelvoktatás” vagy – az angol nyelvű kifejezésből alkotott betűszóval – CLIL néven emlegetett módszer a sűrűn idézett példák között található, és rendkívüli fontossággal bír, amint azt már a Bizottság a nyelvtanulás és a nyelvi sokféleség ösztönzését célzó, 2004-2006-ra vonatkozó cselekvési tervében is megjegyezte. Ezen oktatási megközelítés segítségével a tanulók a tantervben szereplő iskolai tantárgyakat tanulják, s ezzel egyidőben (idegen) nyelvi készségeiket is gyakorolják, illetve fejlesztik. A tantárgyak és a nyelvek összekapcsolása arra irányul, hogy az érintetteket megfelelőbb módon felkészítse egy olyan Európán belüli életre, amelyben a mobilitás egyre elterjedtebbé válik, s mindenki számára elérhető közelségbe kerül.

A jelen Eurydice-felmérés egyértelműen tükrözi azon törekvésemet, hogy első ízben európai léptékű betekintést nyerjünk a tartalomalapú nyelvoktatás világába. Ezen túlmenően, lehetőséget nyújt a nyelvtanulás új módszereinek előmozdítását célzó, különböző szinteken megjelenő kísérletek értékelésére.

A tanulmány részletesen elemzi a CLIL iskolai alkalmazásának megszervezését, a célnyelvek státusát, a tantervben érintett tantárgyakat, valamint a megfelelő tanárok képzésére és felvételére vonatkozó intézkedéseket. E megfelelő munkaerő hiánya az oktatás e típusának általánosabb bevezetése előtt álló egyik legfőbb akadályt jelenti. Ez az eredeti és mélyreható értékelés kétségtelenül alapvető hivatkozási forrásként szolgál a CLIL témájában.

Bízom benne, hogy valamennyi olvasója érdeklődéssel és haszonnal forgatja majd a kiadványt.

Ján Figel'

Az oktatásért, képzésért és
többnyelvűségért felelős biztos

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ.....	4
BEVEZETÉS	7
1. FEJEZET: A CLIL HELYZETE AZ OKTATÁSI RENDSZERBEN.....	12
1.1. A CLIL iskolai alkalmazásának státusa	12
1.2. A nyelvek státusa	15
1.3. Az érintett oktatási szintek	18
2. FEJEZET: SZERVEZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS	20
2.1. Felvételi kritériumok	20
2.2. Célok	21
2.3. A CLIL-módszeren keresztül tanított tantárgyak.....	23
2.4. Hivatalos tanítási időkeret.....	26
2.5. Értékelés és bizonyítvánnyal való elismerés.....	28
3. FEJEZET: KÍSÉRLETI PROJEKTEK	31
3.1. Célok és kontextus	33
3.2. Oktatási szintek és célnyelvek.....	34
3.3. Az iskolák és a tanulók kiválasztása	35
3.4. A CLIL-módszeren keresztül tanított tantárgyak.....	36
3.5. Értékelés.....	38

4.	FEJEZET: TANÁROK	39
4.1.	Képesítések és felvételi kritériumok	39
4.2.	Speciális alapképzés	45
4.3.	Járulékos juttatások	48
5.	FEJEZET: AKADÁLYOK ÉS VITÁK	50
5.1.	Az általános megvalósítást gátló tényezők.....	50
5.2.	Jelenleg folyó viták	52
	ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK	54
	GLOSSZÁRIUM	57
	MELLÉKLETEK	61
	ÁBRÁK JEGYZÉKE	69
	HIVATKOZÁSOK	70
	KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS.....	73

BEVEZETÉS

Rövid történeti háttér

Európában már jó néhány évtizede léteznek olyan iskolák, amelyekben a tantervben szereplő bizonyos tantárgyak oktatása valamely idegen, regionális vagy kisebbségi nyelven is biztosítható.

Az 1970-es éveket megelőzően az ilyen típusú oktatás főképpen a nyelvileg speciális helyzetben lévő (országhatárokhoz közeli vagy két nyelvet használó stb.) régiókban, illetve a legnagyobb városokban volt elérhető. Ily módon ez az (oktatásbeli) ellátás rendkívül korlátozott számú tanulót érintett csupán, olyanokat, akik némileg szokatlan nyelvi vagy társadalmi környezetben nőttek fel. A cél az volt, hogy az anyanyelvi beszélőkéhez hasonló nyelvi jártasság/készségek elsajátítása révén kétnyelvű gyermekekké váljanak. Valójában, az ilyenfajta oktatás megjelölésére általában a "kétnyelvű" iskola, oktatás vagy tanítás szakkifejezéseket használták.

Az 1970-es és 1980-as évek folyamán az oktatás e fajtájának fejlődésére különösen nagy hatást gyakorolt a "bemerítéses" (immersion) tanítás módszerével való kanadai kísérlet. Ezt a Québec tartományban élő angol anyanyelvű szülők indították el, miután úgy gondolták, hogy a francia nyelvi jártasság megszerzése alapvető fontosságú a francia nyelvű közegben. Ezért tehát arra törekedtek, hogy olyan oktatást biztosítsanak ezen a nyelven, amelynek nyomán gyermekeik megfelelő nyelvi készségekre tesznek szert.

A bemerítéses tanítás módszere alapján létrehozott programok rendkívül sikeresek voltak Kanadában. Az oktatási hatóságok támogatása és a szülők bevonása kétségtelenül kulcsfontosságú tényezők voltak a sikernek. Ezen projektek eredményeképpen számos érdekes kutatás indult el, különösen az oktatási folyamat tanítási aspektusából kiindulva. Habár az fokozatosan világossá vált, hogy a kanadai kísérlet nem ültethető át közvetlenül az európai viszonyok közé, a példa mindazonáltal értékes szerepet játszott az oktatás e területén folytatott kutatások ösztönzésében, valamint a széles körű kísérleti tevékenységek kialakításának előmozdításában.

A bemerítés módszerével történő oktatás számos különböző formát ölthet. Lehet "korai" vagy "késői", a benne részt vevő gyermekek életkorától függően. Tekinthejtük úgy, hogy "teljes", ha a tantervi anyag egészének oktatása az úgynevezett célnyelven valósul meg, illetve "részleges", amennyiben ez a nyelv csupán néhány tantárgy esetében jelenti a tanítás nyelvét. Ezek az eltérő megközelítések tükrözik a nyelvi és oktatási környezetek gazdag sokféleségét, valamint a tanulók vagy szüleik és az oktatási hatóságok különféle törekvéseit és céljait.

A CLIL (tartalomalapú nyelvoktatás) betűszó az 1990-es évek során fokozatosan a legszélesebb körben használt szakkifejezéssé vált az oktatás e típusával kapcsolatban. A CLIL a pusztán nyelvtanításhoz sokkal tágabb körű, újító szellemű módszertani megközelítés platformját jelenti. Szószólói ennek megfelelően hangsúlyozzák, hogy a módszer miképpen törekszik mind a nem nyelvi tantárgy, mind pedig az annak oktatására szolgáló nyelv területén való jártasság fejlesztésére, egyforma fontossággal kezelve mindkettőt. Továbbmenve, e kettős cél elérése érdekében különleges tanítási szemlélet kialakítására van szükség abban az értelemben, hogy a nem nyelvi tantárgy tanítása nem egyszerűen valamely idegen *nyelven* történik, hanem sokkal inkább annak *segítségével* és azon *keresztül*. Ez a

tanítás és tanulás vonatkozásában egyaránt integráltabb, egységesebb megközelítést feltételez, megkívánva a tanároktól, hogy külön figyelmet szenteljenek nem csupán a nyelvtanítási módszereknek, de általában véve az oktatási folyamatnak is.

Ezen sajátos szempontokon túlmenően, a CLIL és a kétnyelvű vagy bemenítéses tanítás egyéb formái bizonyos közös vonásokkal rendelkeznek, amelyeket számos szakértő szívesen hangsúlyoz. Szervezési szempontból, például, a CLIL lehetővé teszi a nyelvek viszonylag intenzív módon történő tanítását anélkül, hogy túlzottan megterhelné az iskolai órarendet. Emellett olyan, az idegennyelv-tanítással kapcsolatos kutatások által megfogalmazott, jelentős módszertani alapelvek szolgálnak e megközelítések táptalajául, mint például a tanulók hiteles, valódi kommunikációt igénylő szituációba helyezésének szükségessége.

A jelen tanulmánnyal összefüggésben a CLIL betűszót általános szakkifejezésként használjuk mindazon oktatási formák leírására, amelyek keretében a tantervben szereplő bizonyos – nyelvi órától eltérő – tantárgyak tanítása egy második nyelven (valamely idegen, regionális vagy kisebbségi nyelven és/vagy egy másik hivatalos államnyelven) valósul meg. Nem szabad azonban elfeledkezni arról, hogy maga a CLIL-módszer a bevezetésben fentebb röviden felvázolt történeti háttér terméke, s hogy – mint ilyen – saját speciális módszertani és (tanítás)szervezésbeli jellegzetességekkel rendelkezik. A CLIL-módszer (e tanulmányban tárgyalta szerinti) iskolai alkalmazására a különböző országokban használt szakszavak és kifejezések listáját az 1. melléklet tartalmazza.

EU-támogatás a CLIL számára

A Közösség oktatásra vonatkozó ajánlásaiban már sok éve kiemelt szerepet kap a nyelvtanítás helyzete¹. A nyelvi sokféleség oktatásban és képzésben való elősegítése mindig fontos szempont volt a sikeres Európa építésének tervezésében. Az európai intézményekben a nyelvtanulásról folytatott viták mégis csupán az 1990-es években vezettek ahhoz a felismeréshez, hogy innovatív tanítási módszerek feltárására és kidolgozására van szükség. Ez az igény tükröződött a Lingua program² létrehozásában, amely deklarálta az "idegen nyelvi képzés módszereiben való innováció előmozdításának" fontosságát.

Ebben az összefüggésben az EU számos kezdeményezést indított el a tartalomalapú nyelvvoktatás (CLIL) területén.

A CLIL területén való európai szintű együttműködés egyik első jogszabályi eleme a **Tanács 1995-ös állásfoglalása**³, amely az innovatív módszerek támogatására vonatkozik, s különösképpen "a nem nyelvi tantárgyak iskolai osztályok számára történő idegen nyelvi oktatására, a kétnyelvű tanítás biztosítására". A dokumentum ezenkívül javaslatot tesz a nyelvtanárképzés színvonalának fejlesztésére, "bátorítva az iskolai nyelvi asszisztensként működő egyetemi hallgatók tagállamok közötti cseréjét, arra törekedve, hogy prioritást

¹ Lásd a Tanács, valamint a Tanácson belül összeülő oktatási miniszterek 1976. február 9-i állásfoglalását, az Európai Tanács 1983-as stuttgarti ülésének következtetéseit, illetve a Tanács 1984. június 4-i következtetéseit.

² A program 1990. január 1-jén lépett életbe. A Tanács határozata, 89/489/EGK, 1989.08.16.

³ A Tanács 1995. március 31-i állásfoglalása a nyelvtanulás és -tanítás Európai Unió oktatási és képzési rendszerein belüli fejlesztéséről és változatossá tételéről, Hivatalos Lap C 207, 1995.08.12.

kapjanak a jövő nyelvtanárai, illetve azok, akiket szaktantárgyuk valamely idegen nyelven történő oktatására kérnek”.

Ugyanebben az évben, az oktatás és képzés témájában született Fehér Könyvében (*Tanítás és tanulás – a tanuló társadalom felé*) az Európai Bizottság hangsúlyozta az újító szellemű elképzelések, illetve a leghatékonyabb (bevált) gyakorlatok fontosságát, amelyek segítségével valamennyi uniós polgár számára lehetővé válhat a három európai nyelven való jártasság megszerzése. E vonatkozásban a Bizottság megállapította, hogy „...akár az is indokolt lehetne, hogy a középiskolások bizonyos tantárgyakat az első idegen nyelvükön tanuljanak, amint az az európai iskolák hálózatában már bevett gyakorlat”⁴.

Az oktatás és képzés területén elindított európai programok felgyorsították a nyelvtanítás különböző megközelítéseinek kialakítását, illetve fejlesztését. A Socrates program 2000-től 2006-ig tartó második szakaszának⁵ támogatásával például projekteket hoztak létre a CLIL-módszer iskolai alkalmazásának biztosítására. A Socrates Comenius akcióprogramja keretében pedig pénzügyi támogatást különítettek el „a valamely idegen nyelven tanítani kívánó, vagy arra kötelezett nem nyelvszakos oktatószemélyzet” mobilitási tevékenységeire. Az Erasmus akcióprogramon belül szintén adható pénzügyi támogatás „tantervek, modulok, intenzív kurzusok közös fejlesztésére és megvalósítására, valamint egyéb oktatási tevékenységekre, így például multidiszciplináris projektekre és tantárgyak idegen nyelven történő oktatására”.

2001-ben a Nyelvek Európai Éve kétségkívül segítette felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy a nyelvtanulás és a nyelvi sokféleség előmozdítása számos különböző megközelítésen keresztül elérhető, beleértve a CLIL-módszert. 2002 márciusában az Európai Tanács barcelonai ülésén részt vevő állam- és kormányfők – a nyelvtanulás ösztönzésének szándékával – felkérték a tagállamokat és az Európai Bizottságot, hogy tegyenek kitartó erőfeszítéseket legalább két idegen nyelv egészen korai életkorban kezdődő tanításának biztosítására. Ezen kérést (valamint az Oktatási Tanács hasonló tartalmú véleményét) követően a Bizottság 2003-ban elindította saját, 2004-2006-ra szóló cselekvési tervét⁶. Ebben úgy hivatkoznak a CLIL-módszerre, mint amely „jelentős módon kell, hogy hozzájáruljon az Unió nyelvoktatási céljainak megvalósításához”. Egy sor intézkedést fogalmaztak meg a (tantárgyi) tartalom és a nyelv integrált oktatásának elősegítésére, közöttük a jelen Eurydice-felmérés elkészítését.

Az Oktatási Tanács 2005. májusi ülésén a luxemburgi elnökség beszámolt a néhány héttel korábban, márciusban megtartott „Változó európai osztályterem: a többnyelvű oktatás lehetősége” című szimpózium eredményeiről. A legfontosabb következtetések között kiemelték annak szükségességét, hogy a tanulók/diákok az iskolai oktatás különböző szintjein vegyenek részt CLIL típusú programokban, illetve hogy a tanárok kapjanak ösztönzést speciális CLIL-képzés folytatására.

⁴ Második rész, IV-Negyedik általános célkitűzés: három közösségi nyelv ismerete.

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2000. január 24-i 253/2000/EK határozata a Socrates oktatási közösségi akcióprogram második szakaszának létrehozásáról, Hivatalos Lap L 28, 2000.02.03.

⁶ „A nyelvtanulás és a nyelvi sokféleség ösztönzése: cselekvési terv 2004-2006-ra”, a Bizottság közleménye a Tanácsnak, az Európai Parlamentnek, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának, 2003.07.24., COM(2003) 449 végleges.

Említést kell tenni a CLIL típusú (módszertani) megközelítéseket támogató egyéb kezdeményezésekről is. Ezek közé tartozik a nyelvtanításban való innovációért járó Európai minőségtanúsító címke (amelyet 1998-ban ítéltek oda első ízben), valamint az európai EuroCLIC-hálózat (nyelvi és tartalmi elemeket integráló tanórák), amely tanárokból, kutatókból és a CLIL megvalósítása iránt érdeklődő más személyekből áll, s amely 1996 óta az Európai Bizottság társfinanszírozásával működik.

Az Európai Unió országaiban rendkívül élénk vita folyik a CLIL iskolai alkalmazása kapcsán. A még mindig újszerű módszertani megközelítés előmozdítása céljával friss kezdeményezések végrehajtására kerül sor az előttünk álló években, valószínűleg az oktatási és képzési programok következő generációján belül (2007-2013). Az ("Oktatás és képzés" munkaprogram keretében 2010-ig működő) Nyelvi Munkacsoport szakértőinek tanácskozásai, valamint a CLIL területén bevált gyakorlati alkalmazásokkal kapcsolatos információk tagállamok közötti cseréje és terjesztése minden bizonnyal hozzájárulnak majd a módszer további fejlődéséhez.

Tartalom és módszerek

Az Európai Bizottság nyelvtanulás és nyelvi sokféleség elősegítését célzó, 2004-2006-ra szóló cselekvési tervének részeként a jelen felmérés az első átfogó és összehasonlító adatgyűjtés, amelyet az Eurydice Hálózat végzett a CLIL-módszer iskolai alkalmazása tárgyában. Ezen oktatási forma sajátos jellemzője abban áll, hogy a tanulók számára a tantervben szereplő különböző tantárgyakat (a nyelvi órákétól eltérő kontextusban) legalább két nyelven oktatják. Általában a hivatalos államnyelven és egy célnyelven folyik a tanítás, amely utóbbi lehet idegen nyelv (az érintett állam területén állandó, szilárd helyzettel nem rendelkező, nem őshonos nyelv), egy másik hivatalos államnyelv és/vagy egy regionális/kisebbségi nyelv (az érintett területeken gyökerekkel rendelkező vagy nemzedékekkel ezelőtt ott letelepedett népességcsoportok által beszélt nyelv).

Az idegen nyelvek szorosabb értelemben vett – a tanterv önálló tantárgyaiként való – oktatására tehát nem terjed ki a tanulmány. Ugyanígy nem foglalkozik a teljes nyelvi bemelegítést alkalmazó módszerrel, amely a tantervben szereplő valamennyi tantárgy oktatására egyetlen nyelvet használ, illetve a nyelvi segítségnyújtást szolgáló intézkedésekkel sem, amelyek célja a bevándorló szülők gyermekei vagy a tanítás nyelvét⁷ nem anyanyelvként beszélő tanulók (e nyelven folyó) többségi oktatásba való fokozatos beilleszkedésének biztosítása.

Nem feledkezve meg az egyes országokban tapasztalható helyzetek rendkívüli sokféleségéről, tekintettel ugyanakkor a CLIL-módszer iskolai alkalmazásának általában jellemző periferikus természetére, a jelen tanulmány az országleírásokból nyilvánvalóan kirajzolódó főbb tendenciák bemutatására szorítkozik. Hasonlóképpen, figyelembe véve ezen első vizsgálat jellegét, a CLIL-hez kapcsolódó tanítási szemlélet és módszertan sajátos aspektusai e helyen nem kerülnek kifejtésre.

A tanulmány, amelynek referenciaéve a 2004/05-ös tanév, az Eurydice Hálózat 30 tagországból kapott nemzeti leírásokban foglalt információkon alapul. Ezek összegyűjtése és

⁷ További, részletesebb információkért e tárgyban, lásd: *Integrating Immigrant Children into Schools in Europe*, Brüsszel: Eurydice, 2004.

előkészítése az Eurydice Európai Központja által összeállított tartalmi útmutató használatával történt, amely on-line módon elérhető az alábbi honlapon: <http://www.eurydice.org>. A tanulmány az iskola előtti, az alsó, az alsó-középfokú és a felső középfokú oktatási szintekre terjed ki - ezek az ISCED 0-3. szintjeinek⁸ felelnek meg. Csupán a többségi állami szektorbeli, valamint az államilag támogatott magánszektorbeli oktatásban jelen lévő CLIL-ellátást vettük figyelembe. Nem történik tehát említés az állam által nem támogatott magániskolákról, a kizárólag nyelvtanítással foglalkozó iskolákról vagy akadémiákról, egy adott nyelv és kultúra külföldön való népszerűsítésének céljával létrehozott intézetekről vagy központokról, a nemzetközi iskolákról, illetve az európai iskolák hálózatáról.

Az olvasók figyelmét emellett szeretnénk föl hívni bizonyos kérdések (általunk való) kezelésének módjára is. A tantervben szereplő tantárgyak oktatására kiválasztott nyelvek státusa különleges jelentőséggel bír, tekintve, hogy a felmérés különböző típusú CLIL-célnyelveket tartalmaz (idegen nyelvek, más hivatalos államnyelvek és/vagy regionális/kisebbségi nyelvek).

Előzetes vizsgálatot végeztünk a tekintetben, hogy az imént említett célnyelvek státusa milyen fontosságú lehet az egyes tárgyalt témák vonatkozásában. Nem éreztük szükségesnek, hogy valamennyi esetben feltétlenül különbséget tegyünk az eltérő típusú (cél)nyelvek között. Erre kizárólag ott került sor, ahol e nyelvek státusát lényegesnek tartottuk a szóban forgó téma bizonyos aspektusainak teljes megértése szempontjából. Más esetekben, ahol a nemzeti leírások csupán csekély mértékben vagy egyáltalán nem tartalmaztak releváns információt ezzel összefüggésben, a célnyelveket egységes egészként kezeltük, mind a szövegben, mind pedig az ábrákon.

A felmérés eredményei öt fejezetben kerülnek kifejtésre. Az első kettő a módszer iskolai alkalmazásának általános kereteit vizsgálja (az oktatási rendszerben elfoglalt helyét, valamint megszervezésének és értékelésének módját). E fejezetek azt is feltárják, hogy az érintett célnyelvek státusa, csakúgy, mint a tananyagban e módszerrel oktatott tantárgyak és az ezekre hivatalosan szánt időkeret, rendkívül eltérő képet mutatnak az egyes országokban. A harmadik fejezet a kísérleti projektek leggyakoribb formáit tárgyalja, míg a negyedik fejezet témáját a tanárokkal kapcsolatos kérdések jelentik. Főként a (tanár)felvételi eljárások, a speciális alap- és (foglalkoztatás közbeni) továbbképzés, valamint az anyagi vagy egyéb juttatások kerülnek górcső alá. Az ötödik fejezetben végül a módszer iskolai alkalmazásának fejlesztésével összefüggő vitát és problémákat tekintjük át. A tanárhiányt, a megfelelő oktatási (segéd)anyagok és taneszközök nehézkes elérhetőségét, a jogszabályi korlátozásokat, illetve az ilyen típusú ellátás gyakorlati bevezetésének magas költségét határozzák meg a módszer szélesebb körű elterjedését akadályozó legfőbb tényezőkként.

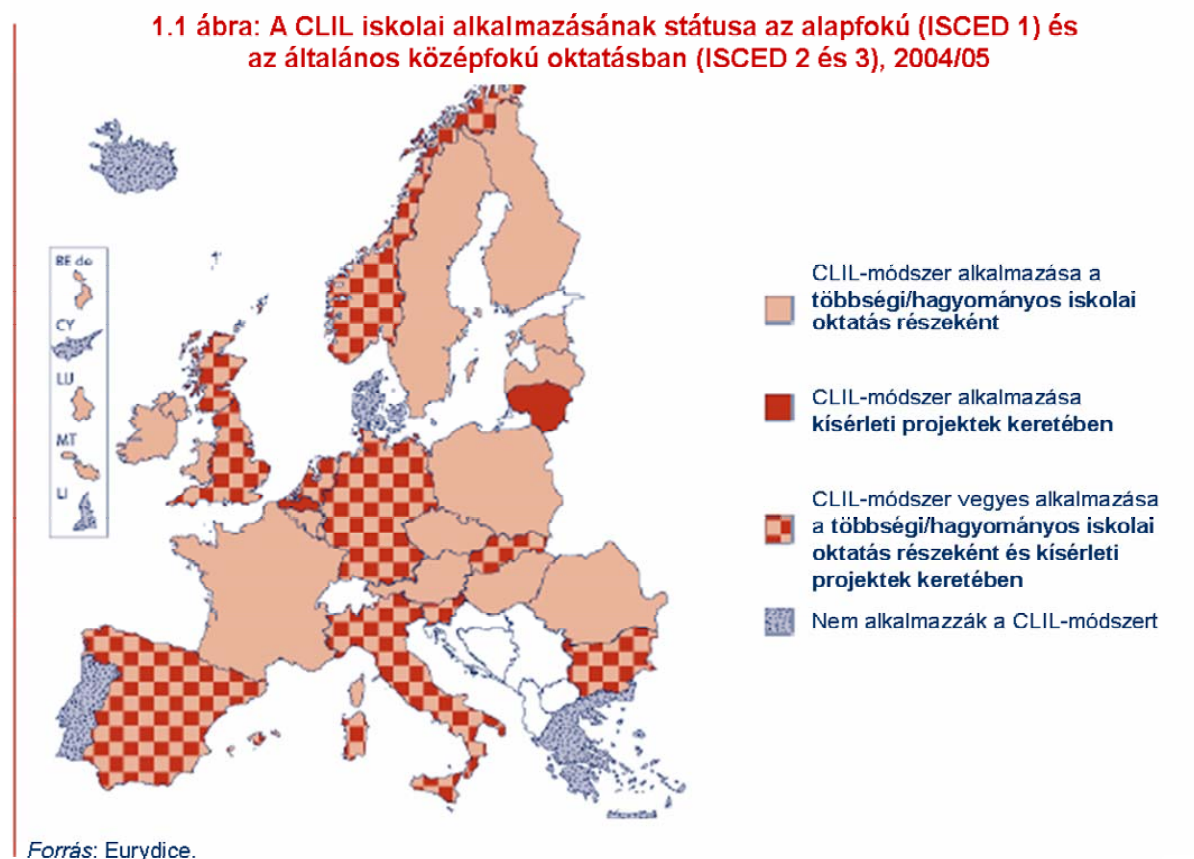
⁸ Lásd a "Glosszárium" című részben található meghatározást.

1. FEJEZET

A CLIL HELYZETE AZ OKTATÁSI RENDSZERBEN

1.1. A CLIL iskolai alkalmazásának státusza

A CLIL-módszer alkalmazására az országok túlnyomó többségében a hagyományos iskolai oktatás részeként, az alap és középfokú szinteken kerül sor. Az országok mintegy egyharmadában a módszer kísérleti projektek keretében is megtalálható (3. fejezet). A CLIL kizárólag kísérleti projektek keretében létezik Belgiumban (Flamand Közösség) és Litvániában.

Kiegészítő megjegyzés

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Magyarázó megjegyzés

E helyütt nem vesszük figyelembe az oktatás nyelvét nem anyanyelvként beszélő gyermekeket segítő programokat, amelyek kétnyelvű oktatási ellátást nyújtanak, elsősorban az érintettek többségi oktatásba való hosszú távú integrációjának hatékonyabb biztosítása érdekében. A nemzetközi iskolákat szintén figyelmen kívül hagytuk. Az ábra az állami hatóságok által finanszírozott és irányított iskolákra korlátozódik. Az államilag támogatott magániskolákat azonban Belgium, Írország és Hollandia esetében számításba vesszük.

CLIL-módszer alkalmazása a többségi/hagyományos iskolai oktatás részeként: az oktatási rendszer egy vagy több szintjének szerves részét képező, időben nem korlátozott ellátás.

Azon hat országban, ahol nem létezik CLIL-ellátás, ez a helyzet részben történelmi tényezőknek vagy a földrajzi távolságnak (elszigeteltségnek) tulajdonítható.

Az a tény, hogy a tanulás CLIL-alapú megközelítése a többségi/hagyományos iskolai oktatás része, nem jelenti azt is egyúttal, hogy széles körben elterjedt lenne. A helyzet Luxemburgban és Máltán a legrendhagyóbb a tekintetben, hogy ezek az egyedüli olyan országok, ahol a CLIL típusú oktatás valamennyi iskolában, általános gyakorlatként jelen van. Máshol azonban, úgy tűnik, csupán a tanulók egy kisebbsége számára és csak néhány iskolában biztosítják, főként ott, ahol az valamely idegen nyelvi célnyelven szervezett oktatási program része (lásd az 1.3 ábrát). Az egy vagy több regionális/kisebbségi nyelven biztosított CLIL típusú ellátás elérhetősége vonatkozásában a helyzet már markánsabb eltéréseket mutat, minthogy az bizonyos országokban viszonylag általánosnak mondható, különösen Spanyolországban, Olaszországban, Hollandiában és az Egyesült Királyságban (Wales és Skócia). A néhány ország esetében rendelkezésre álló nemzeti statisztikai adatok (lásd az országleírásokat a <http://www.eurydice.org> honlapon) mindent egybevéve azt mutatják, hogy ezt az oktatási formát a tanulók 3% és 30% közötti aránya számára biztosítják az oktatás alap vagy középfokú szintjén (vagy mindkettőn).

A CLIL-lel való kezdeti kísérletek az egyes országokra jellemző politikai és közigazgatási tényezők (különösképpen a több hivatalos államnyelv létezése és a szomszédos országokkal kötött együttműködési megállapodások), földrajzi vonatkozások (kis területi egységek, határmenti helyzetek, regionális nyelvek vagy sajátosságok), valamint demográfiai megfontolások (kisebbségek fennmaradása) összefüggésében jöttek létre.

Az időrendiség tekintetében általában véve elmondható, hogy az egy vagy több regionális/kisebbségi nyelvvel, illetve a több hivatalos nyelvvel rendelkező országok, így például Belgium (Német nyelvű Közösség), Luxemburg és Málta voltak az elsők, akik bevezették a CLIL-módszer iskolai alkalmazását ezen célnyelveken. Luxemburg és Málta, amely országokban a CLIL általános gyakorlatnak számít, nagyon korán, már a 19. században bevezették a módszert. Számos ország, ahol regionális és/vagy kisebbségi nyelveken (is) biztosítanak CLIL típusú ellátást, nevezetesen Németország, Magyarország, Hollandia, Lengyelország, Szlovénia, Szlovákia és az Egyesült Királyság (Wales), az 1940-es évek végén, illetve az 1950-es években vezette be az oktatás e formáját.

A CLIL-módszer egy vagy több idegen nyelven történő alkalmazásának bevezetésére későbbi időszakokban és eltérő időpontokban került sor. Néhány kísérleti jellegű kezdeményezés már az 1950-es vagy 1960-as években elindult (Észtországban, Lengyelországban és Bulgáriában), általában véve azonban ez az oktatási forma csupán az 1980-as vagy 1990-es évektől vált elérhetővé (s függetlenül attól, hogy esetleg az adott országban a CLIL egy vagy több regionális és/vagy kisebbségi nyelven már régóta bevett, megalapozott módon működött).

A fentiekben említett különbségektől eltekintve az országok többsége az 1990-es évek eleje óta jogszabályokat hozott a CLIL vagy ahhoz hasonló, szélesebb körű ellátást nyújtó oktatási forma létrehozására.

1.2 ábra: A CLIL bevezetésének időpontjai az egyes országokban

	Idegen nyelveken vagy más hivatalos államnyelveken történő oktatás	Regionális és/vagy kisebbségi nyelveken történő oktatás
BE fr	Az 1980-as évek végén indították el kísérleti alapon. 1998-ban rendelet útján törvénybe iktatták.	⊗
BE de	Néhány középiskolában az 1930-as évek óta. 2004-ben rendelet útján törvénybe iktatták.	⊗
BE nl	⊗	⊗
CZ	Az 1990-es évek eleje. Hivatalos törvényi elismerés 1995 óta.	⊗
DK	⊗	⊗
DE	Az első német/francia tagozatok 1969-ben. Az oktatási ellátás e tagozatokon egyre bővült, majd az 1970-es és 1980-as években újak (német/angol) jöttek létre. Az 1990-es években a módszert más nyelvekre, illetve iskolatípusokra is kiterjesztették. 1987-ben iktatták törvénybe.	1950-ben (a dán nyelv esetében), illetve 1992-ben (szorb) iktatták törvénybe.
EE	Az 1960-as évek eleje.	Régóta fennálló hagyományai vannak.
EL	⊗	⊗
ES	Kétnyelvű oktatásszervezési intézkedések létrehozásáról szóló megállapodások Spanyolország és az Egyesült Királyság között (1996).	1978-ban (Katalónia) és 1979-ben (egyéb Autonóm Közösségek) iktatták törvénybe, a megvalósításra azonban csak az 1980-as évek elején került sor.
FR	A <i>sections internationales</i> esetében 1981 óta (az alapfokú iskolákban, valamint a <i>collège</i> és a <i>lycée</i> intézményeiben); a <i>sections européennes</i> esetében pedig 1992-től (a <i>collège</i> és a <i>lycée</i> intézményeiben).	1982-ben iktatták törvénybe.
IE	Régóta fennálló hagyományai vannak (az 1920-as évek kezdetétől).	⊗
IT	Az 1990-es évek óta (a nyelv "eszközszerű" oktatásában).	Az ellátási formának régóta fennálló hagyományai vannak, a megközelítések azonban régióként eltérőek.
CY	⊗	⊗
LV	Régóta fennálló hagyomány. Hivatalos törvényi elismerés 1991-ben. A lettől eltérő tanítási nyelvű iskolákban biztosított ilyen típusú ellátás növelését 1995-ben iktatták törvénybe.	A két tanítási nyelvű oktatás fokozatos létrehozása – beleértve a kisebbségi nyelveket is – az ISCED 1. szintjén 1999-ben, míg az ISCED 2. és 3. szintjén 2004-ben kezdődött.
LT	⊗	⊗
LU	1844 óta.	⊗
HU	1987 óta (azóta állandó, folyamatos fejlődés).	1949 óta.
MT	A 19. század óta.	⊗
NL	1989 óta.	1955 óta.
AT	Az 1990-es évek eleje óta (az első hivatalos ajánlások 1993-ból származnak).	A hivatalos törvényi elismerés az 1980-as évek végén történt, az érintett nyelvektől függően eltérő időpontokban.
PL	Két tanítási nyelvű oktatás az 1960-as évek eleje óta létezik, az ilyen osztályok valódi megszervezése azonban csak az 1990-es években kezdődött (különösen az oktatási rendszer 1991-es reformját követően).	Az első ilyen általános iskolák a két világháború közötti időszakban, míg az első középiskolák 1939 és 1949 között jelentek meg. Az oktatási forma kiterjesztésére az 1950-es években került sor.
PT	⊗	⊗
SI	⊗	A CLIL típusú oktatási ellátás – beleértve a kisebbségi nyelveket is – 1959 óta létezik.

⊗ Az ezen rovatba tartozó nyelvtípus(ok) esetében nem alkalmazzák a CLIL-módszert.

	Idegen nyelveken vagy más hivatalos államnyelveken történő oktatás	Regionális és/vagy kisebbségi nyelveken történő oktatás
SK	Az 1990-es évek eleje.	Az 1950-es évek eleje óta.
FI	1991-ben rendelet útján törvénybe iktatták a módszer ISCED 1, 2 és 3 szinteken való alkalmazását.	1991-ben iktatták törvénybe.
SE	Az első iskolák az 1980-as évek elején jelentek meg az ISCED 3. szintjén. Az iskolai alkalmazás növekedése az ISCED 3. szintjén 1992 és 1994 között, míg az ISCED 1. és 2. szintjén 1995 és 1997 között.	A módszert alkalmazó első alapfokú és középiskolák az 1980-as években jelentek meg. Az ellátási forma növekedése, fejlődése az 1990-es években.
UK-ENG/WLS/NIR	Az iskolák abban az esetben tudnak CLIL típusú ellátást nyújtani, ha rendelkezésükre áll az ehhez szükséges oktatási-pedagógiai szakértelem, illetve háttér. Habár a módszer alkalmazása hivatalosan nem került bevezetésre, Anglia néhány iskolájában mégis biztosítanak CLIL típusú programokat.	UK-WLS: Egy 1944-es törvény lehetővé tette a helyi hatóságok számára walesi tannyelvű iskolák megnyitását. Az első ilyen, államilag finanszírozott alapfokú iskola 1947-ben jött létre. UK-NIR: Az első állami finanszírozású, ír tannyelvű iskolák/iskolai tagozatok az 1980-as évektől jöttek létre. Egy 1988-as rendelet az Oktatási Minisztérium törvény által előírt feladatává tette az ír tannyelvű oktatás ösztönzését és elősegítését.
UK-SCT	⊗	1980-ban iktatták törvénybe. Az első alapfokú iskolák 1985-ben jelentek meg.
IS	⊗	⊗
LI	⊗	⊗
NO	Az ilyen oktatás 1978-ban indult el (az ISCED 2. és 3. szintjén).	Az ilyen oktatás az 1980-as évek végén indult el. 1985-ben iktatták törvénybe.
BG	Az első két tannyelvű, felső középfokú iskola 1950-ben nyílt meg; a két tanítási nyelvű középfokú oktatási intézményeken belüli ellátás növekedése az 1960-as években. 2002 óta jelentős erőfeszítések történnek az oktatás modernizálása érdekében.	⊗
RO	Állandó fejlődés valósul meg az 1990-es évek eleje óta.	Az ellátási forma növekedése az 1990-es években.

⊗ Az ezen rovatba tartozó nyelvtípus(ok) esetében nem alkalmazzák a CLIL-módszert.

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzés

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

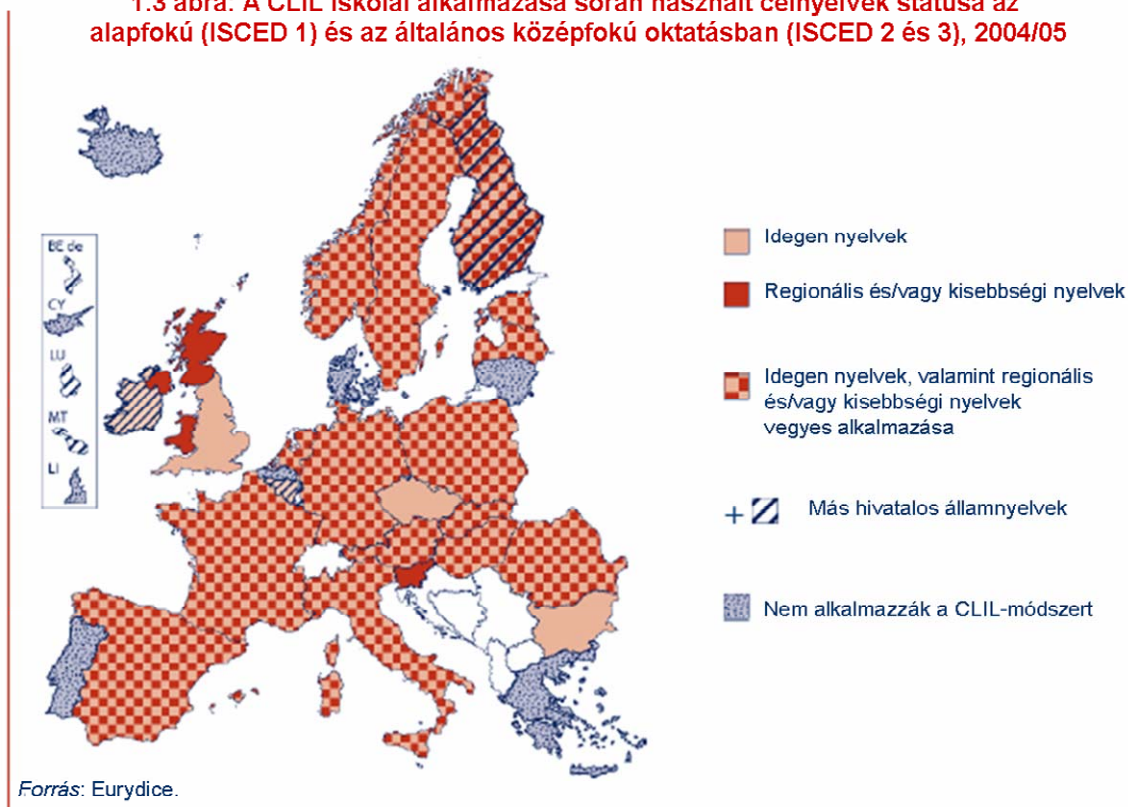
1.2. A nyelvek státusa

A CLIL-módszer alkalmazásához kapcsolódó nyelvek megoszlása Európa-szerte változatos képet mutat, tekintve, hogy az idegen, regionális és/vagy kisebbségi nyelvek, valamint egyéb hivatalos államnyelvek jelenléte nyomán számos kombináció előfordulása lehetséges. Az országok túlnyomó többségében azonban idegen nyelveket, illetve regionális és/vagy kisebbségi nyelveket használnak célnyelvekként.

A Cseh Köztársaságban, az Egyesült Királyságban (Anglia) és Bulgáriában a CLIL-módszer alkalmazása kizárólag az idegen nyelvekre irányul. Szlovéniában és az Egyesült Királyságban (Wales, Észak-Írország és Skócia), ezzel szemben, csak az egy vagy több regionális és/vagy kisebbségi nyelvvel összefüggésben biztosítják ezt az oktatási formát.

Belgium (Francia és Német nyelvű Közösségek), Írország, Luxemburg, Málta és Finnország abban különbözik a többi országtól, hogy két hivatalos államnyelv vegyes alkalmazásával nyújtanak ilyen típusú oktatási ellátást.

1.3 ábra: A CLIL iskolai alkalmazása során használt célnyelvek státusza az alapfokú (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

Kiegészítő megjegyzések

Belgium: Belgiumban három nemzeti nyelv van jelen (holland, francia és német), amelyeket négy nyelvi régióban beszélnek, nevezetesen a francia nyelvi régióban, a holland nyelvi régióban, a kétnyelvű Brüsszel-Főváros régióban (amelyben mind a francia, mind pedig a holland hivatalos nyelvnek számít), valamint a német nyelvi régióban. Az 1963-ban elfogadott nyelvi törvények, illetve a Német nyelvű Közösség által 2004-ben jóváhagyott rendelet szerint az oktatás nyelve a Flamand Közösségben a holland, a Francia Közösségben a francia, a Német nyelvű Közösségben pedig a német kell, hogy legyen. A Francia, a Flamand és a Német nyelvű Közösségeken belül különleges státussal rendelkező néhány közigazgatási egység (commune) esetében azonban az alapfokú oktatás bizonyos körülmények között, más nemzeti nyelven is biztosítható.

Spanyolország: Az 1978-as spanyol alkotmány értelmében a spanyol a hivatalos államnyelv, amelyet így valamennyi spanyol állampolgár köteles ismerni, illetve jogosult használni. Bizonyos Autonóm Közösségek rendelkeznek második hivatalos nyelvvel és, konkrétan szólva, a katalán, a galíciai, a valenciai és a baszk egyenrangú hivatalos státussal rendelkeznek.

Ausztria: Bécs 20 alapfokú és középiskolájában olyan alternatívát kínálnak, amelynek keretében két (egyenrangúnak tekintett) tanítási nyelven, valamint egy idegen nyelven folyó oktatási ellátás kapcsolódik össze.

Egyesült Királyság (WLS): Egy 1993-as törvény az állami szektor feladatává tette a walesi és az angol nyelv egyenlő alapon történő kezelését a közéletben.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

A CLIL célnyelveinek közelebbi vizsgálata (1.4 ábra) elárulja, hogy azon országokban, ahol egy vagy több idegen nyelven nyújtanak ilyen típusú oktatási ellátást, az angol, a francia és a német a leginkább elterjedt (idegen) célnyelvek.

Hét ország (Észtország, Spanyolország, Lettország, Luxemburg, Hollandia, Ausztria és Svédország) biztosít lehetőséget háromnyelvű CLIL-alkalmazásra a nemzeti nyelv és két idegen nyelv (Spanyolország és Luxemburg), illetve a nemzeti nyelv, egy idegen nyelv és egy kisebbségi nyelv vegyes használatával (Észtország, Lettország, Hollandia, Ausztria és Svédország).

1.4 ábra: A CLIL iskolai alkalmazása során használt célnyelvek az alapfokú (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

	Idegen nyelvek vagy más hivatalos államnyelvek	Regionális és/vagy kisebbségi nyelvek
BE fr	holland, német és angol	⊗
BE de	francia	⊗
BE nl	⊗	⊗
CZ	angol, francia, német, olasz és spanyol	⊗
DK	⊗	⊗
DE	főként angol és francia	szorb* és dán*
EE	főként angol, német és francia	orosz
EL	⊗	⊗
ES	angol és francia	baszk*, katalán*, galíciai* és valenciai*
FR	angol, német, spanyol és olasz	baszk, breton, katalán, korzikai, kreol, okszitán/ <i>langue d'oc</i> , az elzászi regionális nyelvek és a tahiti
IE	angol és ír	⊗
IT	angol, német és francia	szlovén és egyéb regionális nyelvek
CY	⊗	⊗
LV	angol, német és francia	lengyel, észt, litván, orosz, belorusz és ukrán, héber és romani
LT	⊗	⊗
LU	német, francia és angol	⊗
HU	német, angol, spanyol, francia, olasz, orosz és kínai	német, horvát, román, szerb, szlovén és szlovák
MT	angol	⊗
NL	angol és német	fríz*
AT	angol, francia és olasz	szlovén*, horvát*, magyar*, cseh*, szlovák* és romani*
PL	francia, spanyol, német, angol (alsó és felső középfokú oktatás) és olasz (felső középfokú oktatás)	belorusz, litván, német, szlovák, ukrán, kasub, lemko (rutén) és romani
PT	⊗	⊗
SI	⊗	magyar* és olasz*
SK	angol, francia, német, spanyol és orosz (2005 óta)	magyar, ukrán és rutén
FI	svéd, francia, angol, német és orosz	számi (lapp)*
SE	angol, német, francia és spanyol	jiddis, számi (lapp), tornedali finn (meänkieli), finn és romani
UK-ENG	leggyakrabban francia, német és spanyol	⊗
UK-WLS	⊗	walesi*

UK-NIR	⊗	ír
UK-SCT	⊗	gael*
IS	⊗	⊗
LI	⊗	⊗
NO	angol	számi (lapp)* és finn
BG	francia, német, spanyol és angol	⊗
RO	angol, francia, német és olasz	német, romani, cseh, horvát, magyar, szlovák, szerb, ukrán, török és görög

⊗ Az ezen rovatba tartozó nyelvtípus(ok) esetében nem alkalmazzák a CLIL- módszert.

* Hivatalos státussal rendelkező regionális és/vagy kisebbségi nyelvek.

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Belgium (BE de): A Német nyelvű Közösségben élő francia nyelvi kisebbség hat alapfokú iskolájában/iskolai tagozatában a német a célnyelv.

Németország: A több célnyelven történő oktatás – a tantárgytól függően – nem kizárt, az ellátás azonban hivatalosan kétnyelvű.

Észtország: Az orosz kisebbségek számára fenntartott iskolákban az észtet használják célnyelvként.

Lettország: Az etnikai (főként orosz, lengyel, ukrán, észt és litván nyelvi) kisebbségek számára fenntartott iskolákban a lettet használják célnyelvként. A héber területhez nem köthető kisebbségi nyelv.

Lettország, Ausztria, Lengyelország és Svédország: A romani területhez nem köthető kisebbségi nyelv.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az elemi oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Románia: A németet a két tanítási nyelvű iskolákban idegen nyelvi célnyelvnek, míg a német nyelvi kisebbség számára fenntartott iskolákban kisebbségi célnyelvnek tekintik.

Magyarázó megjegyzés

Az itt feltüntetett nyelvek a leggyakrabban használt célnyelvek. Az ábra azonban nem tekinthető valamennyi létező lehetőséget tartalmazó, teljes körű listának.

A hivatalos státussal rendelkező regionális és/vagy kisebbségi nyelvekkel kapcsolatos további információkért lásd a 2. mellékletet.

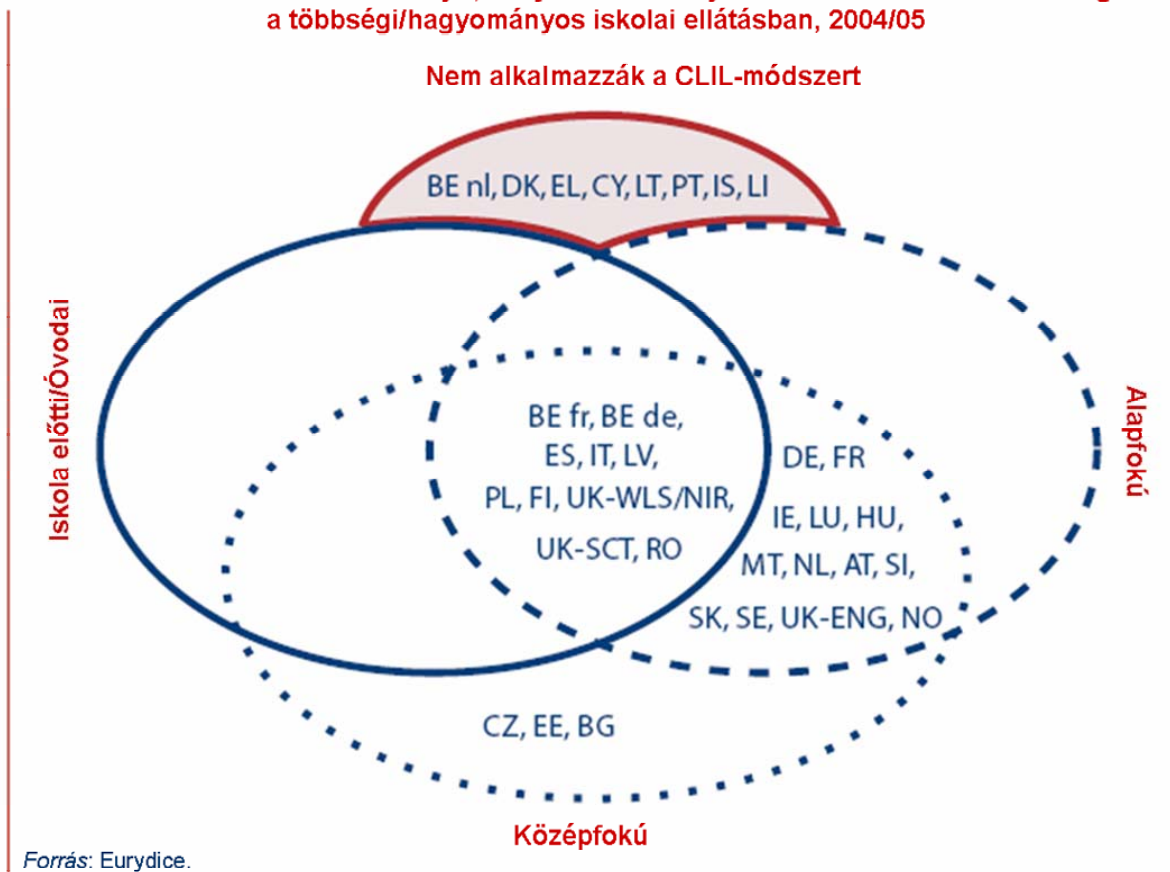
1.3. Az érintett oktatási szintek

Az országok többségében az oktatás alapfokú, alsó és felső középfokú szintjein biztosítanak CLIL típusú ellátást. Számos ország, nevezetesen Belgium (a Francia és a Német nyelvű Közösségek), Spanyolország, Olaszország, Lettország, Lengyelország (a kisebbségi nyelvek esetében), Finnország, az Egyesült Királyság (Wales, Észak-Írország és Skócia), valamint Románia (a kisebbségi nyelvek esetében) már az iskola előtti (óvodai) oktatás szintjétől is szervez valamely más nyelven megvalósuló tevékenységeket. Ez az ellátási forma azonban, az adott országtól függően, rendkívül eltérő képet mutat a tekintetben, hogy az iskola előtti oktatás egésze során vagy annak csupán egy részében érhető el a gyermekek számára.

A módszert alkalmazó egyéb országok körében a Cseh Köztársaság, Észtország és Bulgária rendszerint a középfokú oktatás szintjén nyújtanak CLIL típusú ellátást. Lengyelországban és Romániában a regionális és/vagy kisebbségi nyelveken mind az alapfokú, mind pedig a középfokú oktatás szintjén biztosítják a CLIL-módszert, az idegen nyelvek esetében azonban kizárólag az utóbbi szinten vehető igénybe ez az oktatási forma.

Bár a CLIL-módszer alkalmazásának potenciális időtartama megegyezik (legalább) a kötelező oktatás hosszával (azaz, 9-10 éves időszakkal), az valójában rendkívüli mértékben eltérő az országok többségében, minthogy az érintett iskolák jelentős autonómiával rendelkeznek.

1.5 ábra: Az oktatás azon szintjei, melyeken biztosítják a CLIL-módszer elérhetőségét a többségi/hagyományos iskolai ellátásban, 2004/05

Kiegészítő megjegyzések

Belgium (BE nl) és Litvánia: Csupán egy vagy több kísérleti projekt keretében van jelen a CLIL.

Észtország: Az orosz kisebbségek számára fenntartott iskolákban biztosított CLIL típusú ellátás (amelyben az észt a célnyelv) az oktatás elemi és középfokú szintjeire (ISCED 1-3) egyaránt kiterjed.

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Olaszország: Az iskola előtti/óvodai oktatás szintjén csekély mértékű a CLIL alkalmazása.

Szlovénia: Kizárólag kisebbségi nyelvek esetében létezik CLIL típusú ellátás.

Magyarázó megjegyzés

A CLIL-módszert alkalmazó évfolyamokkal, osztályokkal és tagozatokkal/tanulócsoportokkal kapcsolatos információk a 3. mellékletben találhatók.

2. FEJEZET

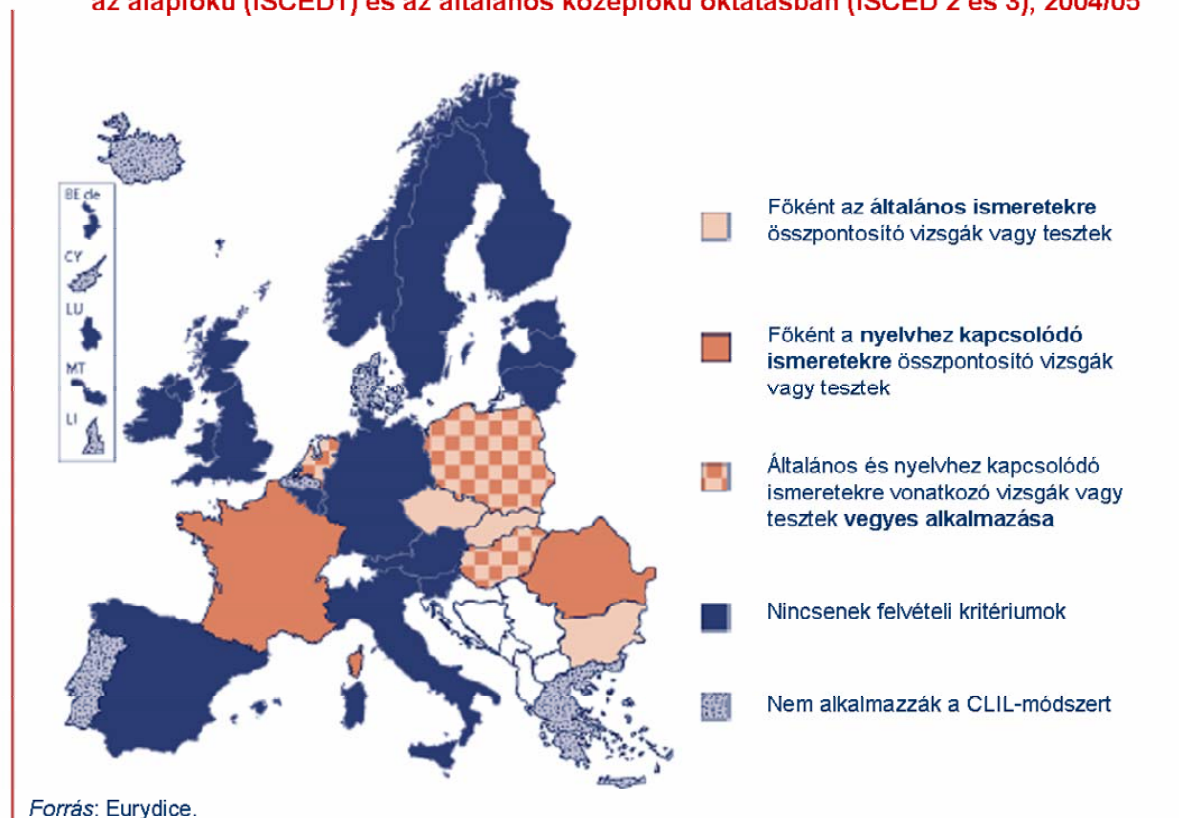
SZERVEZÉS ÉS ÉRTÉKELÉS

2.1. Felvételi kritériumok

Általában véve a CLIL típusú ellátásban való részvétel – amennyiben az a többségi oktatás szerves részét képezi – nyitva áll valamennyi tanuló előtt. Néhány ország azonban az ilyen oktatásba történő belépésre vonatkozóan feltételeket határozott meg, és szelektálja az érintett tanulókat, különösen idegen célnyelv esetén.

A belépés pontján végzett ezen válogatás gyakran bizonyos fajtájú teszteken alapul (írásbeli vagy szóbeli vizsgák, felvételi beszélgetések stb.), amelyek célja annak megállapítása, hogy mely tanulók rendelkeznek megfelelő szintű általános ismeretekkel a tantervi anyag, illetve a CLIL-lel összefüggésben használt (cél)nyelv aspektusai területén (2.1 ábra).

2.1 ábra: Idegen célnyelv alkalmazásával megvalósuló CLIL felvételi kritériumai az alapfokú (ISCED1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

Kiegészítő megjegyzések

Németország: A belépés időpontjában nincsenek vizsgák vagy tesztek, az alsó középfokú oktatás végén azonban értékelik a tanulókat.

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Lettország: Csupán a *ģimnāzija/vidusskola* (ISCED 3) tarthat felvételi vizsgát.

Magyarország: A térkép a korábbi nyelvi felkészülést nem folytató tagozatokra/tanulócsoportokra vonatkozik.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

A Cseh Köztársaságban, Szlovákiában és Bulgáriában a CLIL típusú ellátást biztosító iskolákba beiratkozni kívánó tanulóknak vizsgákat kell tenniük, amelyek elsődleges célja az érintettek általános ismereteinek felmérése (különösen az olyan alaptantárgyak területén, mint az anyanyelv és a matematika). Az utóbbi két országban a felvételi vizsga megtartása mellett az iskolai osztályzatokat is figyelembe veszik. A vizsga középpontjában a tanulók intellektuális/értelmi képességei (Szlovákia), valamint az anyanyelv és a matematika (Bulgária) állnak. Franciaországban és Romániában a jelöltek olyan vizsgát tesznek, amelynek legfontosabb eleme a célnyelvi ismeretek ellenőrzése. Franciaországban a *sections internationales*-ba jelentkezőknek saját, eddig megszerzett ismereteikről szóló értékelést kell benyújtaniuk annak érdekében, hogy alátámasszák a CLIL célnyelven történő követése tekintetében (például külföldön töltött hosszabb időszak vagy korai életkorban kezdett nyelvtanulás eredményeképpen) elért alkalmasságukat, majd ezután (az alapfokú oktatásban) szóbeli, illetve (a középfokú oktatásban) írásbeli és szóbeli vizsgákat tesznek az adott nyelven való tényleges jártasságuk megállapítására. Romániában, hasonlóképpen, a tanulók a célnyelven tett vizsgát követően nyernek felvételt a két tanítási nyelvű iskolákba.

Végül, Magyarországon, Hollandiában és Lengyelországban a tanulók értékelésekor az általános ismereteket és a nyelvi jártasságot egyaránt figyelembe veszik. Hollandiában, ahol a középfokú oktatás szintjén széles körű igény mutatkozik a CLIL típusú ellátásra, csaknem valamennyi iskola alkalmaz szelekciós eljárásokat. Ezek rendszerint a tanulók alapfokú szinten elért korábbi teljesítményén alapulnak, amint azt az alapfokú oktatás végén az iskolák többségében megtartott tesztek eredményei tanúsítják. Számottevő jelentőséget tulajdonítanak ezenkívül a tanulók motiváltságának is.

2.2. Célok

A nyelvtanítást és a tárgyi tanulást az iskolai tantárgyak általános tanításával összekapcsoló oktatási megközelítésként megfogalmazott tartalomalapú nyelvoktatást (CLIL) kettős célkitűzés hajtja. Először is, biztosítani kívánja, hogy a tanulók elsajátítsák a tantervi anyaggal kapcsolatos ismereteket, azután pedig az érintettek (tanítás szokásos nyelvétől eltérő) idegen nyelvi kompetenciájának fejlesztésére törekszik.

A CLIL fogalmához társuló ezen általános, közös céloktól eltekintve, a különböző európai országok – tantervi útmutatókban és oktatáspolitikai dokumentumokban megjelenő – hivatalos ajánlásai eltérőek. Az adott országtól függően a következő szempontoknak tulajdonítanak jelentőséget:

- a tanulók felkészítése egy mindinkább nemzetközivé váló társadalomban való életre, és jobb álláslehetőségek biztosítása számukra a munkaerőpiacon (társadalmi-gazdasági célok);
- a más kultúrákkal szembeni tolerancia és tisztelet értékeinek a tanulók számára – a CLIL célnyelvének használatán keresztül – történő közvetítése (társadalmi-kulturális célok);
- annak lehetővé tétele, hogy a tanulók fejlesszék:

- a hatékony kommunikációt szolgáló nyelvi készségeiket, valódi, gyakorlati célú alkalmazással motiválva a tanulók nyelvtanulási kedvét (nyelvi célkitűzések);
- tantárgyi ismereteiket és tanulási képességüket, a szokásostól eltérő és innovatív megközelítés által ösztönözve a tantárgyi anyag elsajátítását (oktatási célkitűzések).

A 2.2 ábra általános képet nyújt a hivatalos ajánlásokban megjelenő különféle célokról azon európai országok vonatkozásában, ahol egy vagy több idegen nyelv használatával megvalósuló CLIL típusú ellátás áll a tanulók rendelkezésére. Az egyes célokat gyakran egymást kiegészítő elemeknek tekintik egyazon országon belül.

Az országok rendszerint nyelvhez kapcsolódó célokhoz, így például a tanulók nyelvi készségeinek fokozott fejlesztéséhez társítják a CLIL alkalmazását. A társadalmi-kulturális és a társadalmi-gazdasági célok hasonlóan gyakran szerepelnek ezen oktatási forma céljai között. A helyzet Luxemburgban és Máltán a legrendhagyóbb a tekintetben, hogy ezek az oktatási rendszerek rendkívül nagy mértékben támaszkodnak erre a módszerre. A cél mindkét ország esetében annak biztosítása, hogy a kötelező iskoláztatás végére a tanulók megfelelő szinten elsajátítsák az érintett két vagy három hivatalos nyelvet.

Az is egyértelműen látszik, hogy a CLIL keretében ritkán határoznak meg eltérő célokat attól függően, hogy az alapfokú vagy a középfokú oktatásban részt vevő tanulónak szánják az ellátást. Két ország, Belgium (Német nyelvű Közösség) és Svédország esetében azonban a középfokú oktatásban alkalmazott CLIL tananyaga rendszerint inkább a társadalmi-gazdasági célokra összpontosít.

2.2 ábra: Idegen célnyelv alkalmazásával megvalósuló CLIL során követett célok az alapfokú (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

	BE fr	BE de	BE nl	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Társadalmi-gazdasági célok		•		•		•			•								•
Társadalmi-kulturális célok	•			•		•				•							•
Nyelvhez kapcsolódó célok	•	•		•		•	•		•	•		•		•	•		
Oktatási cél (tanulási képesség)	•			•													

	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK- ENG	UK- SCT		IS	LI	NO	BG	RO
Társadalmi-gazdasági célok		•						•	•						•	•	
Társadalmi-kulturális célok		•	•	•		•	•			•	•						•
Nyelvhez kapcsolódó célok		•	•	•		•	•	•	•	•	•				•	•	•
Oktatási cél (tanulási képesség)		•	•	•		•		•		•						•	

■ Nem alkalmazzák a CLIL-módszert
■ A CLIL-t szokásos, általános gyakorlatként biztosítják
■ Kizárólag kísérleti projektek keretében

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Közösségekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Litvánia és az Egyesült Királyság (SCT): Az ábra kizárólag a kísérleti projektek céljait tartalmazza.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Továbbmenve, a célnyelvek státusa szintén kihatással van a CLIL keretében követett célokra. A hivatalos ajánlásokban szereplő, s egy vagy több tantárgy regionális/kisebbségi nyelven történő oktatásának kialakítására törekvő célkitűzések nemzetpolitikai dimenzióval (is) bírnak. Ez gyakran a tanulók (kisebbségi) anyanyelvi oktatáshoz való joga gyakorlásának biztosítását, vagy a regionális nyelvek használatának védelmét és fenntartását szolgáló oktatáspolitikai elvek érvényesítését jelenti.

2.3. A CLIL-módszeren keresztül tanított tantárgyak

Kevés eltérés mutatkozik az alapfokú és a középfokú oktatás között a CLIL célnyelvén tanított tantárgyak tekintetében. A nemzeti ajánlások tanúsága szerint a leggyakoribb helyzet az oktatás e szintjein az, hogy elvileg a tantervi anyag egészéből (ki)választható a CLIL-ellátásban szereplő egy vagy több tantárgy. Az országok többségében a tantárgyi választék iskolánként vagy régióként szintén eltérő.

Ezt az észrevételt félretéve, megfigyelhető az is, hogy a CLIL-módszer alkalmazása bizonyos tantárgyakra vagy tevékenységekre összpontosul. Ez különösen a középfokú oktatásra érvényes, amelyben a célnyelvén történő tanítás elsősorban a természettudományos tantárgyakat, illetve a társadalomtudományokat érinti 12 ország esetében. Ezen országok felében (Lettország, Málta, Hollandia, Finnország, Svédország és Bulgária) ez az oktatási forma kiterjed a művészeti tantárgyakra, illetve a testnevelésre is.

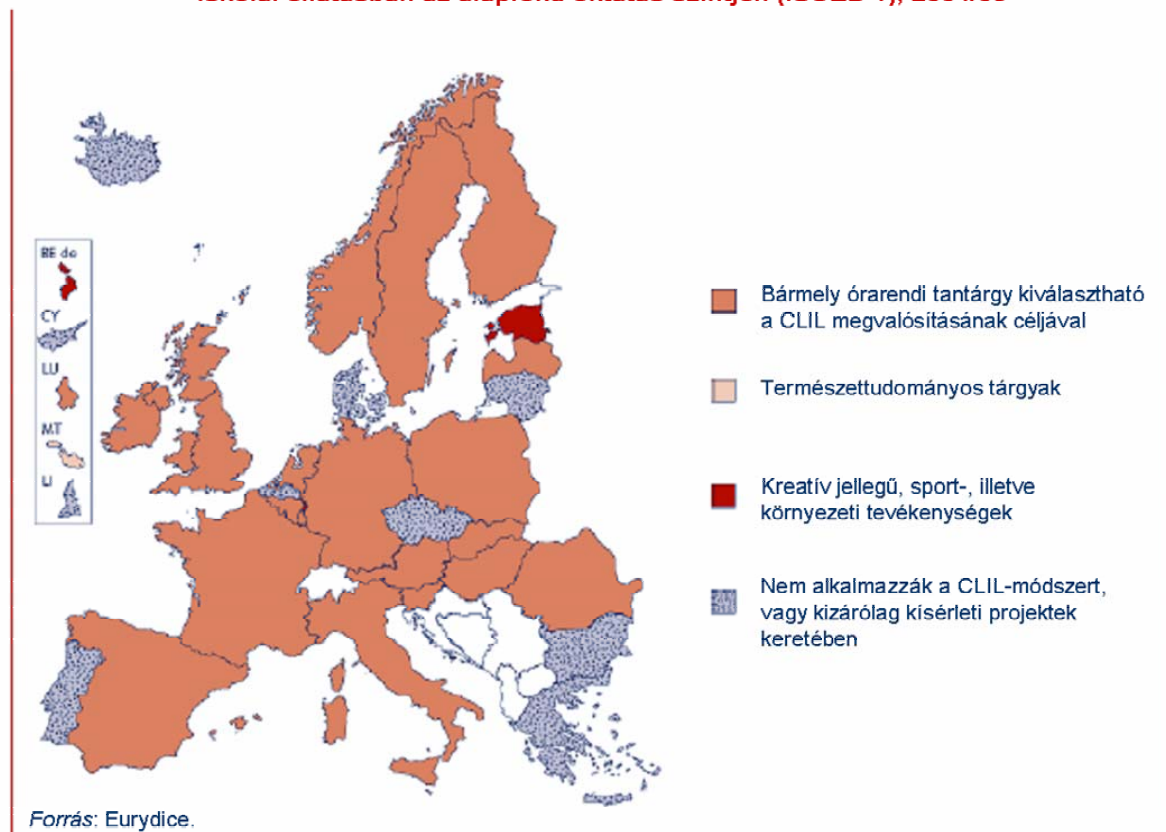
Az alapfokú oktatás szintjén a kreatív jellegű, sport-, illetve környezeti tevékenységek azok, amelyeket a leggyakrabban oktatnak a CLIL célnyelvén Belgiumban (Német nyelvű Közösség) és Észtországban (az orosz kisebbség számára fenntartott iskolákban). Belgiumban (Német nyelvű Közösség) az iskolát felügyelő hatóság vagy szerv kezében van a döntés, hogy egy vagy több ilyen tantárgyat tanítanak a szóban forgó módszerrel. Észtországban a helyzet rendhagyó a tekintetben, hogy az csak az észtet célnyelvként alkalmazó orosz nyelvi kisebbségi iskolákra vonatkozik. A jelenlegi állapot ezenkívül átmenetinek is mondható, hiszen a 2007/08-as tanév kezdetétől az észet válik az oktatás fő nyelvévé (a felső középfokú oktatás első évétől a tantervi anyag legalább 60%-át észet nyelven tanítják majd).

Az Egyesült Királyság (Anglia) azon néhány iskolájában, ahol az alapfokú oktatás szintjén CLIL típusú ellátást kínálnak, az rendszerint csupán egy, az iskola által kiválasztott tantárgyat érint.

Máltán, ahol az alapfokú oktatás szintjétől kezdve valamennyi iskola két tannyelvű (angol és máltai) oktatást biztosít, a célnyelvén (angol) történő tanítás főként a természettudományos tantárgyakra irányul.

Függetlenül attól, hogy az oktatás mely szintjéről beszélünk, úgy tűnik, a célnyelv státusa gyakorlatilag nem befolyásolja a tantárgyak kiválasztását, illetve kijelölését (kivéve Észtországban, Lengyelországban, Szlovákiában és Romániában).

2.3 ábra: A CLIL tantervében szereplő tantárgyak a hagyományos/többségi iskolai ellátásban az alapfokú oktatás szintjén (ISCED 1), 2004/05

Kiegészítő megjegyzések

Belgium (BE fr): Törvényileg valamennyi tantárgy lehetséges, a hittan és az erkölcstan kivételével.

Belgium (BE de): A helyzet eltérő lehet az egyes iskolákban. A pszichomotoros és sporttevékenységek, a művészeti tevékenységek és a kézimunka törvényileg taníthatók franciául vagy németül (a francia nyelvi kisebbség számára fenntartott francia oktatási nyelvű iskolák vagy tagozatok esetében).

Belgium (BE nl) és Litvánia: A CLIL-módszer alkalmazása kizárólag kísérleti projektek keretében történik.

Németország, Spanyolország és Hollandia: A tantárgyi választék iskolánként vagy régióként eltérő.

Észtország: Az ábrán látható információ az orosz nyelvű iskolákra vonatkozik. Az észt nyelv az oktatás első évétől kezdve fokozatosan kerül bevezetésre. A CLIL az irodalmi és a társadalomtudományi tárgyak esetében is alkalmazható.

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Magyarország: A magyar nyelv és irodalom kivételével valamennyi tantárgy esetében alkalmazható a CLIL.

Ausztria: A német nyelv kivételével valamennyi tantárgy esetében alkalmazható a CLIL.

Lengyelország: Az ábrán látható információ az egy vagy több kisebbségi nyelven történő tanításra vonatkozik. Valamennyi tantárgy lehetséges, a lengyel nyelv, valamint Lengyelország történelme és földrajza kivételével.

Szlovákia: Az ábrán látható információ a kisebbségi nyelveken történő tanításra vonatkozik. A szlovák nyelv kivételével valamennyi tantárgy esetében alkalmazható a CLIL.

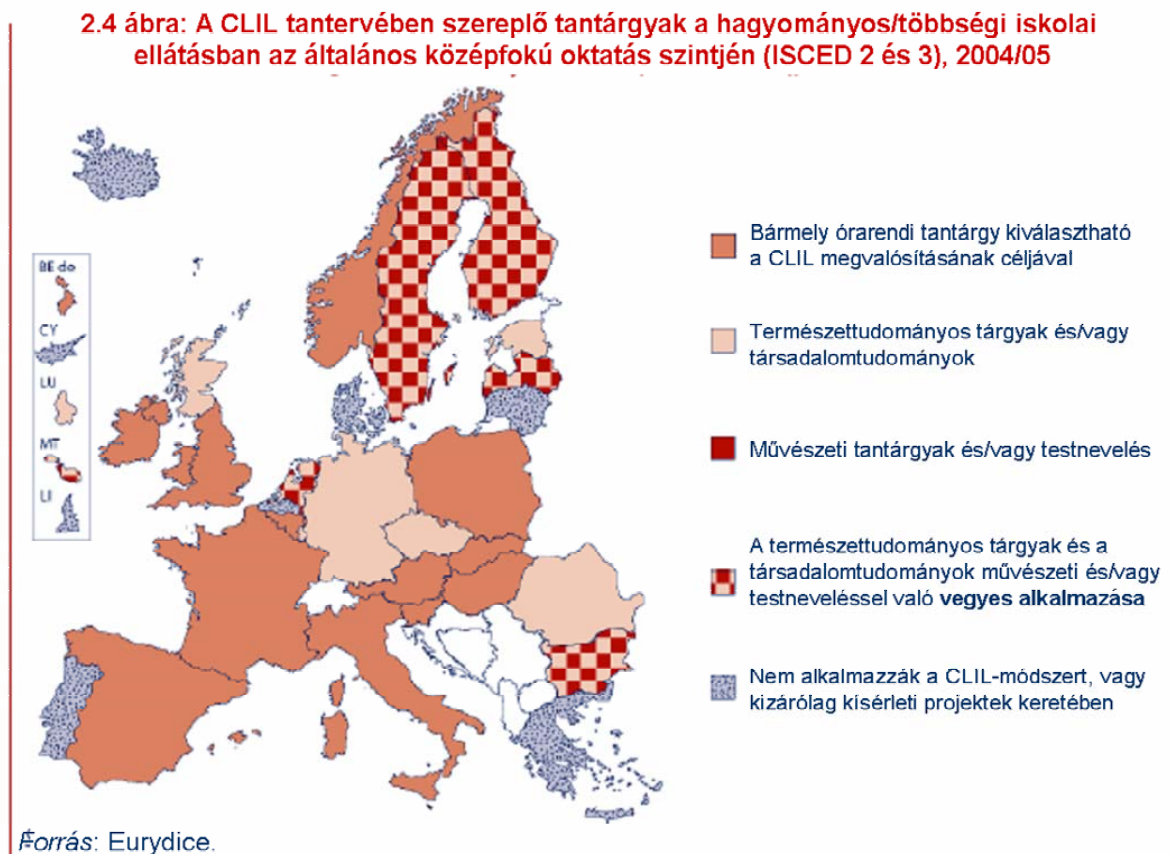
Egyesült Királyság (SCT): A CLIL típusú ellátás biztosítása az iskolaigazgató belátására van bízva.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Románia: Az ábrán látható információ a kisebbségi nyelveken történő tanításra vonatkozik. A román nyelv, történelem és földrajz kivételével valamennyi tantárgy esetében alkalmazható a CLIL.

Magyarázó megjegyzés

A kísérleti projektek keretében biztosított tantárgyakat a jelen felmérés nem tartalmazza.

Kiegészítő megjegyzések

Belgium (BE fr): Törvényileg valamennyi tantárgy lehetséges, a hittan és az erkölcstan kivételével. A rendelkezésre álló tanerő képzettségétől, illetve képesítésétől függően az iskolák korlátozhatják a CLIL tantárgyi választékát.

Belgium (BE nl) és Litvánia: A CLIL-módszer alkalmazása kizárólag kísérleti projektek keretében történik.

Cseh Köztársaság: Az iskolák többségében a tanulók maximum három fakultatív tantárgyat választhatnak a természettudományi, illetve társadalomtudományi tárgyakon felül.

Németország és Románia: Az ábrán látható információ kizárólag a társadalomtudományokra vonatkozik.

Észtország: A felső középfokú oktatásban a választható tantárgyak köre a célnyelvi ország történelmével kapcsolatos tanórákkal bővül.

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Magyarország: Az ábrán látható információ az egy vagy több idegen nyelv használatával megvalósuló CLIL-ellátásra vonatkozik. A magyar nyelv és irodalom kivételével valamennyi tantárgy esetében alkalmazható a CLIL.

Hollandia: Az iskolák döntenek el, hogy milyen típusú tantervet kínálnak (mind az alsó, mind pedig a felső középfokú oktatás szintjén). Néhány iskolában lehetőség van az írásbeli dolgozatok/vizsgák angol nyelven történő teljesítésére.

Lengyelország: Az ábrán látható információ az egy vagy több idegen nyelven történő tanításra vonatkozik. Valamennyi tantárgy lehetséges, a lengyel nyelv, valamint Lengyelország történelme és földrajza kivételével. A kisebbségi vagy regionális nyelveken történő oktatás esetében a tantárgyak száma és típusa iskolánként eltérő.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Bulgária: Az alsó középfokú oktatás első évében legkorábban választható tantárgyak az anyanyelv, matematika, sport és a művészeti tárgyak. A második évtől kezdve a CLIL elsősorban az irodalmi és természettudományos tantárgyakra irányul.

Románia: Az ábrán látható információ az idegen nyelveken történő tanításra vonatkozik. Az egy vagy több kisebbségi nyelven megvalósuló CLIL esetében a román nyelv, valamint Románia történelme és földrajza kivételével valamennyi tantárgy tanítható.

Magyarázó megjegyzések

A kísérleti projektek keretében biztosított tantárgyakat a jelen felmérés nem tartalmazza.

A leggyakrabban említett természettudományos tantárgyak a matematika, biológia, fizika, kémia és műszaki ismeretek.

A leggyakrabban említett társadalomtudományi tantárgyak a történelem, földrajz és közgazdaságtan.

A leggyakrabban említett művészeti tárgyak a zene, valamint a plasztikus és vizuális művészetek.

2.4. Hivatalos tanítási időkeret

A célnyelven történő oktatásra hivatalosan javasolt minimális időkeret az országok többségében némileg változó, minthogy az iskolák nagyrészt szabadon határozhatják meg a CLIL alkalmazásával megvalósuló tevékenységük jellegét és mértékét.

A tanulócsoporthoz vagy osztályok és a tantárgyak tekintetében meglévő különbségeken túlmenően – amelyek valamennyi országban jelen vannak –, nyilvánvaló eltérések láthatók a heti óraszámokban az alkalmazott CLIL típusától függően az egyes régiók vagy körzetek között (mint Németországban, Spanyolországban és Olaszországban), az egyes iskolák között (mint Belgiumban /Francia Közösség/, a Cseh Köztársaságban, Szlovéniában és Finnországban), illetve, megint csak, a kérdéses nyelvek státuszának függvényében (mint Lettországon, Lengyelországban, Finnországban és Romániában). Lettországon és Romániában a kisebbségi nyelveken biztosított CLIL rendkívül változatos képet mutat. Az adott iskolától függően a számos tantárgyra irányuló ellátástól a heti egyetlen tantárgy célnyelven történő tanításáig terjedhet. Lengyelországban és Bulgáriában az idegen nyelven biztosított CLIL az ilyen oktatás első évében a célnyelv intenzív tanulását állítja a középpontba. Ugyanezen időszak során a valamely kisebbségi nyelv használatával történő – hasonló típusú – oktatásra sokkal kevesebb időt szentelnek.

Luxemburg és Málta, amely országokban a CLIL-módszer alkalmazása sokéves, általános gyakorlatot jelent, nem tekinthetők tipikus példának. Luxemburgban az alapfokú oktatás első évében a tanítás egésze német nyelven történik. Ezután meghatározzák a második célnyelven (francia) tanítandó tantárgyak körét. Máltán a tantervi anyag mintegy felét angol nyelven oktatják, függetlenül attól, hogy melyik évfolyamról van szó.

A CLIL biztosítására szánt minimális időkeret (tekintet nélkül az érintett nyelvek státuszára) semmilyen konkrét ajánlásban nem szerepel Belgium Német nyelvű Közösségében (sem alapfokú, sem pedig középfokú szinten), Észtországban, Írországban, Ausztriában (középfokú oktatás), Szlovákiában, Svédországban, az Egyesült Királyságban és Norvégiában.

**2.5 ábra: A CLIL számára meghatározott heti hivatalos minimális időkeret
az iskola előtti/óvodai oktatásban (ISCED O), az alapfokú oktatásban (ISCED 1), valamint
az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05**

BE fr	ISCED 0-1: A CLIL a heti tanítási idő legalább felét (de nem többet, mint háromnegyedét) kell, hogy kitegye az iskola előtti/óvodai oktatás harmadik évétől az alapfokú oktatás második évéig. A CLIL a heti tanítási idő legalább egynegyedét (de nem többet, mint kétharmadát) kell, hogy kitegye az alapfokú oktatás harmadik évétől ugyanezen oktatási szint hatodik évéig. ISCED 2-3: A CLIL a heti tanítási idő egynegyedét teheti ki.
BE de	ISCED 0: Heti 50 és 200 perc között; ISCED 1-3: nincs ajánlás.
CZ	Az intézménytől és az érintett tantárgyaktól függően változó. Átlagosan tantárgyanként heti 2-3 tanóra.
DE	Az adott tartománytól (<i>Land</i>) függően változó. Átlagosan tantárgyanként heti 2-3 tanóra.
ES	Az adott Autonóm Közösségtől függően változó. Angol nyelven biztosított CLIL: ISCED 0: heti 7-9 óra. ISCED 1: heti 9-12 óra (az oktatási szint aktuális szakaszától függően). ISCED 2 (első év): átlagosan heti 11 óra.
FR	ISCED 1: heti 2 óra kiegészítő oktatás a célnyelven. ISCED 2 és 3: heti 4 óra kiegészítő oktatás a célnyelven + felerészben franciául, felerészben pedig a célnyelven tanított tantárgy.

**2.5 ábra (folytatás): A CLIL számára meghatározott heti hivatalos minimális időkeret
az iskola előtti/óvodai oktatásban (ISCED O), az alapfokú oktatásban (ISCED 1), valamint
az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05**

IT	A régiótól függően változó.
LV	Az idegen nyelvek esetében változó (tantárgyanként heti 1-től 6 tanóráig terjedhet, az adott évfolyamtól függően). A kisebbségi nyelveken biztosított ellátás átmeneti stádiumban van.
LU	ISCED 1: heti 24 óra (a teljes 30-ból). ISCED 2 és 3: heti 25 óra (a teljes 30-ból).
HU	Változó (a hagyományos/többségi oktatásban az adott tantárgyra jutó minimális időkerettel kell, hogy megegyezzen).
MT	A tanítás mintegy 50%-a a célnyelven történik.
NL	ISCED 1: (:) ISCED 2 (1-3. évfolyam): a tanítás 50%-a a célnyelven történik. ISCED 2 (4-5/6. évfolyam): legalább 1150 órát javasolnak a szakasz egészére.
AT	ISCED 1: heti 1-2 óra. ISCED 2 és 3: nincs ajánlás. Az arányok meghatározása a tanárok belátására van bízva.
PL	ISCED 1: (idegen nyelvek) első év – a célnyelv intenzív oktatása (heti 18 óra). ISCED 2 a <i>gymnasium</i> intézményében (idegen nyelvek): heti 6 óra 3 éven keresztül. ISCED 3 (a <i>lyceum</i> előkészítő éve): a célnyelv heti 18 órában történő intenzív oktatása. ISCED 3 a <i>lyceumban</i> (idegen nyelvek): heti 6-8 óra. ISCED 1 (kisebbségi nyelvek): első év (heti 4 óra).
SI	Változó (az iskolák maguk határozhatják meg a heti órakeretet).
FI	Az iskolától és a választható nyelv státusától függően változó.
BG	ISCED 1: első év – a célnyelv intenzív oktatása (21 tanóra/hét). További évfolyamok (+ISCED 2 és 3): (:)
RO	ISCED 1, 2 és 3 (idegen nyelvek): 4 tanóra/hét a célnyelv használatával (függetlenül az évfolyamtól)+1 tanóra/hét egy választott nyelven ISCED 1, 2 és 3 (kisebbségi/regionális nyelvek): változó, mert eltérőek az iskolatípusok. A valamely kisebbségi nyelv használatával történő tanítás időkerete néhány iskolában megegyezhet a hagyományos/többségi oktatásban javasolt óraszámmal; más iskolákban 4-8 tanóra/hét, az adott évfolyamtól függően; megint más iskolákban 1-4 tanóra/hét.

Nem alkalmazzák a CLIL-módszert: BE nl, DK, EL, CY, LT, PT, IS és LI
Nincs ajánlás: EE, IE, SK, SE, UK és NO

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Norvégia: A Norvég Nemzeti Idegennyelv-oktatási Központ a közeljövőben új követelmények bevezetését fogja javasolni.

Magyarázó megjegyzés

Egy tanítási óra rendszerint 50 perces.

2.5. Értékelés és bizonyítvánnyal való elismerés

A tanulók értékelése és bizonyítvánnyal való elismerése

Azon az értékelésen kívül, amelyen valamennyi tanuló keresztülmegy a hagyományos oktatás során, a teljesítménynek, illetve az elért tudásszintnek kifejezetten a CLIL-lel összefüggésben történő értékelése az érintett országok csaknem felében van jelen, rendszerint a középfokú oktatás szintjén. Az értékelés ezen speciális formája általában a CLIL célnyelvén történik, s a tanulók CLIL-tananyagban szereplő tantárgyi területeken elsajátított ismereteire összpontosít. Ugyanakkor néhány országban, így Írországon, Magyarországon és Ausztriában a tanulók eldönthetik, hogy a CLIL célnyelvén vagy a hagyományos tanterv nyelvén kívánnak vizsgát tenni.

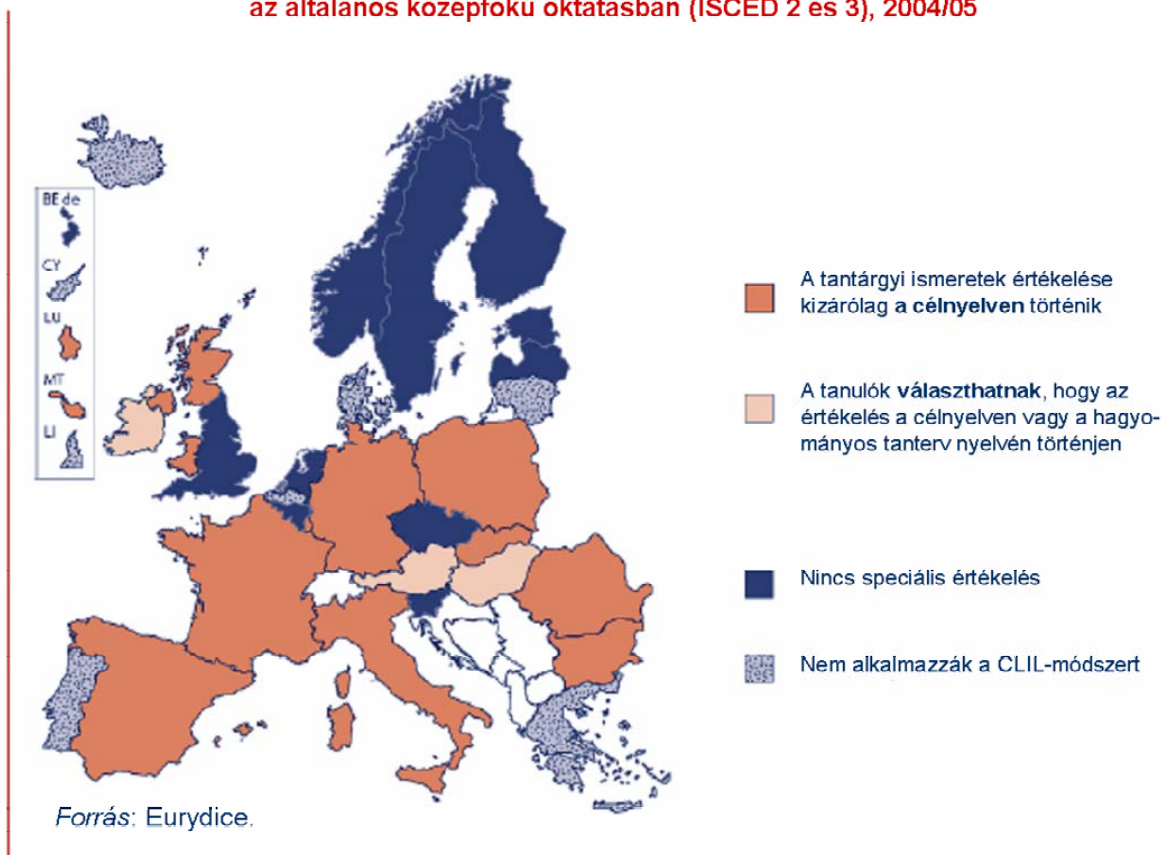
Az összes többi olyan országban, ahol rendelkezésre áll CLIL típusú ellátás, nincs hasonló, speciális értékelés, és a tanulók tantervi anyagban elért jártasságának értékelése kizárólag a hagyományos tanterv nyelvén használatával történik. Hollandia esetében azonban számos iskola felkínálja a tanulóknak egy angol nyelvű kiegészítő vizsga teljesítését, lehetővé téve az érintettek számára nyelvi ismereteik demonstrálását.

A CLIL-ben részt vevő tanulók teljesítményét ezen országok mindegyikében hivatalos formában, **speciális bizonyítvány** odaítélésével ismerik (vagy ismerhetik) el. Figyelembe veszik a tanulók által az oktatás e formájában töltött évek során megszerzett nyelvi "hozzáadott értéket". Németországban, például, az alsó és a felső középfokú oktatás végén bizonyítvánnyal ismerik el, hogy a tanulók két tanítási nyelvű iskolai részlegekbe (tagozatokra) vagy tanulócsoporthoz jártak. A célnyelvekre, a tanult tantárgyakra és a tanulmányok időtartamára vonatkozó kiegészítő megjegyzések szintén rögzítésre kerülnek a bizonyítványban.

Továbbmenve, bizonyos országok között meglévő kétoldalú megállapodások eredményeképpen a CLIL-tananyag teljesítését igazoló bizonyítvánnyal rendelkező tanulók főiskolai/egyetemi tanulmányokat folytathatnak a partnerországok intézményeiben. A Cseh Köztársaságban, Németországban, Magyarországon, Lengyelországban és Bulgáriában, például, a két tannyelvű felső középfokú oktatásban (amely Lengyelországban francia

célnyelvet használ) végzett tanulók különleges jogosultságot szereznek, amely lehetővé teszi számukra a (megfelelő) külföldi egyetemekre történő beiratkozást anélkül, hogy nyelvi felvételi vizsgákat kellene tenniük. Hasonlóan előnyös helyzetben vannak azok a román tanulók, akik a felső középfokú oktatás végbizonyítványának megszerzéséért – a nyelvektől és az irodalomtól eltérő tantárgyakban – valamely idegen nyelven vizsgáztak. Magyarországon azok a tanulók, akik legalább két tárgyból sikeres vizsgát tesznek a célnyelven, kétnyelvű bizonyítványt kapnak.

2.6 ábra: A CLIL típusú ellátásban részt vett tanulók speciális értékelése az általános közép fokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

Kiegészítő megjegyzések

Cseh Köztársaság: Az értékelést 2014-ig kísérleti alapon végzik.

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Franciaország: A nemzetközi (iskolai) tagozatokon tanuló és a nemzetközi *baccalauréat* megszerzéséért vizsgázó diákok történelem-földrajz tantárgyakból tett írásbeli vizsga esetén választhatnak a francia, illetve az adott tagozat célnyelve között.

Írország: Az állami vizsgákon szereplő valamennyi tantárgy teljesíthető ír vagy angol nyelven: valamennyi vizsgateszt ír és angol nyelvű változata egyaránt rendelkezésre áll. Az ír nyelven választ adó diákok a legtöbb tantárgy esetében pluszpontokat kapnak, a hivatalos bizonyítvány azonban nem tesz említést arról, hogy a vizsgázó ír nyelvet használt.

Egyesült Királyság (WLS/NIR): A walesi vagy ír tannyelvű oktatást biztosító iskolákban a tanulók értékelése rendszerint walesi, illetve ír nyelven történik.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Magyarázó megjegyzés

Speciális értékelés: Egy vagy több tantervben szereplő tárgy tartalmára irányuló bármely olyan teszt vagy vizsga, amelyet a tanulók a CLIL célnyelvén teljesítenek.

Az iskolák értékelése

Az iskolák külső értékelése rendkívül széles körű gyakorlatnak számít az európai országokban. Mindazonáltal, a vizsgált 2004/2005-ös időszakban a CLIL típusú ellátásra jellemző aspektusok – ilyen oktatást kínáló iskolákban való – értékelésének gyakorlatilag semmi nyoma nem volt tapasztalható. Csupán Belgium (Német nyelvű Közösség), a Cseh Köztársaság, Lettország és az Egyesült Királyság (Wales) intézményeiben valósul meg hivatalos értékelés, amelyet az oktatási hatóságoknak felelősséggel tartozó szakemberek (tanfelügyelők és mások) végeznek. Belgium Német nyelvű Közösségében ellenőrzik, hogy az iskolák milyen mértékben veszik figyelembe a nyelvek oktatásban való alkalmazására vonatkozó 2004-es rendelet intézkedéseit. Hasonlóképpen megvizsgálják az iskolák az irányú erőfeszítéseit, amelyeket a szükséges nyelvi szaktudással rendelkező tanárok alkalmazása, a számukra való speciális szakmai továbbképzés biztosítása, valamint a nyelvi készségek átadása szempontjából megfelelő módszerek fejlesztése érdekében tettek. A Cseh Köztársaságban a CLIL-tantervű iskolák értékelését a Cseh Iskolafelügyelet vagy más, ezzel külön megbízott szervek végzik. 2003-ban a Cseh Iskolafelügyelet 14 ilyen iskolát vizsgált. A tanfelügyelők az értékelés középpontjába az oktatási (segéd)anyagokat, az oktatószemélyzetet, a tanítás-tanulás módszereit, illetve a tanulók teljesítményét állították. Beszámolójuk rendkívül biztató volt. Lettorszában minőségértékelés megvalósítása céljával 1998 óta gyűjtik a tanulók eredményeivel, valamint a CLIL-ellátást kínáló iskolák teljesítményével kapcsolatos adatokat. Az Egyesült Királyságban (Wales) a tanfelügyelőknek rendszeresen értékelniük kell, hogy a tanulók milyen mértékben érik el a kétnyelvű jártasságot azon iskolákban, ahol a cél a megfelelő kompetenciaszint mind walesi, mind pedig angol nyelven történő elsajátítása.

Más országok közvetett módon gondoskodnak a CLIL-módszert alkalmazó iskolák értékeléséről. Hollandiában az oktatásfelügyelet biztosítja, hogy a hagyományos órarendi szerkezet ne szenvedjen csorbát a CLIL típusú tanterv bevezetése nyomán. Az *Europees Platform* (Európai Platform) koordinálásával működő CLIL-iskolák hálózata létrehozta saját CLIL Minőségi Rendszerét, amelynek részeként sor kerülhet az érintett iskolák önértékelésére, valamint akár kollégák, akár független szakemberek rendszeres, szakmai célú látogatásaira. Az utóbbiak a valamennyi iskola által alkalmazott CLIL-követelményekkel összefüggésben értékelik az adott CLIL-tagozat/tanulócsoport munkáját. Amennyiben az iskolák megfelelnek a kritériumoknak, hivatalos tanúsítványt kapnak.

Megint más országokban, így például Ausztriában vagy az Egyesült Királyságban (Skócia) az oktatási hatóságok a közelmúltban kísérleti projektek elindítására adtak megbízást a CLIL-kezdeményezések oktatási és pénzügyi hatásainak vizsgálata céljával.

Úgy tűnik, alapos okkal feltételezhető, hogy változások lesznek a CLIL-ellátás színvonalának értékelése terén, és hogy maga az értékelés az elkövetkező években fokozatosan egyre szélesebb körben elterjedtté válik. A jelenlegi helyzet valójában részben annak a ténynek tulajdonítható, hogy az oktatás e formájának bevezetése számos országban a közelmúlt fejleményeként történt. Az országok túlnyomó többségében a CLIL alkalmazását (különösen az idegen nyelvek esetében) csupán az 1990-es évek óta említik konkrétan az oktatási jogszabályokban, tehát jelenleg még túl korai a hatások teljes körű vizsgálata.

3. FEJEZET

KÍSÉRLETI PROJEKTEK

Bevezetés

A jelen tanulmányban érvényes meghatározás szerint kísérleti projektnek tekintünk bármely olyan, korlátozott időtartamban megvalósuló, kísérleti jellegű tevékenységet vagy intézkedést, amelyet legalább részben az (oktatásért felelős) állami hatóságok hoznak létre és finanszíroznak, s amely értékelés tárgyát képezi. A felmérésben csupán az információgyűjtés idején már folyamatban lévő projektek kerültek figyelembevételre.

Az országok többsége a hagyományos/többségi oktatás részeként biztosítja a CLIL-ellátást (1. fejezet 1.1 ábrája), és ugyanezen csoport egyharmada kísérleti projektek keretében is alkalmazza a módszert. Jelenleg Belgium (Flamand Közösség) és Litvánia az egyedüli olyan országok, amelyek csupán kísérleti projekteket alakítottak ki.

A szóban forgó projektek rendszerint magára a CLIL típusú oktatási ellátásra összpontosulnak, kivéve az Egyesült Királyságot (Anglia) és Bulgáriát, ahol – hatókörük kiterjesztésével – tágabb, fokozottan kutatási irányú szempontokat is magukban foglalnak. Ily módon az egyesült királysági (Anglia) projekt olyan kérdésekkel is foglalkozik, hogy például a CLIL miképpen emelhetné a nyelvtanulás, illetve a tágabb értelemben vett tanterv megvalósításának színvonalát, míg a bulgáriai projekt a tanítási gyakorlat és a taneszközök modernizációját célozza.

A kísérleti projektek a legtöbb esetben – az adott országtól függően – egy és három év közötti időtartamúak, és a befejezésüket követően értékelik őket. A finanszírozásukért és irányításukért felelős szervezet rendszerint az oktatási minisztérium vagy valamely regionális oktatási hatóság (Spanyolország). Bármelyik esetben elképzelhető partneri együttműködés a felsőoktatási intézményekkel vagy kutatási intézetekkel, illetve külföldi oktatási hatóságokkal vagy kulturális központokkal (Litvánia és Bulgária).

A legtöbb országban a megvalósított kísérleti projektek száma maximum háromra korlátozódik, bár Olaszország több mint 100 ilyen projektet indított el az 1990-es évek vége óta. Belgium (Flamand Közösség), Németország, az Egyesült Királyság (Anglia) és Bulgária mindössze egy-egy projektre összpontosítanak.

Az ezen projektekben részt vevő iskolák száma rendkívül eltérő. Az adott országtól függően egytől több mint harmincig terjedhet. Spanyolország, Szlovénia és Norvégia a 2004/05-ös tanévben indítottak kísérleti projekteket.

3.1 ábra: A CLIL típusú ellátással kapcsolatos kísérleti projektek elindításának dátuma(i) és felelős szervei, 2004/05

	A projektek elindításának dátuma és a megvalósítás időtartama	A finanszírozásért és irányításért felelős szervek
BE nl	Egy projekt van folyamatban, meghatározatlan ideig, 2001 óta.	Oktatási Minisztérium
DE	1 projekt 2000 óta Megvalósítás időtartama: 2000-2007	<i>Senatsverwaltung für Bildung, Jugend und Sport (Land Berlin)</i>
ES	2 projektet indítottak el (a Madridi és a Baleár-szigeteki Autonóm Községekben) 2004/05-ben. Megvalósítás időtartama: 2004/05-2006/07	A két Autonóm Község oktatási minisztériumai
IT	Az 1990-es évek vége: több mint 100 kísérleti projekt országsherte. Újabb keletű projektek Lombardiában: 2001. Venetói projekt: 2003 (időtartama: 2 év)	A projektek irányítása és finanszírozása regionális oktatási hatóságok, egyetemi karok, valamint oktatáskutatással foglalkozó regionális intézmények önálló, partneri együttműködésben megvalósuló vagy szoros koordináción alapuló munkájával történik. A projektek életre hívását az iskolák kezdeményezték.
LT	1. projekt: 2001-ben indult, értékelése pedig 2005-ben várható. 2. projekt: 2002-ben indult, az értékelés 2006-ban várható.	Az Oktatási és Tudományos ügyekért felelős Minisztérium, együttműködésben az oktatásfejlesztési központtal és a tanártovábbképző központtal A 2. projekt esetében az együttműködő partnerek a fentiek, valamint a <i>Centre culturel français</i> , a <i>British Council</i> és a helyi önkormányzatok
NL	1. projekt (rotterdami központú): 2003/04-ben indult, és meghatározatlan ideig tart. 2. projekt (a fríz és az angol nyelvre irányul): 1997 óta. A program időtartama: 8 év.	1. projekt: A rotterdami önkormányzat támogatásával 2. projekt (a fríz és az angol nyelvre irányul): együttműködésben a <i>centre for educational advice</i> és a <i>Fryske academy</i> intézményeivel
SI	Egy projektet indítottak a 2004/05-ös tanévben, amelynek értékelése 2007/08-ban várható.	A projekt az Oktatási és Sportügyekért felelős Minisztérium finanszírozásával és a Nemzeti Oktatási Intézet szakmai irányításával működik.
SK	Számos, a 2001/02-es tanévben elindított, jelenleg is folyamatban lévő projekt A megvalósítás időtartama: 3-tól 5 évig terjedhet, az adott projektől függően.	Az iskolafenntartó. Az Oktatási Minisztériumnak jóvá kell hagynia a projektpályázatot.
UK-ENG	A Nemzeti Nyelvközpont, a CILT 2002-ben indította el a hároméves Tartalmi és Nyelvi Integrációs Projektet (CLIP).	Az Oktatásért és Készségfejlesztésért felelős Minisztérium (DfES) pénzügyi támogatást nyújt a projekt számára.
UK-SCT	Három projekt 2000 és 2004 között. 1. projekt: 2000-től mostanáig 2. projekt: a 2003/04-es tanévtől 3. projekt: a 2002/03-as, valamint 2003/04-es tanévtől	Mindhárom projekt a minisztérium és a (helyi) oktatási hatóság egyenlő mértékű pénzügyi támogatásával valósul meg.
NO	Néhány, az adott iskolák által kezdeményezett projekt indult 2004-ben.	A projektek a regionális oktatási hatóság finanszírozásával és az érintett iskolák irányításával valósulnak meg.
BG	1998: két tannyelvű iskolák tanárainak közreműködésével projektet indítottak oktatási anyagok és taneszközök kifejlesztése céljával. A munka 2002-ben kezdődött, és jelenleg a tanítási gyakorlat modernizációjára összpontosul.	A projektet az <i>Institut français</i> és a <i>British Council</i> finanszírozzák és irányítják, együttműködésben az Oktatási és Tudományos ügyekért felelős Minisztériummal.

Forrás: Eurydice.

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Közösségekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

3.1. Célok és kontextus

A kísérleti projekteket kialakító országok szerint az ilyen projektek elindításának általában hasonló okai vannak, mint amelyek legtöbbjük esetében a CLIL típusú ellátás hagyományos oktatásban való bevezetését eredményezték. A projektek kivétel nélkül vagy az oktatási hatóságok az irányú erős késztetését tükrözik, hogy lehetővé tegyék a tanulók számára nyelvtudásuk tökéletesítését, vagy a bevándorló családok, illetve a kettős állampolgársággal rendelkezők kétnyelvű oktatási ellátásra való határozott igényét mutatják.

Belgium Flamand Közösségében és Litvániában a projekteket a fentiekhez hasonló megfontolások motiválják, ezen túlmenően azonban a kezdeményezések sajátos regionális vagy jogi viszonyokat is tükröznek. A CLIL típusú ellátás nincs jelen a hagyományos/többségi oktatásban, mert a hatályos nyelvi jogszabályok különleges jelentőséget tulajdonítanak a tanítási nyelv elsőbbségének. Valamely másik nyelv oktatásban való alkalmazását "törvénybe ütközőnek" tekintik. A Flamand Közösségben elindított projekt célja a Brüsszelben lakó holland anyanyelvű tanulók CLIL típusú ellátásra mutató igényének kielégítése. Litvániában az egyik projekt kifejezetten az orosz anyanyelvű tanulók litván nyelvi jártasságának fejlesztését teszi lehetővé. A szóban forgó kormányok valójában egy új nyelvtörvény megalkotására vonatkozó javaslatokkal, illetve olyan ajánlásokkal összhangban alakították ki ezen projekteket, amelyek – valószínű módon – előkészítik a CLIL hagyományos oktatásban való bevezetését.

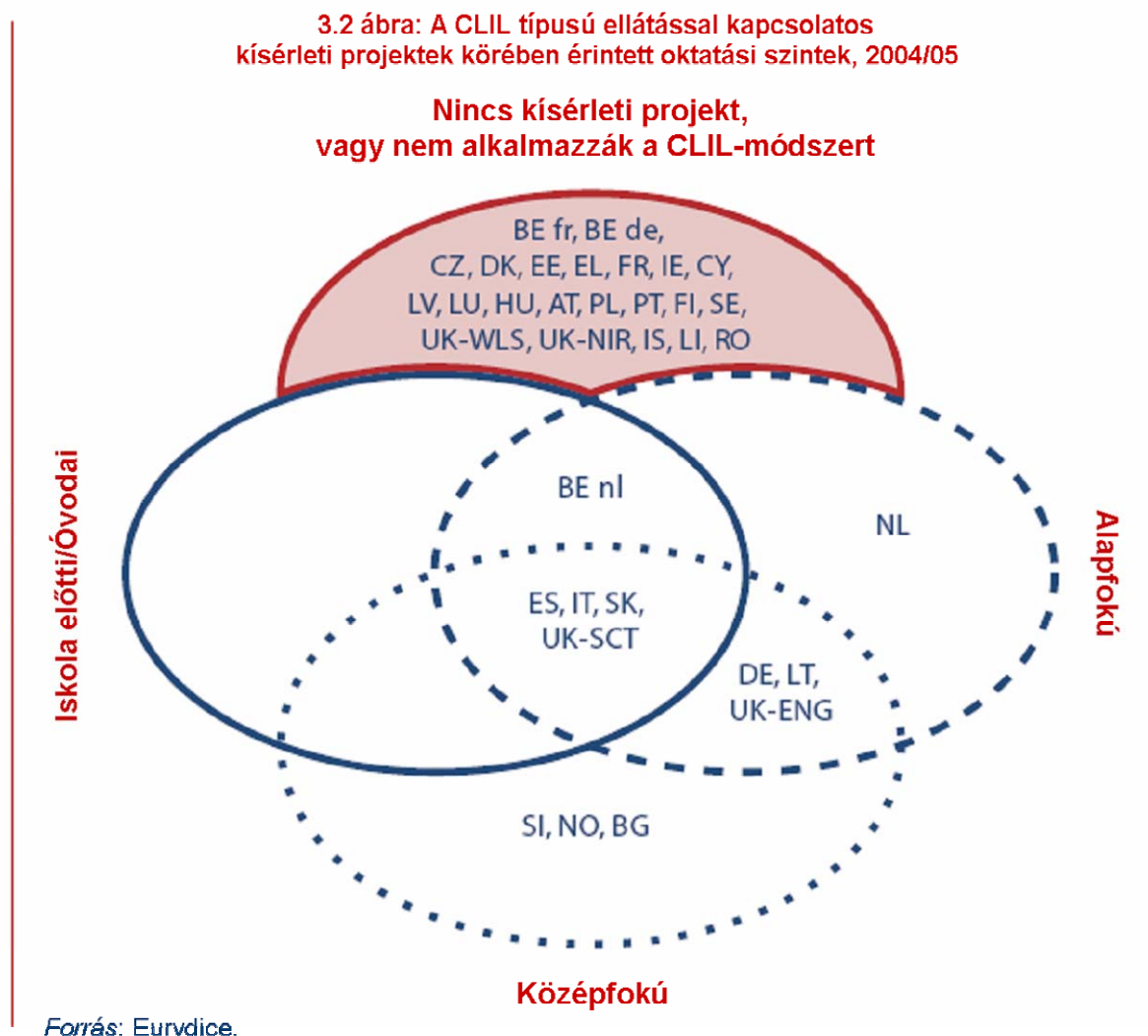
Olaszországban, Hollandiában, az Egyesült Királyságban (Anglia) és Bulgáriában konkrét okai voltak a kísérleti projektek elindításának. Olaszországban jó néhány regionális szintű projekt irányult a tanárok CLIL terén való szakképzésére, valamint az érintettek tapasztalatcseréire. A hollandiai háromnyelvű kísérleti projekt létrehozásának alapvető törekvése a tanulók kisebbségi és idegen nyelvi általános jártasságának előmozdítása anélkül, hogy csorbulna az oktatási nyelv szerepe. Az Egyesült Királyságban (Anglia) a CILT, a kormányzat által elismert nyelvi szakközpont – kísérleti projekt keretében – megvizsgálta egy adott tantervi tárgy idegen nyelv közvetítésével történő tanulását lehetőségét. Ez a munka a jövőben tovább folytatódik annak megállapítása céljával, hogy a nyelv(tanítás) miképpen integrálható a tananyag egyéb részeivel. Bulgáriában a folyamatban lévő projekt bevonja az érintett tanárokat az oktatási anyagok/tesztek fejlesztésébe.

Mindent egybevéve, a CLIL típusú ellátás kiterjesztését vagy a hagyományos oktatásba történő beépítését a kísérleti projektek leggyakrabban említett hosszú távú, általános céljai között találjuk. Az alkalmazás kiterjesztése rendszerint a CLIL-t kínáló iskolák számának növelését (mint Spanyolországban), a CLIL hagyományos oktatással való – az egyes iskolákban megvalósuló – integrálását (Litvánia, Szlovénia és Norvégia), illetve, megint csak, a bevált gyakorlati megoldások cseréjét jelenti, mint az Egyesült Királyságban (Anglia és Skócia). A Flamand Közösség projektjének elsődleges célja – azaz, lehetővé tenni a tanulók számára egy tantárgy francia nyelvvel társított tanulását – azt a további szándékot rejt, hogy meghatározzák a CLIL megvalósításának leghatékonyabb módját a holland nyelvű iskolák sajátos kontextusában. Litvániában és az Egyesült Királyságban (Anglia és Skócia) a projektek céljai összekapcsolódnak az ajánlásokat kiegészítő hivatkozási keret vagy

irányelvek megalkotásának igényével is, amely eszközök azután segítségül szolgálhatnak a kísérleti projektek eredményei alapján CLIL típusú ellátást biztosítani kívánó iskolák számára.

3.2. Oktatási szintek és célnyelvek

A projektek körében érintett oktatási szintek rendkívül eltérő képet mutatnak mind az egyes országokon belül, mind pedig országonként, ahogy az a 3.2 ábrán látható, amely a nemzeti szinten kialakított összes projekt adatainak figyelembevételével készült. Öt ország vagy régió, nevezetesen Belgium (Flamand Közösség), Spanyolország, Olaszország, Szlovákia és az Egyesült Királyság (Skócia) már az iskola előtti/óvodai oktatás szintjén elindított ilyen projekteket, amely esetekben azonban az ellátás gyakran csekély mértékű. A kísérleti projektek Hollandiában kizárólag az alapfokú oktatásra összpontosítanak, míg Szlovéniában és Norvégiában a felső középfokú szintre korlátozódnak.

Kiegészítő megjegyzések

Németország: Középfokú szinten csupán az alsó középfokú oktatásban (ISCED 2) találunk ilyen projekteket.

Spanyolország: Középfokú szinten csupán az alsó középfokú oktatásban (ISCED 2) találunk ilyen projekteket. Mindazonáltal, az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Közösségekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Az országok túlnyomó többségében a kísérleti projektek az egy vagy több idegen célnyelven történő tanításra irányulnak, amely nyelvek (a hagyományos oktatáshoz hasonlóan) rendszerint az angol, a német és a francia. Egyedül Hollandia alakított ki kisebbségi/regionális nyelv alkalmazására összpontosuló projektet. A holland projekt, csakúgy, mint a litván projektek egyike, a tekintetben is eltér a többi ilyen kezdeményezéstől, hogy kombinált háromnyelvű ellátást biztosít (egy hivatalos államnyelv, egy kisebbségi nyelv és egy idegen nyelv együttes használatával).

3.3 ábra: A CLIL típusú ellátással kapcsolatos kísérleti projektekben használt célnyelvek, 2004/05

	Egy vagy több idegen nyelv, illetve más hivatalos államnyelvek	Egy vagy több regionális/kisebbségi nyelv
BE nl	francia	⊗
DE	angol, francia, orosz, spanyol, olasz, török, görög, portugál és lengyel	⊗
ES	a Madridi Autonóm Közösség projektje: angol a Baleár-szigeteki Autonóm Közösség projektje: angol és francia	⊗
IT	lombardiai projekt: angol, francia, német és spanyol piemonti projekt: angol, francia, német és orosz	⊗
LT	1. projekt: litván 2. projekt: angol, francia és német	⊗
NL	rotterdami projekt: angol háromnyelvű projekt: angol	Háromnyelvű projekt: fríz
SI	angol	⊗
SK	angol, német, francia és spanyol	⊗
UK-ENG	francia, német és spanyol	⊗
UK-SCT	1. projekt: francia; 2. projekt: spanyol; 3. projekt: francia	⊗
NO	angol	⊗
BG	francia és angol	⊗

⊗ Az ezen rovatba tartozó nyelvtípus(ok) esetében nem alkalmazzák a CLIL-módszert.

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Közösségekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Litvánia: A projektek a 24 orosz nyelvű iskolához kapcsolódnak. A litvánt ezen esetekben tehát célnyelvként alkalmazzák. A 2. projekt két vagy három nyelvet is tartalmazhat. Az utóbbi esetben az érintett célnyelvek a litván és az angol.

3.3. Az iskolák és a tanulók kiválasztása

A valamely kísérleti projektben partnerként vagy résztvevőként szereplő iskolák és tanulók rendszerint előzetes szelekciós folyamaton mennek keresztül.

Iskolai szinten egyedül Spanyolország és az Egyesült Királyság (Anglia) alkalmaznak egyértelműen jelzett szelekciós eljárásokat. Ami a követelményeket illeti, az iskolákat az

említett két országban vagy a CLIL típusú ellátásban szerzett bárminemű korábbi tapasztalat és a földrajzi elhelyezkedés alapján (Spanyolország), vagy a részvételre irányuló nyílt felhívást követően (mint az Egyesült Királyság/Anglia esetében) választják ki. Norvégiában az iskoláknak nem kell semmiféle szelekciós eljáráson keresztül menniük, tekintve, hogy ők maguk kezdeményezik a szóban forgó projekteket.

A tanulók kiválasztása rendszerint főként az egy vagy több célnyelven mutatott jártasságuk alapján történik. A korai életkortól célnyelvi tagozatokban/tanulócsoportokban részt vevők Spanyolországban és az Egyesült Királyságban (Skócia) elsőbbséget élveznek.

3.4. A CLIL-módszeren keresztül tanított tantárgyak

Figyelembe véve az iskolák jelentős mértékű autonómiáját, valamint bizonyos projektek kötött, precíz természetét, az egy vagy több célnyelven oktatott tantárgyak projektenként és országonként eltérőek.

Mindazonáltal, az alapfokú oktatás szintjén kísérleti projektekkal rendelkező országok (3.2 ábra) közül Belgiumban (Flamand Közösség) és az Egyesült Királyságban (Skócia) a CLIL típusú ellátás általában a kreatív jellegű vagy játékos tevékenységekhez kapcsolódik. Esetenként a matematika is szerepel ezen tantárgyak között. Ez a megközelítés eltér a hagyományos iskolai oktatásban ugyanezen a szinten megvalósuló CLIL típusú ellátástól (1. fejezet), amely a tantárgyak többségére kiterjed.

A középfokú oktatás szintjén a kísérleti projektek leggyakrabban említett tantárgyai a természet- és társadalomtudományok.

3.4 ábra: A CLIL tantervében szereplő tantárgyak a kísérleti projektek körében az alapfokú oktatás (ISCED 1), valamint az általános középfokú oktatás (ISCED 2 és 3) szintjén, 2004/05

BE nl	Az adott iskolától függően változó 1. iskola: az első három évben matematika, majd áttérés a környezethez kapcsolódó tantárgyakra 2. iskola: előbb rajz és kreatív tevékenységek, majd áttérés a környezethez kapcsolódó tantárgyakra 3. iskola: környezethez kapcsolódó tantárgyak
DE	Az adott iskolától függően változó, de rendszerint a társadalomtudományok és a művészeti tantárgyak
ES	1. projekt: valamennyi tantárgy, a matematika és a spanyol nyelv kivételével 2. projekt: valamennyi tantárgy, a spanyol és a katalán nyelv kivételével
IT	Változó, de általában: ISCED 1-2: természettudományok, művészet, földrajz és műszaki ismeretek ISCED 3: történelem, biológia, környezettan, természettudomány, közgazdaságtan stb.
LT	Földrajz, zene, biológia, kémia, történelem, matematika és számítástechnika az ajánlott tantárgyak
NL	Az adott iskolától függően változó
SI	Történelem, művészet, zene, földrajz, pszichológia, szociológia, filozófia stb.
SK	Az adott iskolától függően változó, de rendszerint a természettudomány
UK-ENG	Földrajz, némi történelem (ISCED 1), természettudomány, földrajz, történelem, személyi (higiéniai), szociális és egészségügyi oktatás (PSHE), némi testnevelés (ISCED 2 és 3)
UK-SCT	1. projekt: a tantervi területek többsége 2. projekt: játékok, dalok, dráma, tánc 3. projekt: művészeti tantárgyak, háztartástan, környezeti tanulmányok, ICT
NO	Történelem és természettudományok
BG	Természettudományi és társadalomtudományi tantárgyak (az első két év során legalább három tantárgy a célnyelven)

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzés

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Hasonlóan, mint a hagyományos iskolai oktatásban biztosított CLIL típusú ellátás (2. fejezet) hivatalos minimális időkerete esetében, a kísérleti projektek vonatkozásában javasolt minimális tanítási idő általában nem csupán projektenként eltérő, de – mindenekelőtt – az érintett tantárgyak és évfolyamok függvényében változik. Összességében (a tantárgyak és évfolyamok együttes figyelembevételével), a hivatalos minimum heti 1 és 11 óra között mozog.

Litvániában, az Egyesült Királyságban (Anglia) és Norvégiában nincsenek konkrét, központi ajánlások e tekintetben.

**3.5 ábra: Javasolt minimális tanítási időkeret
a CLIL típusú ellátással kapcsolatos kísérleti projekteken, 2004/05**

BE nl	Az első két évben heti 2 óra A harmadik évtől heti 3 óra
DE	Az adott iskolától függően változó. Átlagosan heti 6 óra célnyelvi oktatás és heti 4 óra egy vagy két (más) tantárgyi területen.
ES	1. projekt: a heti teljes tanítási idő egyharmada a célnyelven 2. projekt: heti 2 vagy 3 óra célnyelvi oktatás + 3 óra valamely (más) tantárgyi területen
IT	Az adott iskolától függően változó, de a projektek rendszerint évi 10 és 20 óra közötti rövid időszakokra korlátozódnak.
LT	Nincs ajánlás
NL	1. projekt (idegen nyelv): heti 1-2 óra 2. projekt (háromnyelvű): az 1-5. évfolyamokon a tanítási idő 50%-ában a fríz az oktatás nyelve. A másik 50%-ban a holland. Angol: tantárgyként a 7-8. évfolyamtól kezdve tanítják. A (tanítási) idő nyelvek közötti megoszlása ezt követően: 20% angolul, 40% fríz nyelven és 40% holland nyelven.
SI	Heti 5-8 óra
SK	Heti 3 óra
UK-ENG	Nincs ajánlás
UK-SCT	1. projekt: évente összesen 40 óra a célnyelven (átlagosan heti 1 óra az első két évben, majd heti másfél óra az ezt követő években) 2. projekt: az érintett iskoláktól függően változó 3. projekt: bár nincsenek a minisztérium vagy a helyi oktatási hatóság részéről megfogalmazott ajánlások, az iskola a heti tanítási idő alábbi módon történő biztosítására törekszik: 15% (mintegy 4 óra) az 1-2. évfolyamokon (5-6 évesek), és körülbelül 35-40% (9,5-11 óra) a további (3-5.) évfolyamok (7-9 évesek) esetében
NO	Nincs ajánlás
BG	Tantárgyanként heti 2 óra

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzés:

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

3.5. Értékelés

A kísérleti projektek értékelése rendszerint mind a tanulók, mind pedig az iskolák értékelését magában foglalja.

Az országok többségében a tanulók értékelése általában hasonló módon történik, mint a CLIL hagyományos oktatásban való alkalmazása esetén.

Az iskolák értékelésére rendszerint az adott projekt befejezését követően kerül sor. Spanyolországban és Hollandiában (2005/06-ban, a háromnyelvű projekt részeként) közbülső értékelési szakaszokról is gondoskodnak. Csupán Belgium (Flamand Közösség) nem biztosít nemzeti vagy regionális szintű értékelést, ehelyett azonban negyedévenként szakértői csoport ellenőrzi a projektben folyó munkát.

Spanyolországban, Litvániában, Szlovéniában és Norvégiában ez idáig még nem történt meg a kísérleti projektek teljes körű értékelése. Ennek befejezése az adott országtól és projekttől függően 2005 vége és 2007 vége között várható.

A Belgiumban (Flamand Közösség), Olaszországban, az Egyesült Királyságban (Skócia) és Bulgáriában megvalósult és kiértékelt projektekről általában úgy gondolják, hogy azok pozitív eredményeket hoztak.

Belgiumban (Flamand Közösség) a célnyelvi készségek tanulók általi elsajátításának szintjét, valamint az ezen a nyelven biztosított oktatási ellátást megfelelőnek ítélték. Az Egyesült Királyságban (Skócia) a 2000. évet követően elindított három kísérleti projekt értékelésekor tett megállapítások biztatóak voltak, sőt, az egyiket a helyes, követendő gyakorlat irányába mutató kezdeményezésnek tartották. A nyelvi hatásoknak való kitételt azonban túl gyengének találták. A CLIL típusú ellátás biztosítására (megfelelően) képzett oktatószemélyzet hiányát szintén megemlítték, amely problémára számos olaszországi projekt értékelésében hasonló módon felhívták a figyelmet. Bulgáriában a CLIL tanítási gyakorlatának modernizációját célzó kísérleti projekt hét újfajta – bizonyos tantárgyak francia nyelvű tanítására szolgáló – oktatási anyag, illetve taneszköz létrehozását eredményezte.

4. FEJEZET

TANÁROK

A CLIL típusú ellátás az azért felelősséget vállaló tanároktól megköveteli annak képességét – s ez jelenti közös, megkülönböztető sajátosságukat –, hogy a tantervben szereplő egy vagy több tantárgyat a szokásos oktatási nyelvtől eltérő valamely más nyelven tanítsanak, s ezáltal magát a nyelvet is tanítsák. Az ilyen pedagógusok tehát két tekintetben is szakemberek. A jelen fejezet első része kísérletet tesz azon módszerek meghatározására, amelyeket az oktatási hatóságok alkalmaznak annak érdekében, hogy biztosítsák: az érintett tanárok valóban rendelkeznek a szükséges nyelvtudással, valamint oktatási és módszertani készségekkel, illetve az általuk tanítandó nem nyelvi tantárgy megfelelő ismeretével. Az alkalmazott stratégiák egyikének részeként megkövetelik, hogy a pedagógusok az oktatás adott szintjén való tanításhoz általában szükséges végzettségen kívül speciális képesítéssel vagy bizonyítvánnyal is rendelkezzenek. Ebben a részben a tanárfelvétel egyéb kritériumait is megvizsgáljuk.

A második rész a tanárok számára szervezett alap- és továbbképzések különböző fajtáit tárgyalja, amelyek célja, hogy az érintettek elsajátítsák a CLIL típusú oktatási ellátásra speciálisan jellemző készségek összességét. A fejezet utolsó részében megvizsgáljuk az ilyen tanárok munkakörülményeit, különösen annak megállapítása végett, hogy részesülnek-e bármilyen anyagi vagy egyéb juttatásokban – kifejezetten a CLIL-hez kapcsolódó feladataik elismeréseként –, s ha igen, melyek azok.

4.1. Képesítések és felvételi kritériumok

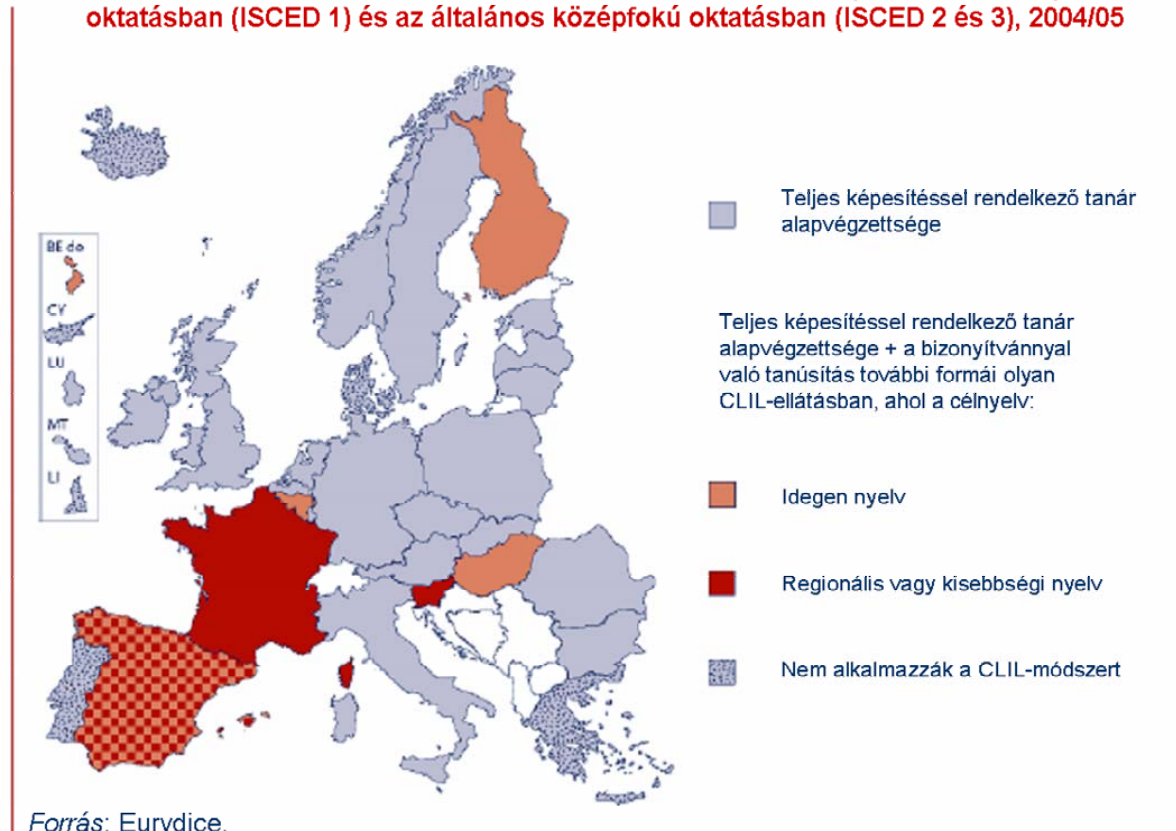
Kötelezően szükséges diploma/bizonyítvány

A CLIL típusú ellátásban működő tanárok rendszerint teljes körű képesítéssel rendelkeznek a munkájuk részét képező egy vagy több oktatási szint vonatkozásában. A legtöbb esetben egy vagy több nem nyelvi tantárgy szaktanáráiról, illetve két szakterületen – egy nyelvi és egy nem nyelvi tantárgyból – képesítést szerzett pedagógusokról van szó. A tanári képesítésen kívüli további sajátos készségek bizonyítvánnyal való tanúsítása csupán az országok egy kisebb részében jelent határozott követelményt.

A kötelezően szükséges diplomák vagy bizonyítványok egyike sem kapcsolódik a CLIL típusú ellátáshoz magához, illetve – konkrétan – a CLIL tanítási alapelveinek és módszertanának sajátos aspektusaihoz. A bizonyítvánnyal való tanúsítás valamennyi olyan fajtája, amelyet bizonyos országok – kiegészítő elemként – megkövetelnek, a tanárok nyelvi készségeire és nyelvi/nyelvészeti ismereteire vonatkozik. Amint azt már hangsúlyoztuk, a mindenhol előírt alapképesítések rendszerint a nem nyelvi tantárgyakkal állnak összefüggésben. Aligha meglepő tehát az, hogy a további elvárt diplomák vagy bizonyítványok – ahol vannak ilyenek – a CLIL típusú ellátás során szükséges másik szakterülettel, azaz a nyelvi jártassággal összefüggő készségek/ismeretek tanúsítására szolgálnak.

Számos ország, így például Németország, Ausztria és Norvégia azt állítják, hogy tanáraik rendszerint két tantárgyat tanulnak a képzésük során. Amennyiben ezek egyike valamely idegen nyelv, a másik pedig egy nem nyelvi tantárgy, úgy az érintettek alkalmasak a CLIL által megcélzott két tantárgyi típusban való oktatásra. Mindazonáltal, csupán Magyarország követeli meg e két sajátos szakterület bizonyítvánnyal való tanúsítását.

4.1 ábra: A CLIL területén való tanításhoz kötelezően előírt képesítések az alapfokú oktatásban (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

Kiegészítő megjegyzések

Belgium: Belgiumban három nemzeti nyelv van jelen (holland, francia és német), amelyeket négy nyelvi régióban beszélnek, nevezetesen a francia nyelvi régióban, a holland nyelvi régióban, a kétnyelvű Brüsszel-Főváros régióban (amelyben mind a francia, mind pedig a holland hivatalos nyelvnek számít), valamint a német nyelvi régióban. Az 1963-ban elfogadott nyelvi törvények, illetve a Német nyelvű Közösség által 2004-ben jóváhagyott rendelet szerint az oktatás nyelve a Flamand Közösségben a holland, a Francia Közösségben a francia, a Német nyelvű Közösségben pedig a német kell, hogy legyen. A Francia, a Flamand és a Német nyelvű Közösségeken belül különleges státussal rendelkező néhány közigazgatási egység (commune) esetében azonban az alapfokú oktatás, bizonyos körülmények között, más nemzeti nyelven is biztosítható.

Belgium (BE fr): Belgium három nemzeti nyelvéből kettő, a holland és a német jelentik a célnyelveket, az angolal egyetemben.

Belgium (BE de): Belgium három nemzeti nyelvének egyike, a francia a célnyelv. A francia tanítási nyelvű alapfokú iskolákban vagy iskolai részlegekben (tagozatokon) a német a célnyelv.

Észtország: Az orosz kisebbségek számára fenntartott iskolákban (ahol az észt a célnyelv) a tanároknak speciális, észt nyelvi ismereteiket tanúsító képesítéssel kell rendelkezniük (amennyiben nem ez az anyanyelvük).

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Közösségekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Lettország: Az etnikai kisebbségek számára fenntartott iskolákban (ahol a lett a célnyelv) a tanároknak speciális, lett nyelvi ismereteiket tanúsító – s az Európa Tanács Közös Európai Nyelvi Referenciakerete C1-es szintjének megfelelő – képesítéssel kell rendelkezniük.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Magyarázó megjegyzés

Képesítés: Valamely képzési intézmény és/vagy a központi vagy felsőszintű oktatási hatóságok által odaítélt diploma vagy bizonyítvány, amely hivatalosan elismeri birtokosa készségeit és ismereteit.

A bizonyítvánnyal való tanúsítás további formája: A teljes képesítésű tanárként való alkalmazáshoz előírt alapképzettségen túli bármely diploma, bizonyítvány vagy speciális (készségekre vonatkozó) megjegyzés/utalás.

4.2 ábra: A CLIL területén való tanításhoz kötelezően előírt speciális vagy további képesítések fajtái az alapképzési oktatásban (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

A kötelezően előírt speciális vagy további képesítés fajtái	Ország
Két oktatási nyelv ismeretét tanúsító bizonyítvány vagy diploma	SI
A célnyelvből megszerzett alapképesítés és/vagy felső középfokú iskolai végbizonyítvány	BE fr, BE de
A célnyelv felsőfokú ismeretét tanúsító bizonyítvány	BE fr, BE de, ES, HU, FI
55 kreditpont (80 osztályzat) célnyelven való teljesítését tanúsító bizonyítvány	FI
Regionális nyelvi CAPES vagy a regionális nyelvből szerzett egyetemi képesítés	FR
Két tantárgyból szerzett képesítés, amelyek egyike nyelvi tantárgy	HU

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Belgium (BE fr): Egy 2003. júliusi rendelet értelmében lehetőség van az előírt kritériumok rugalmasabb alkalmazására.

Belgium (BE fr, BE de): A három meghatározott képesítés közül mindössze egyet követelnek meg.

Észtország: Az orosz kisebbségek számára fenntartott iskolákban (ahol az észt a célnyelv) a tanároknak speciális, észt nyelvi ismereteiket tanúsító képesítéssel kell rendelkezniük (amennyiben nem ez az anyanyelvük).

Spanyolország: Az egyes Autonóm Községekben rendkívül eltérő a helyzet. Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Franciaország: Az ISCED 1. szintjén működő tanároknak nem feltétlenül kell egyetemi képesítéssel rendelkezniük, de ez esetben regionális nyelvi modult kell teljesíteniük az alap- vagy továbbképzésük során.

Lettország: Az etnikai kisebbségek számára fenntartott iskolákban (ahol a lett a célnyelv) a tanároknak speciális, lett nyelvi ismereteiket tanúsító – s az Európa Tanács Közös Európai Nyelvi Referenciakerete C1-es szintjének megfelelő – képesítéssel kell rendelkezniük.

Magyarország: Az ISCED 1. és 2. szintjein dolgozó tanároknak nyelvi szakirányt/specializációt tartalmazó képesítéssel kell rendelkezniük; az ISCED 3. szintjén két tantárgy – s benne egy nyelv – oktatására szóló képesítést kell szereznük. Amennyiben az érintett tanároknak nincs nyelvi alapképesítésük, úgy B2-C1 szintű bizonyítvánnyal kell rendelkezniük (a Közös Európai Nyelvi Referenciakeret besorolása szerint), és 2006-ig nyelvtanári képesítést kell szereznük.

Finnország: Ezek a követelmények kizárólag a CLIL-módszer alkalmazásának "erős" – azaz, idegen célnyelvű – formában működő tanároknak vonatkoznak, és egy nyelvi teszten elért megfelelő teljesítménnyel kiválthatók, illetve helyettesíthetők. A kétfajta követelmény egyikének kell tehát csupán megfelelni.

Az a tény, hogy kevés ország írja elő a bizonyítvánnyal való tanúsítás további formáit a CLIL típusú ellátásban, számos tényezővel magyarázható. A CLIL sok oktatási rendszerben még nem fejlődött ki kellőképpen, vagy csupán rövid ideje és kísérleti projektek formájában van jelen, mint például Olaszországban, Litvániában és az Egyesült Királyságban (Anglia). Bizonyos országokban ezzel szemben, így Írországban és az Egyesült Királyságban (Wales)

az ellátás e típusa rendkívül elterjedt vagy – Málta és Luxemburg esetében – szokásos gyakorlatnak számít. Minthogy ilyen körülmények között – az ellátás e formáját – nem tekintik rendkívülinek, nem határoznak meg további követelményeket sem. Továbbmenve, számos olyan országban, ahol a CLIL-módszert úgynevezett kisebbségi vagy regionális nyelvet beszélő közösségekben alkalmazzák, a tanárok rendszerint jól beszélik a két nyelvet, nevezetesen az anyanyelvüket jelentő regionális vagy kisebbségi nyelvet, valamint a másik nyelvet, amely a hivatalos államnyelv(ek) (egyike).

Néhány országban ugyanakkor változóban van a helyzet. 2003 decembere óta Franciaország az egyéb bizonyítvánnyal való tanúsítás új formáját alkalmazza ”nem nyelvi tantárgy idegen nyelven történő tanítása” esetében, amelyet jelenleg még nem tettek kötelezővé a *sections européennes* vagy akár a *sections internationales* tanárfelvételével összefüggésben, valószínűnek tűnik azonban, hogy máris központi szerepet játszik a felvételi eljárás során.

Németországban, hasonlóképpen, néhány *Länder* speciális további képesítéseket alakított ki a célnyelv és valamely más tantervi tárgy bevonásával megvalósuló úgynevezett két tanítási nyelvű oktatás (*Bilinguales Lernen* vagy *Euregio-Lehrer*) területén. A hallgatók tanulmányaik során, a tanári alapvégzettséget követően vagy gyakorlati képzésük időszaka alatt szerezhetik meg e képesítéseket. Az Egyesült Királyságban (Észak-Írország) szintén szerzethető bizonyítvány a két tannyelvű és bemelegítő tanítás módszerében az alapfokú oktatás szintjén. Ugyanakkor – csakúgy, mint Franciaországban –, ezen országok egyikében sem feltétlenül szükséges rendelkezni a fenti képesítésekkel ahhoz, hogy valaki CLIL típusú ellátás keretében taníthasson.

Litvániában, ahol a CLIL-módszer idegen nyelvi célnyelvvel történő alkalmazása csupán kísérleti projekt formájában van jelen, a kísérleti szakasz értékelését követően tervezik bizonyos képesítésbeli követelmények tanárok számára való meghatározását.

A tanárképzés követelményeire vonatkozó új (2004-es) rendelkezések szerint Lengyelországban valamennyi (egyetemet/főiskolát) végzett hallgatónak el kell sajátítania egy idegen nyelvet az Európa Tanács Közös Európai Nyelvi Referenciakeretének B2 vagy B2+ szintjén¹. Ezen túlmenően, a tanároknak jelenleg már kötelező egy második tantárgyra is szakosodniuk. Amennyiben a ”nem nyelvi tantárgy plusz idegen nyelv” kombinációt választják, úgy a nyelvi tantárgy esetében el kell érniük a Közös Európai Nyelvi Referenciakeret C2 szintjét. Az ilyen rendelkezések – habár általános jellegűek és valamennyi tanárra egyaránt érvényesek – jelentős hatást gyakorolhatnak az oktatási rendszerek CLIL típusú ellátás biztosításával kapcsolatos kapacitására. Valójában, minthogy a megfelelően képzett tanárok hiányát gyakran emlegetik a módszer további elterjedését akadályozó egyik legfőbb tényezőként, ezen intézkedések csak javíthatnak a helyzeten.

Egyéb felvételi kritériumok

Noha csupán néhány oktatási hatóság ír elő formális követelményeket a CLIL területén tanítani kívánó pedagógusok számára, vagy ragaszkodik valamely további képesítés meglétéhez, a legtöbb esetben (a hatóságok) egyéb stratégiákat alkalmaznak annak biztosítására, hogy az érintett tanárok rendelkezzenek a szükséges készségekkel. Ezek a stratégiák nem csupán országonként, de az egyes országokon belül is eltérőek.

¹ Az Európa Tanács Közös Európai Nyelvi Referenciakerete hatszintű skálát tartalmaz (A1, A2, B1, B2, C1 és C2), lehetővé téve a nyelvi kompetenciaszintek leírását.

Közös vonásuk azonban, hogy kivétel nélkül gondoskodnak a tanárok nyelvi kompetenciájának és ismereteinek formális megerősítéséről. Amint azt korábban már hangsúlyoztuk, ez a képesség/jártasság különleges jelentőséget kap, amikor megkíséreljük azonosítani a CLIL típusú ellátásban részt vevő tanárok speciális készségeit, minthogy a pedagógusok alapkészségei rendszerint megegyeznek a nem nyelvi tantárgyakat oktató kollégáikéival. Egy Norvégiában végzett empirikus felmérés nem talált olyan, a CLIL-ellátásban dolgozó tanárt, aki csupán nyelvtanítást lehetővé tévő képesítéssel bírt volna. Az érintett tanárok többsége általában kettős végzettséggel rendelkezik, vagy – más szóval – mind egy idegen nyelv, mind pedig egy nem nyelvi tantárgy oktatására szóló képesítéssel. Van néhány olyan tanár is, akinek kizárólag valamely nem nyelvi tantárgy oktatásához szükséges (és elégséges) képesítése van.

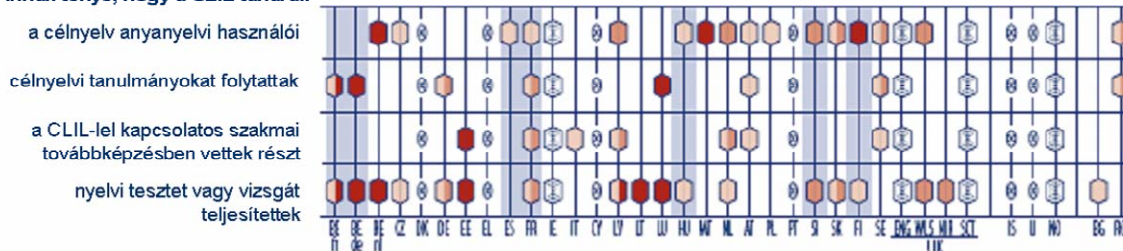
Az említett stratégiák többsége négy fő kritériummal hozható összefüggésbe, nevezetesen, hogy a CLIL leendő tanárai 1) legyenek a célnyelv anyanyelvi használói, 2) végezzenek (felsőoktatási) kurzust, vagy folytassanak tanulmányokat a célnyelven, 3) vegyenek részt szakmai továbbképzésben, illetve 4) teljesítsenek nyelvi tesztet vagy vizsgát (lásd a 4.3 ábrát). A két utolsó ponthoz kapcsolódó stratégiákat kifejezetten a tanárfelvétel céljából fejlesztették ki, míg az első két kategóriához társuló megoldások kevésbé közvetlen módon biztosítják, hogy a megfelelő tanárok kerüljenek kiválasztásra. A legtöbb országban az összes ilyen stratégiát önkéntes alapon alkalmazzák.

A tesztek vagy vizsgák szervezését rendszerint a különféle érintett szervek végzik, akár a helyi (iskolák), akár a központi hatóságok. Luxemburgban a leendő tanároknak tesztet kell teljesíteniük a felsőoktatásban nem tanult egy vagy több nyelv vonatkozásában. Észtországban, Lettországon és Litvániában a hasonló tesztekre az államnyelven kerül sor, hiszen az érintett tanárok a (legtöbb esetben orosz) nyelvi kisebbségek számára fenntartott iskolákban dolgoznak, és az anyanyelvük nem egyezik meg az államnyelvvél. Az említett országok, valamint Hollandia és Szlovákia kivételével az ilyen tesztek nem kötelező jellegűek.

Bizonyos országok azt javasolják, hogy a tanárok vegyenek részt szakmai továbbképzésben a sajátos oktatási módszer területén, így például Olaszország, Hollandia, Ausztria, valamint Finnország (amennyiben a CLIL célnyelve idegen nyelv). Az első két ország esetében valójában kötelező jellegű az ilyen képzés, Olaszországban pedig együtt jár a kísérleti projektek létrehozásával. Valamennyi ilyen képzési forma magában foglalja a CLIL típusú ellátásra jellemző tanítási alapelvek és módszertan elemeit (lásd a 4.2. részt).

4.3 ábra: Kritériumok, melyeket az oktatási hatóságok lényegesnek tarthatnak annak megerősítésére, hogy a CLIL-módszer az alapfokú oktatásban (ISCED 1) és általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3) való megvalósítására fölvetett tanárok rendelkeznek a megfelelő nyelvi készségekkel, 2004/05

Annak ténye, hogy a CLIL tanáral:

Olyan CLIL-ellátásban, melyben a célnyelv:

- Idegen nyelv
- Regionális és/vagy kisebbségi nyelv
- A hivatalos államnyelv vagy a több hivatalos államnyelv egyike

A fenti négy kritérium egyikét sem jelezték

Nem alkalmazzák a CLIL-módszert

Azon országok, melyekben a tanároknak rendelkezniük kell a bizonyítvánnyal való tanúsítás valamely további formájával

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Belgium és Szlovénia: A tanároknak nem csupán a célnyelv területén kell jó nyelvtudással rendelkezniük, de a közösség vagy az ország hivatalos nyelvét is megfelelő szinten ismerniük kell.

Észtország: A teszt nyelve az észt. Az érintett tanárok az orosz nyelvű iskolákban dolgozó és nem észt anyanyelvű pedagógusok.

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Közösségekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Lettország: Az etnikai kisebbségek (főként orosz, lengyel, ukrán, észt és litván nyelvi kisebbségek) számára fenntartott iskolákban a hivatalos államnyelv, a lett jelenti a célnyelvet.

Litvánia: A teszt nyelve a litván. Az érintett tanárok a kísérleti projektekből részt vevő 24 orosz nyelvű iskolában dolgozó pedagógusok.

Egyesült Királyság (ENG): Ritka a CLIL-módszer alkalmazása. Az iskola ilyen ellátás biztosítására vonatkozó döntése gyakran annak függvénye is lehet, hogy milyen oktatási-pedagógiai szaktudás áll rendelkezésre a meglévő tantestületben.

Egyesült Királyság (NIR): Az ír tannyelvű alapfokú iskolákban dolgozó legtöbb pedagógus a (tanári) alapképzés során tanult nyelvi bemelegítő módszertant.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Magyarázó megjegyzés (4.3 ábra)

Ez az ábra azon fő kritériumokat szemlélteti, amelyeket az érintett oktatási hatóságok alkalmazhatnak, bármely szinten, annak biztosítására, hogy a tanárok megfelelő nyelvi készségekkel rendelkezzenek. Ezen feltételek semmiképpen nem tükrözik a hivatalos vagy kötelező előírásokat. Csak Luxemburg, Hollandia és Szlovákia tették kötelezővé a teszteket/vizsgákat, valamint Észtország, Lettország és Litvánia azon tanárok esetében, akik nyelvi kisebbségi iskolákban dolgoznak, és akiknek nem az államnyelv az anyanyelve. A speciális vagy további képesítéseket igénylő CLIL-alkalmazásokkal kapcsolatos további információkért lásd a 4.1 és 4.2 ábrákat.

Amellett, hogy a tanórákért felelős pedagógusoktól elvárják a megfelelő nyelvi készségek birtoklását, bizonyos iskolák anyanyelvi segítő osztálytermi jelenlétére is támaszkodnak, s azt olyan kiegészítő tényezőnek tekintik, amely biztosítja, hogy a nyelvi "környezet" alkalmas

lesz a CLIL típusú ellátás megvalósítására. Olykor kétoldalú kulturális megállapodások gondoskodnak az anyanyelvi segítő tantermi jelenlétéről. Ez egyes iskolák vagy akár szülői munkaközösségek által tett ad hoc jellegű kezdeményezések eredményeképpen is lehetővé válhat, amelyek keretében azok saját pénzeszközeikből fedezik az anyanyelvi segítő iskolai munkáját, mint például Ausztriában. Magyarországon az idegen célnyelvet használó CLIL-ellátást szervező iskolák kötelesek fölvenni legalább egy anyanyelvi segítő.

Megjegyezzük, hogy a bizonyítvánnyal való tanúsítás további formáit előíró hat ország (lásd a 4.1 ábrát) többsége rendszerint más kritériumokra támaszkodik a CLIL-hez kapcsolódó tanárfelvétel során.

4.2. Speciális alapképzés

Az ebben a részben kiemelt képzési formák elsősorban a CLIL-re jellemző tanítási/módszertani készségekre irányulnak, ellentétben, például, a nyelvi képzéssel.

Alapképzés

Az összes ország mintegy felében a felelős oktatási hatóságok kifejezetten a CLIL típusú ellátáshoz igazított kurzusokat, képzési modulokat vagy akár szakképesítéseket biztosítanak.

Ezek a képzési lehetőségek általában véve meglehetősen korlátozottak. Fő jellemzőik és megvalósításuk időtartama rendkívül eltérőek. Ausztriában, például, előfordul, hogy csupán néhány tanórából állnak, vagy egy-két szemeszterre kiterjedő kurzust jelentenek. Hollandiában és az Egyesült Királyságban (Anglia) bizonyos egyetemek a két tannyelvű és nemzetközi oktatásra irányuló posztgraduális vagy egyéb képesítéseket kínálnak. E három ország egyikében sem kötelező azonban ilyen képesítésekkel rendelkezni ahhoz, hogy valaki a CLIL típusú ellátásban taníthasson (lásd 4.1 ábrát).

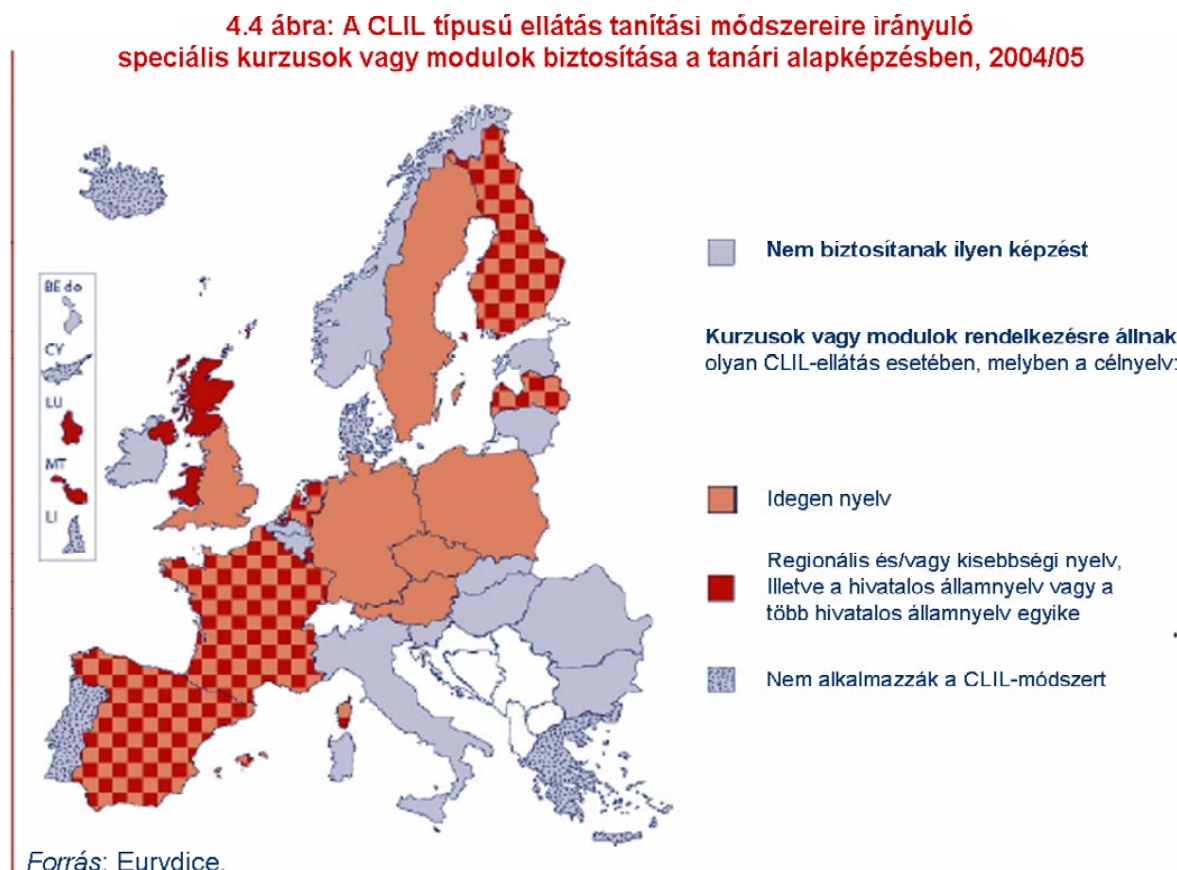
Az Egyesült Királyság (Wales) bevezetett egy *Welsh Medium Incentive Supplement* néven ismert intézkedést, amelynek célja a hallgatók arra történő ösztönzése, hogy walesi nyelven folytassák tanári alapképzésüket. Az intézkedés azokra irányul, akik képesek részt venni walesi tannyelvű alapképzésben, de akiknek további képzésre van szükségük nyelvi jártasságuk tanítási-pedagógiai céllal történő fejlesztéséhez.

Finnországban a CLIL típusú ellátás két formájára felkészítő (tanári) alapképzés – amelyekben a célnyelv a másik hivatalos államnyelv, illetve valamely idegen nyelv – eltérő módon szerveződik. Az első ellátási formához igazított képzés elterjedtebb, jobb felépítettségű, és hosszabb ideje van jelen az oktatási rendszerben.

Franciaországban, amint arra a 4.1. részben már utaltunk, 2003 decembere óta az egyéb bizonyítvánnyal való tanúsítás új formája áll rendelkezésre "nem nyelvi tantárgy idegen nyelven történő tanítása" esetében. Valószínűnek tűnik, hogy az elkövetkező években az IUFM intézményei kurzusokat kínálnak majd a hallgatók – e bizonyítvány eléréséhez szükséges – vizsgára való felkészítése céljával, és hogy ennek megfelelően jelentősebb mértékű képzést biztosítanak az idegen célnyelvet alkalmazó CLIL terén. Az a tapasztalat, amelyet az egyetemek (IUFM) a regionális vagy kisebbségi célnyelvet használó tanításra felkészítő speciális képzés szervezésében szereztek, minden bizonnyal értékes segítségül

szolgál majd a CLIL-módszer alkalmazásának másik formájára irányuló képzéstípusok bevezetésekor.

Bizonyos országok külföldi kulturális képvisellel rendelkeznek olyan testületek formájában, mint a British Council vagy követségi kulturális és együttműködési központok, amelyek jelentős szerepet játszanak számos közép-európai ország tanári alapképzésében. Ez utóbbiak közé tartozik Litvánia, Lengyelország és Bulgária, ahol a konferenciák, képzésben való elhelyezések, valamint a célnyelvi országba történő (szakmai) látogatások szervezését az oktatási hatóságok és a külföldi kulturális képviselvek közösen vállalják.

Kiegészítő megjegyzések

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapképzés harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

Magyarító megjegyzés

A "kurzusok vagy modulok rendelkezésre állnak" rovat a CLIL-re összpontosító képzést takar (tanítási alapelvek, valamint az érintett pszicholingvisztikai és szociolingvisztikai aspektusok stb.), illetve kifejezetten a CLIL típusú ellátásra irányuló modulokat tartalmaz. A kizárólag a nyelvi készségek elsajátítását középpontba állító képzési formák itt nem szerepelnek. A képzés – amelynek hosszát nem vesszük figyelembe – egy vagy több évig tartó kurzusokat, modulokat vagy egyéb ellátási formákat foglalhat magában.

Minthogy a felsőoktatási intézmények számos országban teljes vagy részleges autonómiát élveznek, az itt közölt információ csupán a központi vagy felsőszintű oktatási hatóságok előtt ismert kurzusokra, illetve modulokra vonatkozik, amely szervek néhány országban tájékozottabbak e tekintetben, mint máshol.

Szakmai továbbképzés

A foglalkoztatás közbeni szakmai továbbképzést nyújtó szervezetek, illetve intézmények országoként eltérőek. Megjelenési formájuk és jellemzőik gyakran a létrehozásuk alapjául szolgáló adott CLIL-típushoz kapcsolódhatnak. Kurzusokat biztosíthatnak ad hoc alapon olyan szervezetek vagy csoportok, amelyek ideiglenes jelleggel alakultak kísérleti projektek keretében CLIL-ellátást kínáló iskolák támogatására, mint Belgiumban (Flamand Közösség). Számos országban, így például a Cseh Köztársaságban az ilyen képzés bevezetése nemzetközi együttműködési megállapodásokon alapul. Ezekben az országokban a nyelvek külföldi népszerűsítését és terjesztését szolgáló intézetek vagy központok, mint az *Alliance française*, illetve a *Goethe Institut*, jelentős módon közreműködnek a szakmai továbbképzésben.

Lettországban említésre méltó a lett nyelvi képzés nemzeti hivatalának (NALLT) munkája, amely szervezetet a lettnek az ország fő nyelveként való elterjesztése és támogatása céljával hozták létre. Az 1990-es évek végi reformot követően a lettől eltérő – és az esetek többségében orosz – tananyvű iskoláknak fokozatosan olyan oktatási ellátást kellett bevezetniük, amelyben a lettet és az orosz egyaránt tanítási nyelvként használják (tehát úgynevezett két tanítási nyelvű oktatást). A NALLT különösképpen tanárok számára szervez kurzusokat a két tanítási nyelvű oktatás módszertana területén. Észtország, amely hasonló problémákkal szembesül, olyan tervezetet hozott létre (a PHARE-program keretében), amely az észt tanítási nyelvként való bevezetésének elősegítését célozza azon iskolákban, ahol azt eddig nem használták. Ez a kezdeményezés a tanárképzést, valamint oktatási anyagok és taneszközök kifejlesztését is magában foglalja.

Egyes nagy tapasztalattal rendelkező tanárok szintén jelentős szerepet vállalhatnak a szakmai továbbképzési programok létrehozásában. Ez történt, például, Svédországban az 1990-es években, amikor tanárok működtek együtt külföldi tanárképző intézményekkel ilyen jellegű programok megvalósításában.

Speciális kezdeményezések

A szakmai alap- és továbbképzésen túlmenően a helyi és nemzeti szintű szereplők számos intézkedést vezettek be a tanárok munkájához való segítségnyújtás, valamint a bevált gyakorlat ösztönzése, terjesztése céljával. Példaként említhetjük az ilyen tartalmú weboldalak létrehozását Franciaországban és az Egyesült Királyságban. Az Egyesült Királyságban (Wales) szaktanárok csoportjai dolgoznak tanácsadói minőségben a walesi nyelv oktatásának, valamint a walesi tanítási nyelvként való használatának előmozdításáért.

Az európai szinten finanszírozott projektek körében a MOBIDIC-program (2000-2004) az idegen nyelven oktató, nem nyelvi tantárgyak tanárainak szakmai alap- és továbbképzésére irányuló speciális képzési modulok kifejlesztésére törekedett. Németország, Franciaország, Lengyelország és az Egyesült Királyság (Anglia) vettek részt a program munkájában².

² A CLIL számára nyújtott EU-támogatás általános áttekintését lásd a bevezetésben.

4.3. Járulékos juttatások

Az országok túlnyomó többségében a központi (vagy felsőszintű) oktatási hatóságok nem vezettek be olyan jogszabályokat, amelyek a CLIL típusú ellátásban részt vevő tanárokat jogosulttá tennék bármiféle anyagi vagy egyéb juttatásokra.

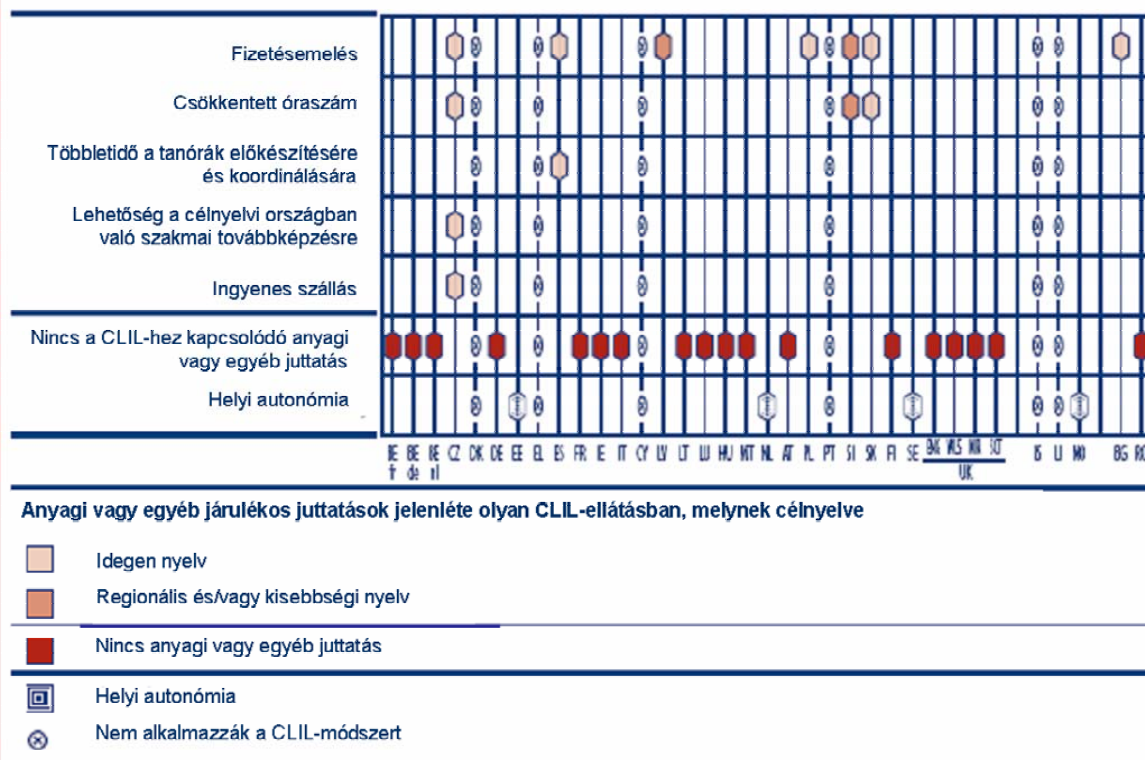
A CLIL típusú ellátásban dolgozó tanárok számára juttatásokat biztosító országok, Spanyolország kivételével, mind közép- és kelet-európai államok. Lettországon és Szlovéniában ezek a tanárok a regionális és/vagy kisebbségi nyelvek oktatását támogató iskolákban működnek, a többi ország ilyen tanárokat alkalmazó iskoláiban használt célnyelvek ezzel szemben a fő világnyelvek. Spanyolországban az európai tagozatok tanárai számára többletidőt juttatnak a tanórák előkészítésére és koordinálására a Galíciai és a Baleár-szigeteki Autonóm Községekben, valamint a navarrai két tannyelvű központokban. A Madridi Autonóm Község két tannyelvű központjaiban dolgozó tanárok illetményemelésben részesülnek.

A Cseh Köztársaságban nem minden tanár kapja meg magától értetődő módon az (ábrán) feltüntetett valamennyi juttatást. Mindannyian csökkentett óraszámúban dolgoznak azonban, ami átlagosan heti három tanórával jelent kevesebbet, mint amennyi egyébként (a hagyományos oktatásban) lenne. Más juttatások tanáronként – és az általuk kötött konkrét szerződések feltételei szerint – eltérőek. Példának okáért, csupán a célnyelvi ország anyanyelvi tanárai jogosultak ingyenes szállás igénybevételére. Ők az anyaország hatóságaitól is részesülhetnek anyagi juttatásokban. Ami a cseh tanárokat illeti, ők szakmai továbbképzési programokon vehetnek részt a célnyelvi országban.

Hollandiában, Svédországban és Norvégiában, amely országokban az iskolák bizonyos mértékű pénzügyi autonómiával rendelkeznek, a helyzet iskolánként eltérő. Hollandiában a juttatások – ahol vannak ilyenek – gyakran a tanórák előkészítésére szolgáló többletidő formájában jelennek meg. Svédország és Norvégia esetében az iskolák magasabb fizetéseket kínálnak az érintett tanárok számára a CLIL idegen célnyelvvel (először) történő bevezetésekor, később azonban – a módszer szilárd megalapozását követően – megszüntetik a kedvező feltételeket. E korlátozás az említett országokban az anyagi eszközök általános hiányának tulajdonítható.

Néhány országban a speciális intézkedések inkább az iskolákra, mintsem magukra a tanárookra irányulnak. Így például Lengyelországban és Szlovéniában azok az iskolák, amelyekben az oktatást részben regionális és/vagy kisebbségi nyelven biztosítják, különleges juttatásokban részesülnek. Lengyelországban 20%-kal növelik ezen iskolák költségvetését, Szlovéniában pedig alacsonyabb a hivatalosan előírt osztály- illetve csoportlétszám, mint más iskolák esetében.

4.5 ábra: A CLIL típusú ellátásban dolgozó tanárok rendelkezésére álló járulékos juttatások Fajtái az alapfokú oktatásban (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Spanyolország: Az egyes Autonóm Községekben rendkívül eltérő a helyzet. Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

5. FEJEZET

AKADÁLYOK ÉS VITÁK

5.1. Az általános megvalósítást gátló tényezők

Az idegen célnyelveken biztosított CLIL típusú ellátás megszervezése olyan követelményeket támaszt, amelyek jóval túlmennek a tradicionális nyelvoktatással összefüggő elvárásokon. A humán erőforrások (szaktanárok) és a megfelelő oktatási anyagok/eszközök jelentősen nagyobb mértékű alkalmazását, illetve felhasználását teszi szükségessé, mint a hagyományos iskolai nyelvoktatás. Tekintve, hogy a CLIL viszonylag új keletű gyakorlatnak számít Európában, nem meglepő észrevétel, hogy az érintett országok több mint fele problémákkal szembesül, amikor elérkezik az ideje az ilyen típusú oktatási ellátás teljes iskolai populációra irányuló, általános módon történő kiterjesztésének vagy, bizonyos esetekben, bevezetésének (5.1 ábra).

5.1 ábra: Az idegen célnyelveken biztosított CLIL általános megvalósítása vagy további kiterjesztése előtt álló akadályok az alapfokú oktatásban (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05

	BE fr	BE de	BE nl	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU
Korlátozó jogszabályok			•												•		
Megfelelő képzettségű tanárok hiánya	•			•			•		•			•	•	•	•		
Megfelelő oktatási anyagok hiánya						•											
Magas költségek				•	•				•								

	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK- ENG	UK- SCT		IS	LI	NO	BG	RO
Korlátozó jogszabályok	•	•															
Megfelelő képzettségű tanárok hiánya	•			•					•		•		•		•		
Megfelelő oktatási anyagok hiánya	•														•		
Magas költségek	•		•	•													

■ Nem alkalmazzák a CLIL-módszert
■ A CLIL-t szokásos, általános gyakorlatként biztosítják
■ Kizárólag kísérleti projektek keretében

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Spanyolország: Az ábrán látható információ kizárólag az adatgyűjtésben részt vevő Autonóm Községekben alkalmazott CLIL-típusokra vonatkozik.

Egyesült Királyság (ENG/WLS/NIR): Nincsenek strukturális akadályai annak, hogy az iskolák – ha szándékukban áll – idegen célnyelvű CLIL-ellátást biztosítsanak. A szükséges oktatásbeli szaktudással rendelkező angliai iskolák mégis csupán rendkívül kis számban kínálnak CLIL típusú programokat; Wales és Észak-Írország pedig ez idáig egyáltalán nem számoltak be ilyen ellátási forma jelenlétéről.

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

A nyelvek gyakorlati célú használatát az (egyéb) iskolai tantárgyak tartalmának elsajátításával összekapcsoló oktatási ellátás biztosítása az érintett országtól függően különféle nehézségekkel járhat. A nemzeti helyzetleírásokban azonosított fő problémák a humán erőforrások, a jogszabályok, a tananyagbeli és pénzügyi aspektusok, illetve, végül, a tanításhoz kapcsolódó szempontok területein jelentkeznek.

Számos ország felhívja a figyelmet a CLIL módszertanát alkalmazó iskolákban való tanításhoz szükséges képesítésekkel rendelkező tanárok jelentős mértékű hiányára. Maguk a tanárok arra panaszkodnak, hogy gyakorlatilag nincsenek olyan szakmai alap- és továbbképzést nyújtó programok, amelyek kifejezetten a valamely tantárgy – szokásos oktatási nyelvtől – eltérő nyelven megvalósuló tanításának módszereire irányulnának.

Az a tény, hogy esetleg nagyszámú nyelvtanár áll rendelkezésre, vajmi kevés segítséget jelent, ha – mint Cipruson – az érintettek nem kaptak képzést a CLIL biztosításához szükséges speciális készségek terén. Néhány országban a kiválasztás egyik lehetséges kritériuma az, hogy a leendő tanárok legyenek a célnyelv anyanyelvi használói, s ily módon rendelkezzenek a kellő nyelvi szaktudással (4. fejezet). E követelménnyel összefüggésben az oktatási hatóságok számára megint csak problémákkal jár a tanárfelvétel.

A CLIL típusú kezdeményezések fejlesztése vagy bevezetése nagyrészt a támogató jogszabályokon múlik. Az oktatásban használható nyelvekre vonatkozó törvények megnehezíthetik a (hivatalos) tanítási nyelvtől eltérő bármely nyelv alkalmazását. Belgium Flamand Közösségében, Litvániában és Hollandiában (az alapfokú oktatásban) az idevágó jogszabály határozottan kifejti, hogy egy – és csupán egy – tanítási nyelv van érvényben, tehát bármely más nyelv alkalmazását "törvénybe ütközőnek" tekinthetik. A fenti országok ugyanakkor a közelmúltban rugalmasabb jogszabályi keret irányába mutató rendeleteket hoztak¹.

A CLIL-hez igazított oktatási anyagok/taneszközök megszerzése nem könnyű feladat az iskolák számára. Az ilyen anyagoknak nem csupán elérhetőnek kell lenniük a célnyelven, de a nemzeti tantervben szereplő tantárgyakat is fedniük kell. Németországban, például, a megfelelő oktatási anyagok/taneszközök felkutatása, illetve elkészítése (különösen az új célnyelvek vonatkozásában) járulékos munkát jelent az érintett tanároknak.

Bizonyos országok (Cseh Köztársaság, Dánia, Spanyolország, Ausztria és Lengyelország) az előbbieken túlmenően hangsúlyozzák a CLIL bevezetésének magas költségeit. A kifejezetten a CLIL-re irányuló tanárképzés, a megfelelő oktatási anyagok elkészítése és terjesztése, valamint a tanulók hivatalos bizonyítvánnyal való elismerése mind újabb pénzügyi kiadást jelentenek a központi, regionális vagy helyi hatóságok számára. A Cseh Köztársaságban a költségvetési korlátozások még mindig határt szabnak a CLIL-kezdeményezések további iskolai elterjedésének, annak ellenére, hogy a 2004-es oktatási törvény egyértelműen tisztázta ezen ellátási forma előfeltételeit. Ha az iskolák úgy döntenek, hogy a középiskolai tanterv részeként bevezetik a CLIL-t, nem jogosultak kiegészítő pénzügyi támogatásra.

¹ A belgiumi Flamand Közösségben hozott 2004. május 7-i rendelet például két és fél éves kortól lehetővé teszi az óvodák és az alapfokú iskolák számára a gyermekek hollandtól eltérő nyelvi ismereteinek ösztönzését.

A nemzeti kontextus CLIL típusú ellátáshoz nem kifejezetten kapcsolódó aspektusai is megakadályozhatják az oktatási hatóságokat abban, hogy maximális erőfeszítést tegyenek a módszerrel való kísérletezés terén. Ez vonatkozik Lengyelországra, ahol az oktatási rendszer széles körű reformokon ment keresztül viszonylag rövid időszak alatt.

Végül, a CLIL-módszer alkalmazásával összefüggő aggodalmak is gátolhatják vagy megkérdőjelezhetik bármiféle ilyen ellátás kiterjesztését. Valójában, néhány országban jelenleg éppen ezek a kérdések állnak a viták középpontjában, amint az az alábbiakban röviden kifejtésre kerül.

5.2. Jelenleg folyó viták

A CLIL típusú ellátásról szóló, számos országban jelenleg folyó viták a téma sok aspektusára kiterjednek. Ebben a részben először bepillantást nyújtunk az ilyen ellátás bevezetése által kiváltott érdeklődés, illetve aggodalmak különböző megnyilvánulásaiba. Ezt követően megvizsgáljuk a megvalósítás során fölmerülő szervezésbeli problémákról és egyéb kihívásokról folytatott eszmecsere.

Mindjárt az elején meg kell említeni, hogy a legtöbb olyan országban, ahol nem alkalmazzák a CLIL-módszert (Dánia, Görögország, Ciprus, Portugália, Izland és Liechtenstein), a téma jelenleg nem áll a jelentős nyilvános viták középpontjában, annak ellenére, hogy esetleg az oktatási minisztériumokon belüli megbeszélések napirendjén szerepel, mint például Cipruson. Görögországban az ilyenfajta ellátás általános és szakmai irányú középiskolákban való bevezetését célzó kísérleti projekt elindítását tervezik a 2006/07-es tanévben. Információs és kommunikációs technológiát (ICT) fognak tanítani angol nyelven.

Számos politikai és tudományos fórumon kedvező véleménnyel vannak a CLIL-ről, nemzeti és európai szinten egyaránt. Ez a helyzet, például, Lettországbán, ahol az oktatási ellátás ezen fajtáját határozottan támogatják, és úgy vélik, hogy ez a lehető legjobb nyelvtanulási módszer, legyen szó az államnyelvről (lett), regionális vagy kisebbségi nyelvről (orosz), illetve az olyan idegen nyelvekről, mint az angol.

A Franciaországban 1992-ben létrehozott *sections européennes* rendkívül sikeresnek bizonyultak mind a tanulók, mind pedig azok szülei körében. Az oktatási vezetők figyelmét jelenleg az a kérdés foglalkoztatja, hogy milyen pozíciót fog betölteni a jövőben ez az ellátási forma az oktatási rendszer egészén belül. Az alkalmazás jelentős mértékű kiterjesztésére van szükség, vagy úgy kell tekinteni, hogy az csak motivált tanulók egy kisebbsége számára nyújt hatékony megoldást?

Aggodalmukat fejezték ki ugyanakkor bizonyos körök a CLIL típusú ellátás bevezetésével kapcsolatban, például Belgiumban (Flamand Közösség), Litvániában, Svédországban, Izlandon és Norvégiában. Norvégiában a jelenlegi vita alapvetően a tanári szakmán belül koncentrálódik, a Norvég Nyelvi Tanács nemzeti nyelv jövőjéről szóló beszámolójának² 2005-ös megjelentetésével azonban az eszmecsere kiszélesedhet, s egyéb személyek, testületek és intézmények részvételével folytatódhat.

² Norvég Nyelvi Tanács. (2005) *Norsk i hundre! Norsk som nasjonalspråk i globaliserings tidsalder*. Oslo: Språkrådet.

Az említett öt országban a nemzeti nyelv kérdése áll a viták középpontjában. Az e tekintetben fölmerülő aggályok számosak. Először is a tanításhoz kapcsolódnak: Hátrányt szenvedhet-e a nemzeti nyelv tanítása (amelyet általában anyanyelvként tanítanak) valamely más nyelv intenzív oktatásának eredményeképpen? Azután magára a nyelvre is vonatkoznak. Egy nyelv életerejére és gazdagsága használóinak tapasztalatában gyökerezik. Fennállhat-e valaha annak a veszélye, hogy a nemzeti nyelv kárát látja, ha bizonyos tudásterületek felfedezése és elemző vizsgálata valamely idegen nyelven történik? És végül, az említett félelmek politikai természetűek is, amennyiben a nemzeti kultúra és az állampolgárság bizonyos emberek számára az adott nyelv státusában és befolyásában tükröződik.

Egy másik, Svédországban kifejeződött aggály az ilyen ellátásnak a tanulók által – célnyelvi tantárgyakban – elsajátított ismeretek szintjére gyakorolt esetleges hatásához kapcsolódik. Az utóbbi néhány évben Finnországban végzett kutatás bebizonyította, hogy nem sok alapjuk van az ilyen és hasonló feltételezéseknek, mint ahogy annak a félelemnek sem, hogy a CLIL típusú ellátás elitista lenne. Ebben az országban más, a CLIL szervezésével és megvalósításával összefüggő kérdések irányába mozdult el az e területen folytatott vita.

A szervezésbeli aspektusok központi helyet foglalnak el a többi ország hasonló eszmecseréiben is. Esetenként azon nehézségekhez kapcsolódnak, amelyekkel az érintett hatóságok szembesülnek a CLIL típusú ellátás bevezetésekor és fejlesztésekor (lásd az 5.1. részt is).

Hollandiában jelentős érdeklődés mutatkozik a CLIL lehetséges bevezetése iránt a szakmai alsó középfokú oktatás, valamint az alapfokú oktatás szintjein is. A fő kihívást azonban az ellátási forma angoltól, franciától és némettől eltérő nyelveken való megszervezése jelenti, tekintettel a megfelelően képzett tanárok hiányára.

A megfelelően képzett tanárok ezen hiánya számos országot érint, amint azt az 5.1 ábra mutatja. Észtországban a legkülönösebb a helyzet. Egy nemrégiben született törvény arra kötelezi az észttől eltérő – a legtöbb esetben orosz – tanítási nyelvű iskolákat, hogy biztosítsanak kurzusokat észti nyelven is. Az egyik legnagyobb probléma abban áll, hogy nehéz olyan tanárokat találni, akik megfelelő észti nyelvtudással rendelkeznek, és képesek orosz anyanyelvű gyermekekkel dolgozni. Bulgáriában az oktatási hatóságoknak meg kell küzdeniük a – CLIL típusú ellátásban dolgozó – tanárok részéről rájuk nehezedő nyomással, akik fizetésemelést, valamint tanóraszám-csökkentést kívánnak elérni.

Más esetekben az áll a vita középpontjában, hogy hány tantárgyat – és melyeket – tanítsanak a CLIL célnyelven. Ilyen irányú eszmecserék folynak Bulgáriában és Észtországban. Finnországban a szakértők tanmeneteket állítanak össze a CLIL típusú ellátás számára, amelyekben a nyelvhez kapcsolódó célokat és a nem nyelvi tantárgyak (tartalmi) célkitűzéseit egységes egésznek tekintik.

Végül, említésre méltó, hogy a CLIL-lel kapcsolatos eszmecsere a nyelvtanításról szóló általános vita része is lehet, amint az Belgiumban (Flamand Közösség) történik, ahol némelyek úgy gondolják, hogy ez az ellátási forma a többnyelvű oktatás megvalósításához, illetve előmozdításához is hozzájárulhat. Spanyolországban a (spanyolon kívül) saját hivatalos nyelvvel is rendelkező Autonóm Közösségekben fennálló valós helyzet szintén a nyelvtanítás kérdésének átfogóbb megközelítését teszi szükségessé.

ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A nyelvek és az egyéb tantervi területek integrált tanulásának elősegítésére törekvő CLIL módszertani megközelítés gyorsan fejlődő jelenség Európában. Az egész kontinensen növekszik az érdeklődés a módszer iránt, amely – különféle szakértők szerint – számos előnnyel jár a tanulók vagy diákok számára. A CLIL területén tett EU-kezdemenyezések száma szintén nőtt az elmúlt években. Ezek mögött az a meggyőződés áll, hogy a fiataloknak hatékonyabban fel kell készülniük egy olyan Európa nyelvi és kulturális követelményeire, amelyben a mobilitás egyre inkább elterjedőben van.

E kihívás tudatában a nemzeti oktatáspolitikák irányítói fokozódó érdeklődést mutatnak a CLIL iránt, és az egyes országok sajátosan eltérő körülményeivel összhangban álló kezdeményezések széles körét kínálják. A jelen Eurydice felmérés megkísérelte áttekinteni a szóban forgó ellátási forma sokféleségét az európai országokban. Kizárólag azon (nyelvi tanórakétól eltérő) iskolai kontextusokkal foglalkoztunk, amelyek keretében a tantervben szereplő különféle tantárgyakat legalább két nyelv használatával oktatják.

Egy sor különböző elnevezés egy sor különböző helyzetre

Az utóbbi években a kutatás világában a "tartalomalapú nyelvoktatás" s annak betűszavas rövidítése, a CLIL váltak a legszélesebb körben használt szakkifejezésekké az oktatás e típusával kapcsolatban¹. Mégis, a fogalom megnevezésére szolgáló nemzeti szakszavak rendkívül eltérőek². Némelyik inkább a tanulás nyelvi dimenzióját hangsúlyozza (mint a "két tannyelvű oktatás" vagy a "három tannyelvű oktatás"), míg más kifejezések a tantárgyi alkotóelemre is utalnak (például "valamely tantárgy célnyelven történő tanítása"). A nemzeti szinten alkalmazott meghatározások azonban valamennyi esetben nagyon különböző helyzeteket tükröznek.

A CLIL megszervezésének módja két fő tényezőtől függ, nevezetesen az oktatási hatóságok által a CLIL típusú ellátásnak biztosított státustól, valamint a célnyelvek adott országban elfoglalt helyzetétől (1. fejezet).

Ami a CLIL típusú ellátás státusát illeti, a helyzetek három fajtáját különböztethetjük meg: a hagyományos iskolai oktatás részét képező ellátás (ahogyan az országok többségében tapasztalható), kísérleti projektek megvalósítása, illetve – néhány ország esetében – bármilyen, e területen tett kezdeményezés hiánya.

Az alkalmazott célnyelvek státusa vonatkozásában már bonyolultabb az összkép. Az országok számos lehetséges nyelvi kombinációt kínálnak, köztük egy vagy több idegen nyelvet, regionális nyelveket vagy más hivatalos államnyelveket. Általában véve, idegen nyelvekkel éppoly gyakran találkozunk a kísérleti projektekben (3. fejezet), mint a formális, hagyományos oktatásban. A regionális vagy kisebbségi nyelvek azonban ritkán állnak kísérleti projektek középpontjában, talán azért, mert azok az országok, ahol ilyen nyelvek léteznek, régóta kialakult tapasztalattal rendelkeznek azok oktatása terén.

¹ CLIL – *The European Dimension: Actions, Trends and Foresight Potential*, 2002, European Commission.

² További információkért lásd az 1. melléklet táblázatait.

A CLIL gyakran része az iskolai ellátásnak, de nem alkalmazzák széles körben

Annak ténye, hogy az országok túlnyomó többsége bevezette a CLIL valamely fajtáját, nem jelenti azt, hogy az ellátás ma már gyakorlatilag valamennyi iskolába járó tanuló/diák rendelkezésére áll. Éppen ellenkezőleg: az országleírásokban található statisztikai adatok³ elemzéséből egyértelműen kiderül, hogy a CLIL-módszert jelenleg még nem alkalmazzák széles körben, és hogy – néhány országban – az e téren megvalósuló fejlemények főként a nagyvárosokra korlátozódnak.

Bizonyos országokban az alapfokú és/vagy középfokú szinteken a tanulók vagy diákok mintegy 3%-a érintett, míg máshol ez az arány 10 és 15% között van. Kevés ország számol be 20% fölötti tanulói részvételről. A legmagasabb százalékos arányszámok, rendszerint, azon helyzetekre jellemzők, amelyekben az oktatás regionális vagy kisebbségi célnyelveken történik. Gyakran tapasztalható ez az olyan országokban, ahol bonyolult nyelvi helyzet áll fenn, s az említett adatok a szóban forgó nyelvek – adott népességsoport általi – használatának védelmére és fenntartására irányuló valódi elhatározást tükrözik.

Az angol nyelv túlsúlya

Ami a hagyományos iskolai idegennyelv-oktatást illeti, az angol meghatározó jellege magától értetődő⁴. Hasonló a helyzet a CLIL típusú ellátás területén, s gyakorlatilag valamennyi, a módszert alkalmazó ország biztosítja az angolt idegen célnyelvként (1. fejezet). Ez azonban nem gátolja meg egyéb idegen nyelvek, így a francia, német, spanyol vagy az olasz oktatását.

Nem preferálnak egyértelmű módon bizonyos tantárgyakat

A CLIL-ellátásban egyforma figyelmet szentelnek a nyelveknek és a tantárgyi tartalomnak. Az alapfokú és a középfokú oktatásban, általában véve, a tanterv valamennyi tantárgyára irányulhat a CLIL (2. fejezet). A középfokú oktatásban azonban ez a kör alkalmanként korlátozottabb, és csupán néhány tantárgyat oktatnak ilyen módon. A matematikát, fizikát, természettudományokat, földrajzot, történelmet és közgazdaságtant gyakran említik a CLIL típusú ellátással kapcsolatos hivatalos ajánlásokban.

Továbbmenve, az országok helyzetleírásainak elemzéséből egyértelműen kiderül, hogy a célnyelv használatával tanított tantárgyakban való jártasság fejlesztése néhány esetben másodlagos szempontot jelenthet. A CLIL-re vonatkozó nemzeti ajánlások rendszerint nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a tanulók/diákok által elsajátítandó nyelvtudásnak.

Szükség van a CLIL-re jobban összpontosuló tanárképzésre

A CLIL-módszer alkalmazásában részt vevő tanárok képzettsége a legtöbb ország számára kulcsfontosságú kérdés. Néhány helyen a megközelítés még mindig meglehetősen újszerű, és ez elkerülhetetlenül szükségessé teszi az oktatási ellátás ezen fajtájához sajátos módon megtervezett tanárképzési programok kialakítását. Nem elegendő annak biztosítása, hogy a tanárok kettős – azaz, nyelvi és egyéb (nem nyelvi) tantárgyakat érintő – szakképesítést

³ A CLIL típusú ellátással kapcsolatos nemzeti adatok az országleírásokban találhatóak: <http://www.eurydice.org>.

⁴ Lásd az alábbi kiadvány C fejezetét: Kulcsfontosságú adatok a nyelvvoktatásról az európai iskolákban. 2005-ös kiadás. Brüsszel: Eurydice, 2005. (*Key Data*).

szerezzenek. Képzést kell kapniuk a tekintetben is, hogy fejleszteni tudják a tanulók/diákok képességét bizonyos tantárgyak olyan nyelven történő tanulására, amelyen tudásszintjük nem éri el az anyanyelvi használókét.

A CLIL típusú ellátásban dolgozó tanárokat rendszerint olyan képesítések alapján alkalmazzák, amelyek tanúsítják, hogy az érintettek egy vagy több nem nyelvi tantárgy szaktanárai, illetve – bizonyos esetekben – hogy mind nyelvi, mind pedig egyéb (nem nyelvi) tantárgy tanítására érvényes képesítéssel rendelkeznek. Egyéb kompetenciák bizonyítvánnyal való igazolását ritkán követelik meg (4. fejezet).

Ilyen körülmények között nem meglepő, hogy az oktatási hatóságok egyéb stratégiákat alakítanak ki annak biztosítására, hogy a fölvetett oktatószemélyzet rendelkezzen a feladatai végrehajtásához szükséges nyelvtudással. Néhány szakhatóság ily módon a célnyelv anyanyelvi használóihoz fordul, míg mások nyelvi alap- vagy továbbképzés teljesítését követelik meg tanáraiktól; megint mások pedig ahhoz ragaszkodnak, hogy a pedagógusok sikeres tesztet vagy vizsgát tegyenek a CLIL célnyelvén.

Továbbmenve, jó néhány ország jelenleg kezdi el beépíteni a CLIL módszertanához kapcsolódó témákat a tanárok folyamatos szakmai fejlesztését célzó programjaiba. Az ilyen képzést nyújtó érintett felek meglehetősen vegyes csoportot alkotnak (beleértve korlátozott időtartamra felállított testületeket vagy nemzetközi együttműködésben részt vevő személyzetet), és néhány esetben ad hoc alapon teljesítik az aktuális követelményeket (kísérleti projekteken való szerepvállalás).

Az értékelés távol áll az általános gyakorlattól, mindazonáltal biztató eredményeket mutat

Az iskolák külső értékelése rendkívül széles körben alkalmazott gyakorlat az európai országokban. A CLIL típusú ellátásra jellemző aspektusok értékelése azonban sem gyakorinak, sem pedig rendszeresnek nem mondható, különösen azon esetekben, amikor a célnyelvek idegen nyelvek (2. fejezet). Igaz azonban, hogy a CLIL típusú ellátás hatásának felmérése számos országban kissé korai még. Mégis, ahol ez idáig értékelést végeztek, akár a tanulók teljesítménye, akár az alkalmazott módszerek megfelelő volta tekintetében, az eredmények rendkívül biztatónak bizonyultak.

Ez nyomatékot ad annak a pozitív véleménynek, amely szerint a CLIL lehetséges eszközként szolgálhat az EU által kinyilvánított cél előmozdításában, vagyis annak biztosításában, hogy a legtöbb európai ember legalább két idegen nyelvet sajátítson el az anyanyelvén kívül.

Ebben a vonatkozásban az európai országok oktatási hatóságaira hárul az elkövetkező években az a feladat, hogy minden tőlük telhetőt megtegyenek a fiatalok többnyelvűség iránti fogékonyságának növelése érdekében. A továbbra is leküzdésre váró akadályok (s különösképpen a tanárhiány – 5. fejezet) ellenére a CLIL típusú ellátás iskolai alkalmazása olyan megközelítést jelent, amelyet érdemes továbbfejleszteni, illetve még alaposabban felderíteni.

GLOSSZÁRIUM

Országkódok

EU	Európai Unió	PL	Lengyelország
BE	Belgium	PT	Portugália
BE fr	Belgium - Francia Közösség	SI	Szlovénia
BE de	Belgium - Német nyelvű Közösség	SK	Szlovákia
BE nl	Belgium - Flamand Közösség	FI	Finnország
CZ	Cseh Köztársaság	SE	Svédország
DK	Dánia	UK	Egyesült Királyság
DE	Németország	UK-ENG	Anglia
EE	Észtország	UK-WLS	Wales
EL	Görögország	UK-NIR	Észak-Írország
ES	Spanyolország	UK-SC	Skócia
FR	Franciaország		
IE	Írország	EFTA/EEA	Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás azon három országa, amelyek tagjai az Európai Gazdasági Térségnek:
IT	Olaszország		
CY	Ciprus		
LV	Lettország		
LT	Litvánia		
LU	Luxemburg		
HU	Magyarország	IS	Izland
MT	Málta	LI	Liechtenstein
NL	Hollandia	NO	Norvégia
AT	Ausztria		

EU-tagjelölt országok

BG	Bulgária
RO	Románia

Osztályozási rendszer

Az Oktatás Egységes Nemzetközi Osztályozási Rendszere (ISCED 1997)

Az Oktatás Egységes Nemzetközi Osztályozási Rendszere (ISCED) az oktatással kapcsolatos nemzetközi statisztikák összeállítását lehetővé tévő eszköz. Két – keresztirányú osztályozást eredményező – változót tartalmaz, amelyek az alábbiak: az oktatás szintjei és területei, valamint az ezekhez kapcsolódó általános/szakmai/szakmai előkészítő orientáció, illetve oktatási/munkaerőpiaci véggél kiegészítő dimenziói. A jelenleg érvényes változat, az ISCED 97¹ az oktatás hét szintjét különbözteti meg. Az ISCED empirikus módon számos olyan kritérium létezését feltételezi, amelyek segítenek az oktatási programok oktatási szintek szerinti meghatározásában. Az érintett oktatás szintjétől és típusától függően szükség van a fő és kiegészítő kritériumok rendszerbe helyezett rangsorának föllállítására (jellemző belépési képesítés/végzettség, minimális felvételi követelmény, bekerülés alsó korhatára, oktatószemélyzet képesítése stb.).

ISCED 0: Iskola előtti/óvodai oktatás

Az iskola előtti oktatás, meghatározása szerint, a szervezett keretek közötti oktatás kezdeti szakasza. Iskolákban vagy képzési központokban (óvodákban) biztosítják, és a 3 évesnél idősebb gyermekek ellátására irányul.

ISCED 1: Alapfokú oktatás

Ez a szint 5 és 7 éves életkor között kezdődik, valamennyi országban kötelező, és rendszerint 4-6 éves időtartamú.

ISCED 2: Alsó középfokú oktatás

Ezen a szinten folytatódnak az alapfokú oktatás alapfokú programjai, bár a tanítás, jellemző módon, nagyobb mértékben tantárgyközpontú. E szint befejezése rendszerint egybeesik a kötelező oktatás időszakának végével.

ISCED 3: Felső középfokú oktatás

Ez a szint általában a kötelező oktatás befejeződését követően kezdődik. A bekerülés tipikus életkora 15 vagy 16 év. Az oktatás e szintjén rendszerint belépési feltételeket (tankötelezettség sikeres teljesítése) és egyéb felvételi követelményeket támasztanak. A tanítás gyakran tantárgyspecifikusabb, mint az ISCED 2. szintjén. Az ISCED 3. szintjének jellemző időtartama kettő és öt év között váltakozik.

¹ <http://unesco-stat.unesco.org/en/pub/pub0.htm>

Meghatározások

CLIL: A „tartalmat és nyelvet integráló tanulás” (magyar fordítása rendszerint: tartalomalapú nyelvoktatás) betűszavas rövidítése. A jelen felmérés legalább két nyelvnek a tantervben szereplő különféle tantárgyak tanítására való használatát érti ez alatt – amely nyelvek egyike a hagyományos/többségi oktatásban alkalmazott nyelv (rendszerint a hivatalos államnyelv), míg a másik egy célnyelv (amely lehet idegen nyelv, regionális vagy kisebbségi nyelv, illetve más hivatalos államnyelv) –, függetlenül az önálló nyelvi tanóráktól (amelyek célja nem a tartalomalapú nyelvoktatás).

Idegen nyelv: A jelen felméréssel összefüggésben, bármely olyan nem őshonos nyelv, amely nem rendelkezik gyökerekkel az érintett állam területén, s amely rendszerint valamely más ország államnyelve.

Őshonos nyelv: Olyan embercsoport által beszélt nyelv, amely generációkkal ezelőtt elfoglalt egy adott régiót. Ez a nyelv szorosan kapcsolódik ahhoz a földrajzi régióhoz, ahol beszélik. Az őshonos nyelvek államnyelveket, valamint regionális és kisebbségi nyelveket egyaránt tartalmaznak.

Területhez nem köthető nyelv: Az „adott állam polgárai által használt nyelv, amely különbözik az állam lakosságának többi része által beszélt nyelvtől vagy nyelvektől, de amelyet, bár az állam területén hagyományosan beszélik, nem lehet egy külön földrajzi körzethez kapcsolni”. (A meghatározás a *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáján* alapul; Európa Tanács, 1992.)

Hivatalos nyelv: Bármely adott állam meghatározott területén belül jogi és közigazgatási célokkal használt nyelv. A hivatalos státus lehet az állam egy részére korlátozott, illetve kiterjedhet az ország egész területére.

Kísérleti projekt: Korlátozott időtartamú, kísérleti jellegű intézkedés/tevékenység, amelynek létrehozása és finanszírozása legalább részben az oktatásért felelős állami hatóságok által történik. Az ilyen kísérletek minden esetben értékelés alá esnek.

Regionális és/vagy kisebbségi nyelv: Olyan nyelv, amelyet „egy állam adott területén belül az állam lakosságának számszerű kisebbségét alkotó polgárok csoportja hagyományosan használ, s amely különbözik ezen állam hivatalos államnyelve(i)től”. (A meghatározás a *Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáján* alapul; Európa Tanács, 1992.) Rendszerint olyan népességcsoportok nyelvei ezek, amelyek etnikai gyökerekkel rendelkeznek az érintett területeken, vagy generációkkal ezelőtt letelepedtek a szóban forgó régiókban. A kisebbségi vagy regionális nyelveknek lehet hivatalos nyelvi státusuk, ez a státus azonban természeténél fogva csak azon területre korlátozódhat, amelyen beszélik az adott nyelvet.

Államnyelv: A valamely ország egész területén hivatalos státussal rendelkező nyelveket hivatalos államnyelveknek vagy államnyelveknek nevezik.

Célnyelv: Bármely nyelv, amelyet kiválasztanak a tantervben szereplő egy vagy több tantárgy oktatására (az önálló nyelvi tanóráktól függetlenül) a CLIL típusú ellátás részeként. A többi tantárgy oktatása minden esetben a hagyományos tanterv nyelvén történik. A célnyelvek

lehetnek idegen nyelvek, regionális vagy kisebbségi nyelvek, illetve hivatalos államnyelvek (a több hivatalos nyelvvel rendelkező országokban).

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET

A CLIL fogalmához kapcsolódó nemzeti szakkifejezések.....	62
---	----

2. MELLÉKLET

Hivatalos államnyelvek, valamint hivatalos státussal rendelkező regionális vagy kisebbségi nyelvek Európában, 2004/05.....	66
--	----

3. MELLÉKLET

CLIL típusú ellátást biztosító évfolyamok, osztályok és tagozatok, 2004/05.....	67
---	----

1. Melléklet: A CLIL fogalmához kapcsolódó nemzeti szakkifejezések

	Szakkifejezés(ek) az eredeti nyelven	Magyar nyelvű fordítás
BE fr	- <i>Enseignement en immersion</i> (azaz, olyan ‘oktatási eljárás, amelynek célja valamely élő nyelv tanulásának azáltal történő előmozdítása, hogy a szokásos órarendben szereplő néhány tanórát ezen a nyelven biztosítanak’)	- Bemerítéses oktatás
BE de	- Nincs hivatalos terminológia	
BE nl	- ⊗ - A CLIL fogalmát főként a tudományos körökben használják - <i>Tweetalig en meertalig onderwijs</i>	- Két vagy több tanítási nyelvű oktatás
CZ	A CLIL kifejezést a nyelvoktatás szakemberei használják - <i>Třídy s výukou vybraných předmětů v cizím jazyce</i> - <i>Třídy se specifickými formami rozšíření výuky cizího jazyka a výukou dalších vybraných předmětů v cizím jazyce</i> - A gyakran használt egyszerűbb szakkifejezések: <i>dvojjazyčné/ bilingvní třídy</i> or <i>dvojjazyčné/ bilingvní sekce</i>	- Olyan osztályok, amelyekben kiválasztott tantárgyak oktatása valamely idegen nyelven keresztül történik - Olyan osztályok, amelyekben a kiterjesztett nyelvtanítás speciális formáit alkalmazzák, s amelyekben egyéb kiválasztott tantárgyak oktatása valamely idegen nyelven történik - Két tanítási nyelvű osztályok/tagozatok
DK	- ⊗ - A dán fordítás az alábbi lehet: <i>Indholds-og sprogintegreret læring</i>	- Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL)
DE	- <i>Bilingualer Sachfachunterricht</i> - A leggyakrabban használt szakkifejezés: <i>Bilingualer Unterricht</i>	- Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL) - Két tanítási nyelvű oktatás
EE	- <i>Kakskeelne õpe</i> - <i>Aineõpetus õpitavas keeles</i>	- Kétnyelvű tanulmányok - Célnyelven történő tantárgyi oktatás
EL	- ⊗ - A görög fordítás az alábbi lehet: <i>Didaskalia mi glossikou mathimatos meso mias ksenis glossas</i>	- Nem nyelvi tantárgy valamely idegen nyelven keresztül történő tanítása
ES	- <i>Aprendizaje Integrado de Contenidos y Lengua</i> (AICLE) - <i>Curriculo integrado</i>	- Valószínűleg a ‘CLIL-módszer’ válik az általánosan használt, hivatalos fordítássá - Integrált tanterv
FR	- <i>Enseignement bilingue</i>	- Két tanítási nyelvű oktatás

⊗ A hagyományos oktatásban nem alkalmazzák a CLIL-módszert

	Szakkifejezés(ek) az eredeti nyelven	Magyar nyelvű fordítás
IE	(A CLIL kifejezést kizárólag a nyelvoktatás szakemberei használják) - <i>Scoileanna Gaeltachta</i> - <i>Gaelscoileanna</i> vagy <i>Scoileanna Lán-Ghaelacha</i> vagy <i>Gaelcholaístí</i> (második szint) - <i>Sraitheanna Gaelacha, Aonaid Ghaelacha</i> ou <i>Aonaid Lán-Ghaelacha</i> - <i>Múineadh trí Ghaeilge</i>	 - A <i>Gaeltacht</i> * területén lévő iskolák - A <i>Gaeltacht</i> területén kívüli ír tannyelvű iskolák - Ír tanulócsoporthoz vagy iskolai részlegek - Tantárgyak ír nyelven keresztül történő oktatása angol tannyelvű iskolákban
IT	- <i>Insegnamento veicolare</i> - <i>Insegnamento bilingue</i>	- „Eszközszertű” nyelvoktatás - Két tanítási nyelvű oktatás
CY	- ⊗ - A görög fordítás az alábbi lehet: <i>I didaskalia mi glossikou mathimatos meso mias ksenis glossas</i>	- Nem nyelvi tantárgy valamely idegen nyelven keresztül történő tanítása
LV	- <i>Bilingvālā izglītība, bilingvālā apmācība</i> és <i>mācības bilingvāli</i> - <i>Daudzvalodu</i> vagy <i>multilingvāla izglītība</i> - <i>Mazākumtautību izglītība</i>	- Két tanítási nyelvű oktatás, két tannyelvű képzés és két nyelven történő tanulás - Többnyelvű oktatás - Etnikai kisebbségek két tannyelvű oktatása
LT	- ⊗ - A jelenlegi kísérleti projektekben használt szakkifejezések: <i>dvikalbis ugdymas, užsienio kalbos ir dalyko integruotas mokymas</i>	- A jelenlegi kísérleti projektekben használt szakkifejezések: két tanítási nyelvű oktatás és tartalomalapú nyelvoktatás
LU	- Nincs hivatalos terminológia	
HU	- <i>Két tanítási nyelvű iskolai oktatás</i> - <i>Nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatása</i>	- Két tanítási nyelvű iskolai oktatás - Nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatása
MT	- Két tanítási nyelvű oktatás	
NL	- <i>Tweetalig onderwijs</i> (‘tto’) - <i>Drietalig onderwijs</i>	- Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL), vagy közkeletűbb nevén két tanítási nyelvű oktatás - Háromnyelvű oktatás
AT	- <i>Englisch als Arbeitssprache/Fremdsprache als Arbeitssprache</i> (EAA) - <i>Englisch als Arbeitssprache</i> - <i>Fremdsprache als Arbeitssprache</i> - <i>Bilingualer Sachfachunterricht</i> - <i>Zweisprachig</i>	- Angol mint az oktatás eszköze/Idegen nyelv mint az oktatás eszköze - Angol nyelvű tanterv - Idegen nyelvű tanterv - Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL) - Két tanítási nyelvű oktatás

⊗ A hagyományos oktatásban nem alkalmazzák a CLIL-módszert

* A Gaeltacht Írországnak azon területeit jelenti, ahol az ír nyelv ma is a mindennapokban használt nyelv, az ott élő emberek anyanyelve. (A fordító megjegyzése)

	Szakkifejezés(ek) az eredeti nyelven	Magyar nyelvű fordítás
PL	- <i>Nauczanie dwujęzyczne</i>	- Két tanítási nyelvű oktatás
PT	- ⊗	
SI	- <i>Poučevanje nejezikovnih predmetov v tujem jeziku</i> - <i>Dvojezično poučevanje</i> - <i>Poučevanje v italijanskem učnem jeziku</i>	- Idegen nyelvektől eltérő tantárgyak anyanyelvtől eltérő nyelven való tanítása - Két tanítási nyelvű oktatás - Olasz nyelven történő tanítás (az olaszt regionális/kisebbségi nyelvként használó iskolák esetében)
SK	- <i>Bilingválne gymnásium</i> - <i>Základné školy, stredné školy s vyučovacím jazykom národnosti</i>	- Két tanítási nyelvű <i>gymnasium</i> - Kisebbségi nyelven oktató alapfokú iskolák és középiskolák
FI	- <i>Kielirikasteinen opetus</i> - <i>Kielisuihkuttelu</i> - <i>Kielikylpy</i>	- Nyelvvel gazdagított oktatás - Nyelvi zuhany - Bemerítés (a funkcionális kétnyelvűség céljával)
SE	- <i>Språk-och innehållsintegrerad inlärning och undervisning (SPRINT)</i> - <i>Bilingual undervisning</i> vagy <i>tvåspråkig undervisning</i> - <i>Språkbåd</i>	- Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL) - Két tanítási nyelvű oktatás vagy két tannyelvű tanítás - Bemerítés (a funkcionális kétnyelvűség céljával)
UK-ENG/ WLS/ NIR	- <i>CLIL and bilingual learning</i>	- CLIL és két tannyelvű tanulás
	- <i>WLS: Welsh-medium education and immersion (with functional bilingualism aim)</i>	- Walesi tanítási nyelvű oktatás és bemerítés (a funkcionális kétnyelvűség céljával)
	- <i>NIR: Irish-medium education and immersion (with functional bilingualism aim)</i>	- Ír tanítási nyelvű oktatás és bemerítés (a funkcionális kétnyelvűség céljával)
UK-SCT	- <i>Gaelic medium education</i> - <i>Partial immersion (for CLIL developments in foreign languages)</i>	- Gael tanítási nyelvű oktatás - Részleges bemerítés (idegen nyelveken megvalósuló CLIL esetén)
IS	- ⊗ - A fogalom izlandi fordítása az alábbi lehet: <i>Námsgrein kennd á erlendu tungumáli</i>	- Tartalomalapú nyelvoktatás (CLIL)
LI	- ⊗	
NO	- <i>Bilingval undervisning</i> vagy <i>Guovttegielat oahpahus</i> (számi szakkifejezés)	- Két tanítási nyelvű oktatás
BG	- <i>Predmeti izutchavani na tchujd ezik</i>	- Nem nyelvi tantárgyak
RO	- CLIL is generally used - <i>Învățământ bilingv</i> - <i>Învățământ pentru minorități etnice</i>	- Általánosan használják a CLIL szakkifejezést - Két tanítási nyelvű oktatás - Etnikai kisebbségek iskolai oktatása

⊗ A hagyományos oktatásban nem alkalmazzák a CLIL-módszert

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzés

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

2. Melléklet: Hivatalos államnyelvek, valamint hivatalos státussal rendelkező regionális vagy kisebbségi nyelvek Európában, 2004/05

	Hivatalos államnyelv	Hivatalos státussal rendelkező regionális vagy kisebbségi nyelv		Hivatalos államnyelv	Hivatalos státussal rendelkező regionális vagy kisebbségi nyelv
BE	francia, német, holland		MT	máltai, angol	
CZ	cseh		NL	holland	fríz
DK	dán		AT	német	cseh, horvát, magyar, szlovák, szlovén
DE	német	dán, szorb	PL	lengyel	
EE	észti		PT	portugál	
EL	görög		SI	szlovén	magyar, olasz
ES	spanyol	katalán, valenciai, baszk, galíciai	SK	szlovák	
FR	francia		FI	finn, svéd	számi (lapp)
IE	angol, ír		SE	svéd	
IT	olasz	katalán, német, görög, francia, friuli, horvát, okszitán, provanszál, ladin, szlovén, szárd, albán	UK-ENG/NIR	angol	
			UK-WLS	angol	walesi
			UK-SCT	angol	skót gael
CY	görög, török		IS	izlandi	
LV	lett		LI	német	
	litván		NO	norvég	számi (lapp)
LU	német, francia, luxemburgi		BG	bolgár	
HU	magyar		RO	román	

Forrás: Eurydice.

3. Melléklet: CLIL típusú ellátást biztosító évfolyamok, osztályok és tagozatok/tanulócsoportok, 2004/05

	Az érintett évfolyamok/osztályok/tanulócsoportok
BE fr	A Francia Közösség iskoláiban néhány osztály vagy tanulócsoport vesz részt a nyelvi bemelegítő kurzusokban (az ISCED 0-3. szintjein).
BE de	Valamennyi iskola előtti/óvodai tanulócsoport; néhány alacsony iskolai osztály; a legtöbb középiskola biztosít ellátást egy vagy több két tannyelvű tagozaton, illetve valamely idegen nyelven.
BE nl	⊗
CZ	<i>Gymnázium</i> : az ISCED 2. szintjének utolsó két éve és az ISCED 3. szintjének négy éve.
DK	⊗
DE	Kétnyelvű tagozatok az alábbi intézménytípusokban: <i>Gymnasium</i> : 7-12/13. évfolyamok; <i>Realschulen</i> : 7-10. évfolyamok; <i>Hauptschulen</i> : 7-9/10. évfolyamok; <i>Gesamtschulen</i> : 7-12/13. évfolyamok; <i>Berufsbildende Schulen</i> : 11-13. évfolyamok.
EE	Idegen nyelvi és kisebbségi nyelvi ellátás (orosz célnyelvvel): a <i>põhikool</i> 5-9. és a <i>gümnaasium</i> 10-12. évfolyamain (ISCED 2 és 3). Ellátás az orosz tannyelvű iskolákban (észt célnyelvvel): a <i>põhikool</i> 1-4. és 5-9. évfolyamain, valamint a <i>gümnaasium</i> 10-12. évfolyamain (ISCED 1-3).
EL	⊗
ES	Az egyes Autonóm Községekben jelentősen eltérő a helyzet.
FR	Néhány alacsony iskolai osztály. Nemzetközi tagozatok (ISCED 1-3), európai tagozatok (ISCED 2 és 3), regionális nyelvek (ISCED 1-3) és francia-német intézmények (ISCED 3). NB: keleti tagozatok is létesíthetők az érintett családok igényei szerint.
IE	Ír tannyelvű iskolák, ír tannyelvű tanulócsoportok/osztályok, angol tannyelvű iskolák és egy angol/francia két tannyelvű tagozat Dublinban.
IT	Néhány alacsony és középiskolai osztály. Egynéhány iskola előtti/óvodai osztály. Főként a <i>Licei internazionali</i> és a <i>licei classici europei</i> , de a <i>licei linguistici europei</i> és a <i>licei della comunicazione</i> is.
CY	⊗
LV	Része az iskola előtti/óvodai oktatási programoknak, s hasonlóképpen jelen van az alacsony oktatás (ISCED 1 és 2) 1-9. évfolyamain, valamint a <i>ģimnāzija/vidusskola</i> (ISCED 3) 10-12. évfolyamain is.
LT	⊗
LU	Általános gyakorlatként alkalmazzák valamennyi osztályban és iskolában (ISCED 1, 2 és 3).
HU	Általános gyakorlatként alkalmazzák valamennyi CLIL-tagozatos osztályban a kötelező oktatás harmadik évtől (ISCED 1-3).
MT	Általános gyakorlatként alkalmazzák valamennyi osztályban és iskolában (ISCED 1-3).
NL	Néhány alacsony iskola, valamint a VWO és a HAVO intézményeinek két tanítási nyelvű tagozatai.
AT	Legalább egy osztály bármely alacsony iskolában. A középfokú oktatás szintjén rendkívül eltérő az ellátás (két tanítási nyelvű iskolák/osztályok).
PL	Az idegen nyelvek esetében az alsó középfokú oktatás (<i>gymnasium</i>) 1-3. évfolyamai és a felső középfokú oktatás (<i>lyceum</i>) 1-3. évfolyamai. A kisebbségi/regionális nyelvek esetében a 0. év (az alacsony oktatás előkészítő osztálya, 6 éves gyermekek számára), az alacsony iskola 1-6. évfolyamai, az alsó középfokú oktatás (<i>gymnasium</i>) 1-3. évfolyamai, valamint a felső középfokú oktatás (<i>lyceum</i>) 1-3. évfolyamai.
PT	⊗
SI	Az alacsony iskolák és a felső középfokú iskolák néhány osztálya biztosít CLIL típusú ellátást.
SK	A valamely kisebbségi nyelvet beszélő gyermekek számára fenntartott néhány alacsony és középiskola. Két tanítási nyelvű osztályok a <i>gymnasium</i> intézményében.

⊗ Nem alkalmazzák a CLIL-módszert a hagyományos oktatásban

Az érintett évfolyamok/osztályok/tanulócsoportok	
FI	Néhány óvodai/iskola előtti oktatást biztosító intézmény. Néhány osztály a <i>perusopetus</i> 1-6. és 7-9. évfolyamain. Nemi további CLIL típusú ellátást nyújt a <i>lukio</i> (felső középfokú oktatás).
SE	Néhány osztály az ISCED 1-3. szintjein.
UK-ENG/WLS/NIR	UK-ENG: A CLIL típusú ellátás az iskolák elenyésző kisebbségére korlátozódik. UK-WLS: Walesi tannyelvű óvodák, alapfokú és középiskolák, az oktatásba később bekapcsolódók számára felállított központok. Walesi tannyelvű osztályok a máskülönben angol tanítási nyelvű iskolákban. Walesi tannyelvű oktatás a (nem felsőfokú) továbbtanulást biztosító intézményekben. UK-NIR: Ír tannyelvű óvodák; ír tannyelvű alapfokú és középfokú iskolák/iskolai tagozatok.
UK-SCT	Gael tanítási nyelvű oktatás (néhány osztály az állami szektor iskoláiban).
IS	⊗
LI	⊗
NO	Az alapfokú és középiskolák néhány osztálya.
BG	A két tanítási nyelvű középiskolák néhány osztálya.
RO	Néhány osztály a két tanítási nyelvű iskolákban, valamint a (részben vagy egészben) anyanyelvi oktatást nyújtó iskolákban, illetve a nemzeti nyelvet és – néhány tantárgy esetében – valamely kisebbségi nyelvet használó iskolákban.

⊗ Nem alkalmazzák a CLIL-módszert a hagyományos oktatásban

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzés

Liechtenstein: A CLIL típusú ellátás az alapfokú oktatás harmadik évében vehető igénybe, de csupán rendkívül korlátozott mértékben.

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1.2 ábra: A CLIL bevezetésének időpontjai az egyes országokban	14
1.4 ábra: A CLIL iskolai alkalmazása során használt célnyelvek az alapfokú (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05	17
2.5 ábra: A CLIL számára meghatározott heti hivatalos minimális időkeret az iskola előtti/óvodai oktatásban (ISCED O), az alapfokú oktatásban (ISCED 1), valamint az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05	27
3.1 ábra: A CLIL típusú ellátással kapcsolatos kísérleti projektek elindításának dátuma(i) és felelős szervei, 2004/05	32
3.3 ábra: A CLIL típusú ellátással kapcsolatos kísérleti projektekben használt célnyelvek, 2004/05	35
3.4 ábra: A CLIL tantervében szereplő tantárgyak a kísérleti projektek körében az alapfokú oktatás (ISCED 1), valamint az általános középfokú oktatás (ISCED 2 és 3) szintjén, 2004/05	36
3.5 ábra: Javasolt minimális tanítási időkeret a CLIL típusú ellátással kapcsolatos kísérleti projektekben, 2004/05	37
4.2 ábra: A CLIL területén való tanításhoz kötelezően előírt speciális vagy további képezések fajtái az alapfokú oktatásban (ISCED 1) és az általános középfokú oktatásban (ISCED 2 és 3), 2004/05	41

HIVATKOZÁSOK

Jogszabályi dokumentumok

Európai Unió

- A Tanács, valamint a Tanácson belül összeülő oktatási miniszterek 1976. február 9-i állásfoglalása egy az oktatás területén létrehozandó akcióprogram témájában.
In: *Official Journal of the European Communities* C38, 1976.02.19., 1-5. o.
- Az Európai Tanács [stuttgarti csúcsértekezlet – 1983], Stuttgart, 1983. június 17-19.
- A Tanács 1989. július 28-i határozata az Európai Közösségen belüli idegen nyelvi kompetencia előmozdítását célzó akcióprogram (Lingua) létrehozásáról (89/489/EGK).
In: *Official Journal of the European Communities* L239, 1989.08.16., 24-32. o.
- A Tanács 1995. március 31-i állásfoglalása a nyelvtanulás és -tanítás Európai Unió oktatási és képzési rendszerein belüli fejlesztéséről és változatossá tételéről.
In: *Official Journal of the European Communities* C207, 1995.08.12., 1-5. o.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000. január 24-i 253/2000/EK határozata a 'Socrates' oktatási közösségi akcióprogram második szakaszának létrehozásáról.
In: *Official Journal of the European Communities* L28, 2000.02.03., 1-15. o.

Kiadványok

- Baetens Beardsmore H. szerk. *European Models of Bilingual Education. (Multilingual Matters 92)*. Clevedon: Multilingual Matters, 1993., 203 oldal.
- Baker, C.; Prys Jones, S. (Szerk.). *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education*. Clevedon, UK: Multilingual Matters Ltd, 1998., 500 oldal.
- Baker, C. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*, 3. kiadás. Philadelphia: Multilingual Matters Ltd, 2001.
- Council of Europe. Language Policy Division. Ó Riagáin, P.; Lüdi, G. *Bilingual education: some policy issues*. Strasbourg: Council of Europe, 2003., 56 oldal. Elérhető az Interneten:
http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/Languages/Language_Policy/Policy_development_activities/Language_education_policy_and_Minorities/educbilingueen.pdf?L=E
- Crawford, J. *Best Evidence: Research Foundations of the Bilingual Education Act*. Washington, DC: National Clearinghouse for Bilingual Education, 1997.

- European Commission. Directorate-General for Education and Culture; Marsh, D. CLIL – Content and Language Integrated Learning / EMILE – Enseignement d’une Matière par l’intégration d’une Langue Etrangère -The European Dimension. Actions, Trends and Foresight Potential. Jyväskylä: UniCOM, 2002., 203 oldal.
Elérhető az Interneten:
http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/doc/david_marshall-report.pdf
- European Commission. *Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004 – 2006*. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee of the Regions, COM(2003) 449 final. Brussels European Commission, 2003., 30 oldal.
Elérhető az Interneten:
http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf
- Europees Platform voor het Nederlandse Onderwijs. Fruhauf, G. et al., szerk. *Teaching Content in a Foreign Language*. Alkmaar: Stichting Europees Platform voor het Nederlandse Onderwijs, 1996.
- Hagège, C. *L’enfant aux deux langues*. Paris: Editions Odile Jacob, 1996., 298 oldal.
- Levine, J. Bilingual learners and the mainstream curriculum: integrated approaches to learning and the teaching and learning of English as a second language in mainstream classroom. London: The Falmer Press, 1992., 309 oldal.
- Luxembourg Presidency of the Council of the European Union. L’évolution de l’enseignement en Europe – le plurilinguisme ouvre de nouvelles perspectives. Das europäische Klassenzimmer im Wandel – neue Perspektiven durch den mehrsprachigen Unterricht . The Changing European Classroom – the Potential of Plurilingual Education. Szimpózium, Luxemburg 2005. március 9-11., Munkaanyag., 65 oldal.
Elérhető az Interneten:
<http://www.men.lu/edu/fre/presidence/CLIL/WorkingDocument.pdf>
- Nikula, T.; Marsh, D. Terminological Considerations Regarding Content and Language Integrated Learning. In: *Bulletin Suisse de linguistique appliquée*, n° 67, 1998., 13-18. o.
- Perrenoud, Ph. Université de Genève. Faculté de psychologie et des sciences de l’éducation. Trois pour deux: langues étrangères, scolarisation et pensée magique. Vous n’êtes pas bilingue? Devenez trilingue! In: *Éducateur*, n° 13, 2000. november 24., 31-36. o., Elérhető az Interneten:
http://www.unige.ch/fapse/SSE/teachers/perrenoud/php_main/php_2000/2000_34.html
- Piber, Chr. In-service Education for Teachers Using Content and Language Integrated Learning (2000-2002). Elérhető az Interneten:
http://www.iff.ac.at/ius/EAA_2_report2.pdf
- *Projet Comenius MOBIDIC. Didactique de l’enseignement bilingue en Europe* (2001-2004). Elérhető az Interneten: <http://www.mobidic.org/m-o-b-i-d-i-c/>

- Sjöholm, K.; Björklund, M. (Szerk.). Content and Language Integrated Learning: Teachers' and Teacher Educators' Experiences of English Medium Teaching. Publication No 4. Vasa: Abo Akademi University, 1999., 169 oldal.
- Université de Liège. Service de Pédagogie Expérimentale; Blondin, Chr.; Straeten, M-H. *A propos d'immersion linguistique dans l'enseignement fondamental: un état de la question*. Liège: Université de Liège, 2002., 19 oldal.
- Vrije Universiteit Brussel. Department of Germanic Languages; Van de Craen, P. Content and Language integrated learning, Culture of Education and learning theories. Elérhető az Interneten:
http://www.ibe.unesco.org/Regional/SEE/SEEpdf/van_craen4.pdf

Honlapcímek

CLIL Compendium

<http://www.clilcompendium.com/clilexpertise.htm>

Content and Language Integrated Learning: A teacher training

<http://lernen.bildung.hessen.de/bilingual/aktuelles/news/1058200637>

EUROCLIC - The European Network for Content and Language Integrated Classrooms

<http://www.euroclic.net/>

EURYDICE HÁLÓZAT

A. EURYDICE EURÓPAI KÖZPONT

Avenue Louise 240
B-1050 Brussels
(<http://www.eurydice.org>)

Managing editor

Arlette Delhaxhe

Authors

Nathalie Baïdak, María Luisa García Mínguez (Coordination), Stéphanie Oberheidt

English-Language Editor

Brian Frost-Smith

Layout and graphics

Patrice Brel

Production coordinator

Gisèle De Lel

Secretarial support

Helga Stammherr

Bibliographic and document research

Colette Vanandruel

B. EURYDICE NEMZETI IRODÁK

BULGÁRIA

Eurydice Unit
Equivalence and Information Centre
International Relations Department
Ministry of Education and Science
2A, Kniaz Dondukov Bld
1000 Sofia
Contribution of the Unit: Vesselka Boeva (Expert)

BELGIUM

Unité francophone d'Eurydice
Ministère de la Communauté française
Direction des Relations internationales
Boulevard Léopold II, 44 – Bureau 6A/002
1080 Bruxelles
Contribution of the Unit: Joint responsibility

Vlaamse Eurydice-Eenheid
Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap
Departement Onderwijs
Hendrik Consciencegebouw 2 A 28
Koning Albert II – laan 15
1210 Brussel
Contribution of the Unit: Nathalie De Bleeckere
(Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Department
Onderwijs); experts: Piet Van De Craen (Vrije
Universiteit Brussel, Faculty of Arts), Nicole Raes
(Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Department
Onderwijs)

Agentur Eurydice
Agentur für Europäische Bildungsprogramme
Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft
Gospertstraße 1
4700 Eupen
Contribution of the Unit: Leonhard Schiffllers

CSEH KÖZTÁRSASÁG

Eurydice Unit
Institute for Information on Education
Senovážné nám. 26
P.O. Box č.1
110 06 Praha 06
Contribution of the Unit: Joint responsibility

DÁNIA

Eurydice's Informationskontor i Danmark
CIRIUS
Fiolsstræde 44
1171 København K
Contribution of the Unit: Joint responsibility

NÉMETORSZÁG

Eurydice Unit of the Federal Ministry of Education and
Research
EU – Bureau of the Federal Ministry of Education and
Research
Königswinterer Strasse
522-524 53227 Bonn

Eurydice-Informationsstelle der Länder im Sekretariat
der Kultusministerkonferenz
Lennéstrasse 6
53113 Bonn
Contribution of the Unit: Brigitte Lohmar

ÉSZTORSZÁG

Eurydice Unit
Estonian Ministry of Education and Research
Tallinn Office
11 Tõnismägi St.
15192 Tallinn
Contribution of the Unit: Kristi Mere (Expert, Ministry of
Education and Research, Monitoring Department)

GÖRÖGORSZÁG

Eurydice Unit
Ministry of National Education and Religious Affairs
Direction CEE / Section C
Mitropoleos 15
10185 Athens
Contribution of the Unit: Tina Martaki, Antigoni
Faragoulitaki

SPANYOLORSZÁG

Unidad Española de Eurydice
CIDE – Centro de Investigación y Documentación
Educativa (MEC)
c/General Oraá 55
28006 Madrid
Contribution of the Unit: Javier Alfaya Hurtado, Jessica
Gallego Entonado, Noelia Martínez Mesones

FRANCIAORSZÁG

Unité d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale, de l'Enseignement
supérieur et de la Recherche
Direction de l'évaluation et de la prospective
61-65, rue Dutot
75732 Paris Cedex 15
Contribution of the Unit: Thierry Damour

ÍRORSZÁG

Eurydice Unit
Department of Education and Science
International Section
Marlborough Street
Dublin 1
Contribution of the Unit: Paul Caffrey

IZLAND

Eurydice Unit
Ministry of Education, Science and Culture
Division of Evaluation and Supervision
Sölvholsgata 4
150 Reykjavík
Contribution of the Unit: María Gunnslaugsdóttir

ITALIA

Unità di Eurydice
Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca
c/o INDIRE
Via Buonarroti 10
50122 Firenze
Contribution of the Unit: Simona Baggiani, Alessandra Mochi; expert: Giovanna Occhipinti (Inspector)

CIPRUS

Eurydice Unit
Ministry of Education and Culture
Kimonos and Thoukydidou
1434 Nicosia
Contribution of the Unit: Koula Afrodisi; expert: Erato Ioannou (Department of Tertiary Education, Ministry of Education and Culture)

LETTORSZÁG

Eurydice Unit
Socrates National Agency – Academic Programmes
Agency
Blaumaņa iela 28
1011 Rīga
Contribution of the Unit: Viktors Kravčenko; Sigita Žideļuna (General Education Department, Ministry of Education and Science)

LIECHTENSTEIN

Eurydice-Informationsstelle
Schulamts
Austrasse 79
9490 Vaduz
Contribution of the Unit: Corina Beck

LITVÁNIA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Science
A. Volano 2/7
2691 Vilnius
Contribution of the Unit: Irena Budreikienė (teacher - expert of a *gimnazija* with CLIL provision), Stasė Skapienė (Chief Officer of the Lower and Upper Secondary Education Division of the Ministry of Education and Science)

LUXEMBURG

Unité d'Eurydice
Ministère de l'Éducation nationale et de la Formation professionnelle (MENFP)
29, Rue Aldringen
2926 Luxembourg
Contribution of the Unit: Marc Barthelemy, Edmée Besch, Sara d'Elicio, Jean-Claude Fandel, Jeannot Hansen, Francis Jeitz, Gaby Kunsch, Marie-Paul Origer

MAGYARORSZÁG

Eurydice Unit
Ministry of Education
Szalay u. 10-14
1055 Budapest
Contribution of the Unit: Gabor Boldizsar (Expert) with the contribution of Andrea Erdei (Eurydice Unit)

MÁLTA

Eurydice Unit
Education Officer (Statistics)
Department of Planning and Development
Education Division
Floriana CMR 02
Contribution of the Unit: Frank Gatt (Assistant Director), Anthony Degrabiele (Education Officer); Raymond Camilleri (coordination)

HOLLANDIA

Eurydice Nederland
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
Directie Internationaal Beleid
IPC 2300 / Kamer 10.086
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
Contribution of the Unit: Anne Maljers (Europees Platform), Eelke Goodijk (CEDIN), Jehannes Ytsma (Fryske Akademy), Hester Deelstra (Fryske Akademy), Chiara Wooning (Coordination/Editing)

NORVÉGIA

Eurydice Unit
Ministry of Education and Research
Department for Policy Analysis, Lifelong Learning and International Affairs
Akersgaten 44
0032 Oslo
Contribution of the Unit: Joint responsibility

AUSZTRIA

Eurydice-Informationsstelle
Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur – Abt. I/6b
Minoritenplatz 5
1014 Wien
Contribution of the Unit: Joint responsibility

LENGYELORSZÁG

Eurydice Unit
Foundation for the Development of the Education System
Socrates Agency
Mokotowska 43
00-551 Warsaw
Contribution of the Unit: Maria Mazur (Ministry of National Education)

PORTUGÁLIA

Unidade de Eurydice
Ministério da Educação
Gabinete de Informação e Avaliação do Sistema Educativo (GIASE)
Av. 24 de Julho 134-2º
1399-029 Lisboa
Contribution of the Unit: Gonçalo Costa

ROMÂNIA

Eurydice Unit
Socrates National Agency
1 Schitu Magureanu – 2nd Floor
70626 Bucharest
Contribution of the Unit: Tinca Modrescu, Alexandru Modrescu

SZLOVÉNIA

Eurydice Unit
Ministry of Education, Science and Sport
Office for Development of Education (ODE)
Kotnikova 38
1000 Ljubljana
Contribution of the Unit: Joint responsibility

SZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG

Eurydice Unit
Slovak Academic Association for International Cooperation
Socrates National Agency
Staré grunty 52
842 44 Bratislava
Contribution of the Unit: Marta Ivanova in cooperation with Danica Bakossova (Expert from the Ministry of Education)

FINNORSZÁG

Eurydice Finland
National Board of Education
Hakaniemenkatu 2
00530 Helsinki
Contribution of the Unit: Joint responsibility; Heini-Marja Järvinen (Expert)

SVÉDORSZÁG

Eurydice Unit
Ministry for Education, Research and Culture
Drottninggatan 16
10333 Stockholm
Contribution of the Unit: John Nixon (Expert)

TÖRÖKORSZÁG

Eurydice Unit
Ministry of National Education
Board of Research, Planning and Coordination
06648 Bakanliklar-Kizilay / Ankara

EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

Eurydice Unit for England, Wales and Northern Ireland
National Foundation for Educational Research (NFER)
The Mere, Upton Park
Slough, Berkshire SL1 2DQ
Contribution of the Unit: Amanda Harper

Eurydice Unit Scotland
The Scottish Executive Education Department (SEED)
International Relations Unit
Information, Analysis & Communication Division
Area 1-B South / Mailpoint 25
Victoria Quay
Edinburgh EH6 6QQ
Contribution of the Unit: Ernie Spencer, with assistance from colleagues within the Scottish Executive Education Department and HMIE